

KAYATA GURAREN ZAMA

TAKAITATTUN DARUSSA

CIKIN ABUBAWAN DA BAI KAMATA
MUSULMI YA JAHILCE SU BA

NA:

SHEIKH DR. TURKIY BIN IBRAHIM AL-KHUNAIZAN

FASSARAR:

DR. ABDURRAHMAN MUHAMMAD SANI YAKUBU

DA SUNAN ALLAH MAI YAWAN RAHAMA
MAI YAWAN JIN KA

GABATARWA

Dukkan yabo ya tabbata ga Allah Ubangijin talikai, tsira da amincin Allah sun tabbata ga Annabi amintacce Muhammad tare da mutanen gidansa da sahabbansa gabaɗaya. Bayan haka:

Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ رَبِّهِ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴾ [الزمر: ٩].

Ma'ana: 'Ka ce: "Shin wadanda suke da ilimi, ba za su yi daidai da wadanda ba su da ilimi? Masu hankali ne kawai suke tuna hakan". (Suratul Zumar:9). Kuma Manzon (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa:

«من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين». متفق عليه.

Ma'ana: "Duk wanda Allah yake son sa da alkhairi, to zai fahimtar da shi Addini". (Bukhari da Muslim suka ruwaito).

Malamai suna cewa: "Abin da hadisin yake nunawa shi ne: Duk wanda Allah bai nufa da alkhairi ba, to, ba zai sanar da shi ilimin addini ba".

Ilimin addinin da ya wajaba a kowa ya koya, ya kasu kashi biyu ne:

Kashi na ɗaya: Abin da ya wajaba kowanne musulmi ya koye shi, shi ne abin da zai inganta akidarsa, da ibadarsa, da mu'amalolinsa na yau da kullum, saboda faɗin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«من عمل عملا ليس عليه امرنا فهو رد» متفق عليه.

Ma'ana: "Duk wanda ya aikata wani aiki ba tare da umurninmu ba, to, za a mayar masa da aikinsa. (Bukhari da Muslim suka ruwaito)".

Wannan na nufin: duk wanda ya bauta wa Allah da abin da Allah da ManzonSa ba su yarda da shi ba, to, za a mayar masa da aikinsa, Allah ba zai karɓe shi ba.

Kashi na biyu: Abin da ya karu a kan ilimin wajibi, to, shi wannan faralin kifaya ne, idan wasu daga cikin mutane suka koye shi, to zunubin kin koyan ya sauka daga kan sauran musulmi.

Kuma na yi kokari -a cikin wannan littafin- wajen tattaro abubuwan da bai kamata ga kowanne musulmi ya jahilce su ba, a cikin al'amuran: Akidah, hukunce-hukunce, halaye nagari, da al'amuran yau da kullum⁽¹⁾, na yi amfani da hanya mafi sauƙi wajen rubuta wannan

(1) Daga cikin mutane akwai wanda yake zama dole sai ya koyi wani ilimi ko hukunci na musamman, gwargwadon aikin da yake yi a rayuwarsa, kamar ɗan-kasuwa, ko likita. A dunkule: Wajibi ne musulmi ya koyi hukunce-hukuncen da suka shifi

litattafin, ta yadda kowanne musulmi zai iya fahimtar sa, kuma na rarraba shi gwargwadon yadda za a iya karanta shi a gajejjerun zamammaki, domin a sami sauƙi wajen karanta shi da karantar da shi.

Ina fata wannan littafin ya zama mai amfani ga musulmi baki ɗaya.

Mai gida da iyalinsa za su iya sa wannan littafin su rinƙa nazarinsa lokaci bayan lokaci, ana karanta shi tare da wasu littattafin masu amfani.

Kuma limaman masallatai ma za su iya karantar da jama'a wannan littafin bayan salloli.

Haka nan mai wa'azi zai iya karantar da shi, wajen yi wa jama'a wa'azi da faɗakarwa.

Malami ma a makaranta zai iya zaɓar abubuwan da za su dace da ɗalibansa daga ciki, domin karantar da su muhimman abubuwan da za su kara musu fahimtar addinis.

Haka nan gidanjen rediyo da na talabijin za su iya amfani da shi wajen canja shi zuwa shirye-shiryensu, waɗanda ake ji ko ake gani.

Kowanne mutum musulmi ko musulma zai iya amfani da wannan littafin, shi kaɗai ko ta hanyar haɗuwa da 'yanuwansa ko abokansa.

Za a iya bin wasu hanyoyin ma da ba waɗannan ba, wajen amfanuwa da shi. Wanda fatana shi ne: littafin ya zama mai albarka ga wanda yake karanta shi ko sauraron sa ko rubuta shi.

Na tattara wannan littafin ne, na kuma tsara abin da yake cikinsa daga littattafan manyan malamai da fatawoyinsu⁽¹⁾, amma saboda gazawa irin na ɗan Adam, ana iya samun kura-kurai a cikinsa, saboda haka yana buƙatar dacewa daga Allah, sai kuma mai karatu, idan ya ga wani abu da yake buƙatar gyara, sai ya taimaka mana da shi.

Kuma ina gode wa Allah (Mai girma da ɗaukaka) da yadda ya ba da damar fassara wannan littafin zuwa harsuna da yawa. Wanda zuwa yanzu an fassara shi zuwa harsunan: (Turanci, Faransanci, Asbaniyanci, Urdiyyanci, Indonesiyanci, Bangaliyanci, Burtuganiyanci) kuma dukkaninsu an yaɗa su a shafin (islamhouse.com)⁽²⁾.

Ina roƙon Allah (Mai girma da ɗaukaka) da ya sanya wannan aikin an yi shi ne domin shi, ya sanya shi karɓaɓɓe, mai amfani, kuma ya gafarta mana kura-kurai da gajiyawarmu a cikinsa. Kamar yadda nake roƙon sa da ya saka wa duk wanda ya taimaka cikin aikin wannan littafin.

Allah shi ne mafi sani.

---

aikinsa, ta yadda zai bauta wa Allah kan ilimi, wanda hakan zai hana shi faɗawa cikin sabo ba tare da ya sani ba.

(1) An kawo bayanansu a ƙarshen wannan littafin.

(2) Hanyar samun littafin: <https://islamhouse.com/ar/books/2828129>

KAYATA GURAREN ZAMA

SHEIKH DR.
TURKIY BIN IBRAHIM AL-KHUNAIZAN
t.i.kh56@gmail.com

RUKUNNAN IMANI

Za mu yi magana ne game da abin da ya shafi kowane musulmi, dangane da imaninsa, ibadarsa, da kuma mu'amalolinsa na yau da kullum. Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) Ya amfanar da mu da wannan aiki.

Za mu yi magana a kan wani abu da Allah (Mai girma da daukaka) ya sanya shi ya zama sharadin karbar aiki, kuma sharadin shiga aljannah; wannan abu kuwa shi ne IMANI, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Yake cewa:

﴿ وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ﴾ [الإسراء: ١٩].

Ma'ana: “Kuma duk wanda ya nufi Lahira, sannan ya yi aiki saboda ita irin aikinta alhali kuwa yana mummuni, to, wadannan aikinsu sun kasance karɓaɓɓu ne”. (Suratul Isra'i:19)

Imani: Shi ne yin furuci da harshe (A furta: La'ilaha Illallahu, da sauran zikirai da addini ya zo da su), kuma a da kudurta abin a zuciya, da aiki da gabobi. Kuma shi mani yana karuwa da yin biyyaya, yana raguwa da aikata zunubi⁽¹⁾. Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) Ya kara mana imani, kuma Ya sabunta shi a cikin zukanmu.

Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya yi bayanin rukunna imani a hadisin Jibril ya ce:

﴿ أَنْ تُوْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ ﴾ [رواه مسلم]

Ma'ana:“Imani shi ne: Ka yi imani da Allah, da Mala'ikunsa, da Litattafansa, da Mazanninsa, da ranar lahira, kuma ka yi imani da kaddara alkhairinta da sharrinta”. (Muslim ne ya ruwaito)

(1) - Shi imani ba Magana da aiki ba ne kawai, ban da kudin zuciya. Saboda wannan shi ne imanin munafukai, kuma ba sani ne kawai ba magana da aiki ba, wannan imanin kafirai ne, wadanda ba su yarda da Allah ba. Kuma imani ba kudin ne kadai ba, ko kuma magana kadai ba aiki ba, saboda wannan imanin Mur'ji'a ne. Allah (Mai girma da daukaka) ya kira ayyuka imani, kamar yadda yake cewa: “Allah ba zai tozartar da imaniku ba” Suratun Bakara 143, Ai sallarku. Kuma ya zo a cikin hadisi cewa:”Shi imani bangare sittin ko saba'in da wani abu ne, mafi girmansa: faɗin “La ila ha illallahu” mafi karancinsa kautar da abin cutarwa daga kan hanya, kuma ita kunya bangaren ce daga cikin imani” Muslim ne ya rawaito shi. Sai ya shigar da aikin zuciya da harshe da na gabobi cikin imani.

Idan ka fahimci wannan bayani, to ga wasu fa'idoji masu kyau da mumuni zai samu gwargwadon cikar imaninsa gwargwadon abin da zai samu:

Daga cikin fa'idodin da mutum zai samu dalilin Imani:

- Rayuwa mai dadɓi a duniya da lahira, Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ [النحل: ٩٧].

Ma'ana: Wanda ya aikata aikin kwarai namiji ne ko mace, alhali yana mummuni, to, haƙika za Mu rayar da shi, rayuwa mai dadɓi, kuma za Mu ba su ladansu da mafi kyawon abin da suka kasance suna aikatawa.

- **Aminci** (kwanciyar hankali) da shiriya, Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا ءِيمَانَهُم بِظُلْمٍ أُوْلٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴾ [سورة الأنعام: ٨].

Ma'ana: Waɗanda suka yi imani, kuma ba su gauraya imaninsu da zalunci ba, to, waɗannan suna da aminci, kuma su ne shiryayyu. (Suratul An'am:82)

- **Tabbatar zuciya a kan shiriya**, Allah (Mai girma da daukaka) yana cewa:

﴿ يُشِٔتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا بِٱلْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي ٱلْحَيٰوةِ ٱلدُّنْيَا وَفِي ٱلْآخِرَةِ ﴾ [سورة إبراهيم: ٢٧].

Ma'ana: Allah yana tabbatar da waɗanda suka yi imani da magana tabbatacciyaa cikin rayuwarsu ta duniya, da ta lahira. (Suratul Ibrahim:27)

- **Mala'ikun** Allah suna nema wa duk mai imani gafarar Allah. Allah (Mai girma da daukaka) yana cewa:

﴿ ٱلَّذِينَ يَجْمَلُونَ ٱلْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِٗ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا ﴾ [سورة غافر: ٧].

Ma'ana: Mala'ikun da suke daukar Al'arshi da waɗanda ke kewaye da shi, suna tasbihi game da godewa Ubangijinsu, kuma suna yin imani da shi, kuma suna yin istigfari ga waɗanda masu imani. (Suratul Gafir:7)

- **Shaidan** ba zai samu dama a kan masu imani ba. Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ ٓإِنَّهٗ لَيْسَ لَهُٗ سُلْطٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴾ [سورة النحل: ٩٩].

Ma'ana: Lalle ne shi (Shaidan), ba shi da wani karfi a kan waɗanda suka yi imani, kuma suke dogara ga Ubangijinsu. (Suratul Nahl:99)

- **Allah** yana ba da kariya ga waƙanda suka yi imani. Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ عَنِ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ﴾ [سورة الحج: ٣٨].

Ma'ana: Lalle Allah Yana ba da kariya ga waƙanda suka yi imani, kuma ba Ya son masu ha'inci da kafirci. (Suratul Hajj:38)

IMANI DA ALLAH
(MAI GIRMA DA DAUKAKA)

A wannan darasin za mu tattauna ne a kan rukunin farko daga cikin rukunnan imani, shi ne: Imani da Allah (Mai girma da daukaka), wanda ya kunshi abubuwa gudu huɗu:

1- **Imani da samuwar Allah**, dalilai na hankali da na halitta sun tabbatar da samuwar Allah (Mai girma da daukaka), haka kuma dalilai na Shari'ah masu yawa. Duk wani abin da Allah Ya halitta, Ya halicce shi ne a kan yarda da cewa Allah shi ne Ubangiji, ko da kuwa bai yi karatu ba zai ji cewa ba shi da abin bauta idan ba Allah ba, kamar yadda Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يَهُودَانَهُ، أَوْ نَصْرَانَهُ، أَوْ يَمَجْسَانَهُ. » متفق عليه.

Ma'ana: Kowane wani jariri ana haifar sa ne a kan addinin musulunci, amma iyayensa ne ke mayar da shi Bayahude, ko Banasare (Kirista), ko Bamajushe". (Bukhari da Muslim ne suka ruwaito)

Daga cikin dalilan hankali a kan samuwar Allah (Mai girma da daukaka) fadinSa:

﴿ أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴾ [سورة الطور: ٣٥].

Ma'ana: "Ko an halicce su ne ba daga kome ba, ko kuwa su ne masu yin halittar?" (Suratul Dur:35)

Abin da ayar take nufi shi ne: Wadannan halittu ba zai yiwu su samar da kansu ba, haka nan ba tare da wanda ya halicce su ba, kuma ba su suka halicci kansu ba, dole zai zama suna da mahalicci wanda shi ne Allah Masani Mai Tsarki, Wanda Ya yi halitta sannan Ya daidaita abin halittar, kuma wanda Ya kaddara abin da ya so, sannan Ya shiryar da mutum ga hanyoyin alkhairi.

2- **Imani da Rububiyar Allah** (Imani da kasancewar shi ne Ubangiji mai kula da bayinsa), wato mu yi imani da cewa Allah shi kadai ne mahalicci, mamallakin komai, mai jujjuya al'amura gabaɗaya, kamar: Azurtawa, rayawa, kashewa, da saukar da ruwan sama, da sauransu, Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴾ [سورة الأعراف: ٥٤].

Ma'ana: "Ku saurara, Shi ne ke da halitta, da kuma ba da umurni. Albarkar Allah Ubangijin halittu ta yawaita!" (Suratul A'araf:54)

3- **Imani da Uluhiyyar** (Imani da kasancewa Allah (Mai girma da daukaka) ne abin bauta shi kadai), ta hanyar kadaita shi da ibada, kuma ba za mu juyar da wani abu da ya shafi ibada ga waninsa ba, kuma mu kyale duk wani abu da a ke bautawa ba Allah ba, lalle yin hakan ke nuna mutum ya yi imani da “*LA ILAHA ILLAL LAH*”.

Ya wajaba Musulmi ya fuskantar da ibadarsa zuwa ga Allah shi kadai.

Ibada kuma tana nufin: Duk wani abu da Allah Ya yarda da shi, daga ayyukan da a ke yi a fili da na zuci, kamar: Salla, da addu’a, da yanka, da bakance, da neman taimakon abin da ba wanda zai iya yi sai Allah (Mai girma da daukaka), haka neman tsarin wani ba Allah ba, da tsoro, da fatan samun wani alkhairi, da sauransu.

Wannan shi ne Tauhidul Uluhiyyah, kuma ana kiran sa da *Tauhidin Ibadah*, shi ne asalin sakon da Allah Ya aiko Annabawa da shi, Allah (Mai girma da daukaka) ya ce:

﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ﴾ [سورة النحل: ٣٦].

Ma’ana: Kuma lalle ne, Mun aika wa kowace al’umma Manzo wanda yake cewa da su: “Ku bauta wa Allah, kuma ku nisanci dagutu”. (Suratul Nahl:36)

4- **Imani da Sunayen Allah mafiya kyau**, da siffofinsa mafiya daukaka, ta yadda za mu yi imani da duk abin da Allah (Mai girma da daukaka) Ya tabbatar wa kansa, kuma ManzonSa (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya tabbatar ma sa na sunaye da siffofi, ta yadda ya dace da girmanSa da daukakarSa, ba tare da karkata ma’anar zuwa wata ma’ana ta daban da Allah bai ce ba, ko karyata siffofin ko kwatantasu da siffofin halittu.

Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾ [سورة الشورى: ١١].

Ma’ana: Wani abu bai zama kamar tamkarSa ba, kuma Shi ne Mai ji, Mai gani”(Suratul Shura: 11).

Da fadin Allah (Mai girma da daukaka): ﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ﴾ ya nuna cewa ba a kamanta Allah da bayinsa.

Hakan fadinsa: ﴿ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴾ yake nuna cewa ko wata siffa ta halittu ta yi tarayya a suna da wata siffa ta Allah, babu laifi idan an tabbatar wa Allah tasa siffar, kuma hakan ba ya nuna an kwatanta Allah da bayinsa.

Ya Allah ka cika zukanmu da imani, ka tabbatar da mu da yakini, ka kawata zukanmu da ikhlasi.

ZUNUBI MAFI GIRMA DA A KA SABA WA ALLAH
(Mai girma da daukaka) DA SHI

A wannan darasin za mu yi bayani game da zunubi da aka saba wa Allah (Mai girma da daukaka) da shi, kuma yana kore imani da tauhidi, wannan zunubin shi ne shirka da haɗa wani da Allah a wurin bauta. Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ سورة لقمان: ١٣].

Ma'ana: "Lalle yin shirka zalunci ne babba". (Suratul Lukman:13)

عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: سألت النبي ﷺ: أي الذنب أعظم عند الله؟ قال: «أن تجعل لله نداً وهو خلقك» متفق عليه.

Ma'ana: An karbo daga Abdullahi dan Mas'ud (Allah ya kara yarda da shi) ya ce: ((Na tambayi Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) cewa wani zunubi ne ya fi girma a wurin Allah? Sai ya ce: "Ka sanya wa Allah kishiya (Abokin tarayya) alhali shi ne Ya halicce ka)).(Bukhari da Muslim suka ruwaito).

Ita shirka ta kasu kashi biyu: Babbar shirka, da karama:

Babbar shirka: Ita ce zunubi mafi girma, wanda Allah ba ya yafe wa, sai ga wanda ya tuba, kuma tana bata aiyyukan mutum gaba-daya, duk wanda ya mutu yana shirka, to, zai dauwama a cikin wuta, babu ranar da zai fita. Allah Ya tsare mu. Allah (Mai girma da daukaka) yana cewa:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ [سورة النساء: ٤٨].

Ma'ana: "Lalle Allah ba ya gafarta wa wanda ya yi shirka da shi, amma yana gafarta abin da yake bai kai shirka ba, ga wanda so. lallai duk wanda ya yi shirka ga Allah, to, lalle ya aikata zunubi mai girma". Suratul Nisa'i: 48.

Sannan Ya sake cewa:

﴿وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [سورة الزمر: ٦٥-٦٦].

Ma'ana: "Lallai an yi wahayi zuwa gare ka, da wadanda suke a riga ka zuwa, "cewa: idan ka yi shirka, haƙiƙa aikinka ya baci, sannan za ka

kasance daga cikin asararru. A'aha! Ka bauta wa Allah shi kadai, kuma ka kasance daga cikin masu godiya". Suratul Zumar: 65-66.

Hakikanin shirka babba ita ce: Sanya wa Allah kishiya, ko tamka, a cikin RububiyyarSa, ko a cikin UluhiyyarSa, ko cikin SunayenSa da Siffofinsa.

Wani lokaci shirka a bayyane take: Kamar masu bauta wa gumaka, ko masu addu'a a makabarta suna rokon matattu, ko kuma su nemi agajin matattu ko wadanda ba sa nan, ko su yi yanka ko sallah ko sujjada ga wanin Allah.

A wani lokaci kuma shirka a boye take: Kamar shirkar masu dogaro ga wanin Allah, kamar kuma shirka da kafircin munafukai, ko wanda yake kudurce cewa: Akwai wanda yake halittawa, ko azurtawa, ko ya san gaibu bayan Allah, ko yana kudurce cewa ya halatta a aikata wasu ayyukan ibada ga wanin Allah, ko kuma yake kudurce cewa: Akwai wanda za a yi wa biyayya, ta kai tsaye cikakkiy ba Allah ba, ko yake son wani abin halitta da irin soyayyar da za ta iya sa ya zama Allah, irin yadda yake wa Allah Ubangiji.

Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ

الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ [الأنعام: ١٦٢ - ١٦٣]

Ma'ana: Ka ce: "Lalle ne sallata, da yankana, da rayuwata, da mutuwata, na Allah ne Ubangijin talikai. Ba shi da abokin tarayya. Kuma da wannan aka umurce ni, kuma Ni ne farkon masu sallamawa". (Suratul An'am:162-163)

Allah Ya kare mu daga shirka ta zahiri da ta boye.

KARAMAR SHIRKA

A wannan darasin za mu yi bayani a kan nau'i na biyu daga cikin shirka, shi ne karamar shirka.

Abin da ake nufi da karamar shirka: Shi ne duk abin da ya zo a cikin alkur'ani ko hadisi da sunan shirka, sannan wasu dalilan shari'a suka nuna cewa aikata shi ba ya fitar da mutum daga cikin musulunci

ABUBUWAN DA SUKE IYA SHIGA CIKIN KARAMAR SHIRKA

(1) **Riya:** Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«إِنَّ أَخَوْفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشِّرْكَ الْأَصْغَرَ» قَالُوا: وَمَا الشِّرْكَ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الرِّيَاءُ، يَقُولُ اللَّهُ لَهُمْ يَوْمَ يَجَازِي الْعِبَادَ بِأَعْمَالِهِمْ: اذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَاعُونَ فِي الدُّنْيَا، فَانظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جِزَاءً» (رواه الإمام أحمد و صححه الألباني)

Ma'ana: “Mafi girman abin da nake tsorotar mu ku ita ce: Karámar shirka, sai sahabbai suka ce: “Mece ce karamar shirka? Sai ya ce: Riya, Allah zai ce da masu ita ranar da ake saka wa bayi kan ayyukansu: Ku tafi zuwa ga wadanda kuke aiki domin su a duniya, ku duba ku gani, shin za ku sami wani sakamako a wurinsu. Imamu Ahmad ne ya rawaito shi, kuma Albani ya inganta shi.

Abin da ake nufi da riya: Shi ne kyautata ibada a zahiri, ko kuma bayyanar da ita, ko ba da labarin aiki da nufin mutane su gani, ko kuma su yaba.

(2) **Kudurce** cewa wani abu na iya kawo amfani ko tunkude cutarwa, kuma Allah bai sanya wannan abin a matsayin sababi ga hakan ba. Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«إِنَّ الرُّقَى وَالتَّمَائِمَ وَالتَّوَلَّى شِرْكَ» [رواه أبو داود و صححه الألباني]

Ma'ana: “Lalle tawaida da laya da bita zaizai shirka ne”. Abu Dawud ne ya rawaito shi, kuma Albani ya inganta shi.

Abin da ake nufi da “Tawaida” da yake cikin hadisin: Shi ne abin da ba a iya fahimtar me ake cewa a lokacin da ake yin sa, ko kuma ya zama tawaidan ya kunshi shirka ga Allah a cikinsa. Ita kuma laya: Ita ce duk wani abu da za a ratayawa mutum ko dabba ko wani abin mallaka domin a kare shi daga kambun baka da waninsa⁽¹⁾. Abin da ake nufi da

(1) - An kiran ta da suna laya saboda imanin da suke da shi cewa tana biya musu bukatunsu kuma tan kare su.

bita zaizai: Wani nau'i ne na sihiri da ake cewa in aka yi shi mata za ta so mijinta, shi ma miji zai so matarsa⁽¹⁾.

(3) **Shirka a cikin magana:** Kamar rantsuwa da wanin Allah, da kuma masu cewa: Abin da Allah ya so, kuma kai ma ka so, da ba domin Allah da wane ba, da makamartan irin waɗannan kalmomi. Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ؛ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ» [رواه الترمذی، و صححه الألبانی]

Ma'ana: “Duk wanda ya rantse da wanin Allah, to, ya kafirta ko ya yi shirka.

A wani wurin kuma Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«لَا تَقُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا: مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ» [رواه أبو داود والنسائي و صححه الألبانی]

Ma'ana: Ka da ku ce: Abin da Allah ya so, kuma wane ya so, sai dai ku ce: Abin da Allah ya so, sannan kuma wane ya so". Abu Dawud da Nisa'i ne suka rawaito, kuma Albani ya inganta shi.

Allah Ka azurta mu da iklassi da kyakkyawan aiki, kuma Ka kare mu daga riya kaɗan da mai yawa.

---

(1) - Daga cikin shirkar da ake yi a wannan zamanin akwai: Sanya awarwaro ko rataya sarƙa mai ɗauke da hoton shuɗin ido, da nufin cewa wannan zai kare mutum daga kambun baka, wanda ake kira: bango ko bishiyar kariya, wacce ake dogara da ita wajen biyan buƙatu, Irin waɗannan abubuwan suna da haɗari sosai, domin ba sa amfanarwa, sai dai cutarwa, kuma shirka ce babba, mai fitar da mutum daga cikin musulunci. Idan kuma aka ƙudurce cewa: suna jawo alkhari ko tsare cuta, to wanna ya zama ƙaramar shirka.

A wannan darasin za mu yi magana ne a kan rukuni na biyu daga cikin rukunan musulunci, shi ne:

IMANI DA MALA'IKU: Shi ne mu yi imani da samuwarsu, kuma cewa su bayin Allah ne ababan girmamawa. Allah (Mai girma da daukaka) Ya halicce su ne da haske, Ya kuma umurce su da su yi masa biyayya, ba sa saba wa Allah a kan abin da ya umurce su, kuma suna aikata duk abin da Ya umurce su.

Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ ءَامَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ ﴾
[البقرة: ٢٨٥]

Ma'ana: “Manzon Allah ya yi imani da abin da aka saukar zuwa gare shi daga Ubangijinsa, da muminai. Kowanensu ya yi imani da Allah, da mala'ikunSa, da litattafanSa, da manzanninSa”. Suratul Bakara: 285.

Su Mala'iku bayin Allah ne masu biyayya a gare shi, Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa game da su:

﴿ لَا يَسْقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ ﴾ [الأنبياء: ٢٧]

Ma'ana: Ba sa gabartarSa da magana, kuma su da umurninSa suke aiki. (Suratul Anbiya'i:27)

Kuma Ya sake cewa:

﴿ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴾ [التحریم: ٦]

Ma'ana: Ba sa sabawa Allah kan abin da Ya umurce su, su suna aikata abin da ake umurtar su. (Suratul Tahrim:6)

Daga cikin abin da ya zo dangane da siffar halittarsu, akwai fadin Allah (Mai girma da daukaka):

﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنَحَةٍ مِثْقَالٍ وَثَلَاثَ وَرَبْعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴾ [فاطر: ١]

Ma'ana: Godiya ta tabbata ga Allah, wanda Ya fara halittar sammai da kasa, wanda Ya sanya mala'iku manzanni masu fukafukai, bibbiyu, da uku da hurhudu. Yana kara abin da yake so a cikin halittar. Lalle Allah Mai iko ne a kan komai”. (Suratul Fadir:1)

Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«خَلَقَتِ الْمَلَائِكَةَ مِنْ نُورٍ» (رواه مسلم)

Ma'ana: "An halicci Mala'iku ne daga haske". Muslim ne ya rawaito.

Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«أُذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ مَلِكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ، إِنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ
مَسِيرَةَ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ» (رواه أبو داود)

Ma'ana: An ba ni izini da in yi magana a kan d'aya daga cikiñ Mala'ikun Allah masu dauke da al'arshi, lallai nisan da ke tsakanin kunnensa zuwa kafadursa tafiyar shekara dari bakwai ne". (Abu Dauda ya ruwaito)

- **Abin da ya zo game da sunayensu da ayyukansu su ne kamar haka:**

Jibril (Amincin Allah ya tabbata a gare shi): Shi ne amintacce a kan wahayi. Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١١٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴾ [الشعراء: ١٩٣ - ١٩٤]

Ma'ana: "Ruhi amintacce ne ya sauka da shi, a kan zuciyarka, domin ka yi gargadi da shi". (Suratul Shu'ara:193-194)

Mika'il (Amincin Allah ya tabbata a gare shi): Shi ne wanda aka wakilta shi domin saukar da ruwan sama.

Is'rafil (Amincin Allah ya tabbata a gare shi): Shi ne wanda aka wakilta shi domin busa kahon tashi alkiyama.

Malakul maut (Amincin Allah ya tabbata a gare shi): Shi ne wanda aka wakilta shi domin karbar rayukan bayi.

Daga cikin Mala'iku akwai masu ba da kariya ga halittu da masu rubuta ayyukana bayi, da masu kula da Aljanna da masu tsaron wuta da wadansu wadanda babu wanda ya sansu sai Allah madaukakin sarki shi kadai.

- Kuma shi imani da Mala'iku yana hukunta son su da kaunarsu. Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴾ [البقرة: ٩٨]

Ma'ana: Wanda ya kasance makiyi ga Allah da mala'ikunSa da ManzanninSa, da Mala'ika Jibiril da Mika'il, to lalle ne, Allah ba ya son kafirai". (Suratul Bakara:98)

- Kuma wajibi ne a kan musulmi ya nisanci duk wani abu da zai munana musu, ko ya cutar dasu. Daga cikin haka ya zo daga Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ، وَالثُّومَ، وَالْكَرَّاثَ، فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا؛ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَى مِمَّا يَتَأَذَى مِنْهُ بَنُو آدَمَ. (رواه مسلم)

Ma'ana: Duk wanda ya ci albasa ko tafarnuwa ko farar albasa, to kada ya kusanci masallatanmu, domin Mala'iku suna cutuwa da abin da dan Adam yake cutuwa da shi. (Muslim ne ya ruwaito)

Haka kuma da faɗinsa (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ» (رواه مسلم)

Ma'ana: Mala'iku ba sa shiga gidan da yake akwai káre a cíki ko kuma hoto. (Muslim ne ya ruwaito)

Allah Ka sanya mu a cikin waɗanda suka yi imani da Mala'iku kuma suke son su, kuma suke nisantar cutar da su.

IMANI DA LITTATTAFAI

A wannan darasin za mu yi magana a kan rukuni na uku daga cikin rukunan imani, shi ne: IMANI DA LITATTAFAI

IMANI DA LITATTAFAI: Na nufin: mu yi imani da dukka abin da Allah Ya saukar zuwa ga Manzanni na litattafai, wadanda suke a matsayin hujja ga bayi kuma suke a matsayin shiriya ga masu neman shiriya.

A keɓe kuma mu yi imani da littattafan Allah ya ambaci sunayensu: Kamar Attaura wadda Allah Ya saukar ga annabi Musa (Amincin Allah ya tabbata a gare shi), da Injila wanda Allah Ya saukar da shi ga annabi Isah (Amincin Allah ya tabbata a gare shi), da Zabura wanda Allah ya saukar da shi ga annabi Dawud (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) da Alkur'ani wanda Allah ya saukar ga cikamakon Annabawa annabi Muhammadu (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi).

Allah (Mai girma da ɗaukaka) Yana cewa:

﴿ قُولُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نَفَرِقَ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴾
[البقرة: ١٣٦]

Ma'ana: Ku ce: "Mun yi imani da Allah da abin da aka saukar zuwa gare mu, da abin da aka saukar zuwa ga Ibrahim da Isma'il da Is'haḳ da Ya'akub da jikokinsa, da abin da aka bai wa Musa da Isa, da abin da aka bai wa Annabawa daga Ubangijinsu, mun yi imani da su gabaki ɗayansu". (Suratul Bakara 136)

- Kuma Alkur'ani shi ne cikamakon dukkan litattafan da aka saukar daga sama, kuma shi ne ya shafe dukkan litattafan da aka saukar. Allah (Mai girma da ɗaukaka) yana cewa:

﴿ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۗ ﴾ [المائدة: ٤٨]

Ma'ana: Kuma muka saukar da wannan littafin zuwa gare ka da gaskiya, yana mai gasgata a abin da yake a gaba gare shi daga littattafai, kuma jagora a kansu. (Suratul Ma'ida: 48)

Fadinsa: "Kuma mai jagora a kansu" yana hukunta cewa Alkur'ani shi ne yake hukunci a kan dukka litattafai da suka gabata, shi ne shugaba, kuma ya shafe dukkan sauran littatafai da suka rigaye shi.

KAYATA GURAREN ZAMA

- Wajibi ne ga dukkan Musulmi ya girmama littafin Allah, ta hanyar halatta halal dinsa da kuma haramta haramun dinsa, da kuma daukan darussa a kan kissohin da yake cikinsa da makamartansu, da kuma aiki da abin da ya kunsu, da karanta shi karantawa da gaske da kuma ba shi kariya.

Allah Ka azurta mu da fahimtar littafinKa da aiki da abin da ya kunsu.

IMANI DA MANZANNI.

A wannan darasin za mu yi magana ne a kan rukuni na huɗu daga cikin rukunan imani, shi ne:

IMANI DA MANZANNI: Shi ne mu yi imani Allah (Mai girma da daukaka) Ya aiko a da Manzo a cikin kowace al'umma, yana kiran su zuwa bautar Allah shi kaɗai bashi da abokin tarayya, da nisantar bautar dagutu. Kuma dukkan Manzanni masu jin tsoron Allah ne, kuma amintattu ne, shiryayyu, masu shiryarwa, kuma sun isar da dukka abin da Allah ya aiko da shi, ba su boye komai ba, kuma ba su canza ko kara ko su tauye wani abu, daidai da harafi ba. Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ١٦٥]

Ma'ana: “Manzanni masu yin bushara da gargadi ne, domin kada mutane su sami wata hujja ga Allah bayan aiko da manzanni. Kuma Allah Ya kasance Mabuwayi, Mai hikima”. (Suratun Nisa: 165)

Kuma ya kara cewa:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ [النحل: ٣٦]

Ma'ana: "Kuma lalle ne, Mun aika wa kowace al'umma Manzo wanda yake cewa da su: “Ku bauta wa Allah, kuma ku nisanci dagutu”. (Suratul Nahl:36)

- A kebanke kuma mun yi imani da manzannin da Allah Ya ambaci sunayensu, kamar annabi Muhammad da Ibrahim da Musa da Isah da Nuhu da wasunsu daga cikin manzanni masu girma (Tsira da aminci Allah ya tabbata a garesu).

- Wanda ya karyata sakon daya daga cikin mazanni, to ya kafirce wa dukkansu, a kan haka ne Allah (Mai girma da daukaka) Yake cewa:

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الشعراء: ١٠٥]

Ma'ana: Mutanen Nuhu sun karyata Manzanni. (Suratush Shu'ara: 105)

Kuma ya ce:

﴿كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ﴾ [الشعراء: ١٢٣]

Ma'ana: Adawa sun karyata Manzanni. (Suratush Shu'ara: 123)

Wannan abu ne sananne cewa duk al'ummar da ta karyata manzonta, sai ya zama ya karyata Manzo guda daya shi ne karyata dukkan Manzanni, saboda addini daya ne kuma manzanni sako daya suke dauke da shi.

- Allah (Mai girma da daukaka) Ya cika manzanni da Annabinmu Muhammad (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴾ [الأحزاب: ٤٠]

Ma'ana: "Muhammad bai zama Baban wani daga cikin mazajenku ba, sai dai shi manzon Allah ne kuma cikamakon Annabawa" (Suratul Ahzab: 40).

Kuma ya sanya addininSa ya shafe duk wasu addinai da suka zo kafin shi, Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِينَ ﴾ [آل عمران: ٨٥]

Ma'ana: "Kuma duk wanda ya nemi wanin addini ba musulunci ba, to, ba za a karbi komai daga gare shi ba. Kuma a ranar lahira zai kasance cikin asararru" (Suratu Al' Imran: 85).

KumaManzon Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

« وَآذَى نَفْسٍ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِّنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٍّ وَلَا نَصْرَانِيٍّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآذَى أُرْسِلَتْ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ » [رواه مسلم].

Ma'ana: Ina rantsuwa da wanda ran Muhammad yake hannunsa, babu wanda zai ji wannan sakon nawa; Bayahude ne shi ko Banasare, sannan ya mutu bai yi imani da abin da aka aiko ni da shi ba, face sai ya zama daga cikin yan wuta" (Muslim ne ya ruwaito)

- Kuma duk wanda ya yi tunanin cewa Allah (Mai girma da daukaka) zai karbi wani addini bayan shari'ar Annabi Muhammad (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) bayan an aiko shi, to kafiri ne, saboda ya karyata Alkur'ani da Sunnah da ijma'in malaman musulunci.

Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) Ya sanya mu daga cikin wafanda suka yi imani da Manzanni da kuma bin tafarkinsu da koyi da su.

IMANI DA RANAR LAHIRA.

A wannan darasin za mu yi magana a kan rukuni na biyar shi ne: **IMANI DA RANAR LAHIRA:** Shi ne ranar alkiyama, yana nufin kai tsaye mu gasgata cewa: Allah (Mai girma da daukaka) zai tashi mutane daga cikin kaburburansu, sannan kuma Ya yi musu hisabi da sakayya a kan ayyukansu, har yan aljanna su kasance a mazauninsu, su ma yan wuta su kasance a mazauninsu.

Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَنَآءَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ [البقرة: ١٧٧]

Ma'ana: "Lallai addinin gaskiya shi ne a ya yi imani da Allah da ranar lahira" (Suratul Bakara: 177).

Kuma Allah ya kuma cewa:

﴿ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ

خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حٰسِبِينَ ﴾ [الأنبياء: ٤٧]

Ma'ana: "Kuma za Mu sanya ma'aunan adalci a ranar alkiyama, saboda haka ba za a zalunci rai da kome ba. Kuma ko da ya kasance nauyin kwayar komayya ne sai Mun zo da ita. Kuma Mu mun iya hisabi sosai" (Suratul Anbiya: 47)

Imani da ranar lahira ya kunshi abubuwa kamar haka:

- Imani da abin da zai kasance a cikin kabari na tambaya da ni'ima da azaba. Da imani da tashin mutane daga kaburburansu, da hada su da za a yi, da hisabi da sakayya a kan ayyukansu, da imani da ma'auni da siradi, da litattafan da za a bayar da hannun dama, ko kuma ta baya da hannun hagu.

- Ranar lahira akwai wasu abubuwa manya da za su faru, Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ يَتَأْتِيهَا النَّاسُ آتِقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ

كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَرَىٰ وَمَا

هُم بِسُكَرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴾ [الحج: ١ - ٢]

Ma'ana: Ya ku mutane! Ku ji tseron Ubangijinku. Lallai girgizar tashi alkiyama aba ce mai girma. A ranar ne za ku ga mai shayawa za ta yar da abin da take shayarwa, kuma dukan masu ciki za su haife abin dake

cikinsu, kuma za ku ga mutane suna masu maye, alhali kuwa su ba maye suke ba, sai dai azabar Allah ce mai tsanani". (Suratul Hajji: 1-2)

Kuma Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa:

«مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُ رَأَى عَيْنٍ فَلْيَقْرَأْ: إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ، وَإِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ، وَإِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ» [رواه الترمذي وصححه الألباني].

Ma'ana: Duk wanda yake son ya kalli irin zuwa ranar alkiyama, kamar yana gani da idonsa, to ya karanta *Izash-Shamsu Kuwwirat* da *Izas-Sama'unfadarat* da *Izas-Sama'un inshakkat*. (Turmidhi ya ruwaito kuma Albani ya inganta shi)

- Duk wanda ya yi imani da ranar lahira: To zai fara kwaɗayin aikata ayyukan biyayya ga Allah, kuma zai ji tsoron aikata sabo da munanan ayyuka, kuma zai gane cewa: Duk wanda Allah ya jarabce su da kuncin rayuwa ko aka zalunce su, cewa akwai ranar da za mayar musu da abin da aka zalunce su a kansa. Idan ‘yan aljanna suka shiga cikin aljanna sai su manta da wahalar da suka sha, kamar yadda idan ‘yan wuta suka shiga wuta -*Allah ya tsare mu*- sai su manta dukkan daɗin da suka baro a baya.

Allah Ka sanya mu a cikin waɗanda za su zo filin alkiyama suna cikin aminci, kuma Ka tashe mu a cikin rundunar Annabinmu Muhammad (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi).

ALAMOMIN TASHIN ALKIYAMA (1)

A wannan darasin za mu yi magana a kan alamomin tashin alkiyama, su ne alamomin da suke fara aukuwa kafin tashin alkiyama, waƙanda suke nuni da cewa ta kusa zuwa.

- An karkasa alamomin tashin alkiyama zuwa gida biyu: Kanana da manya.

Su alamomin tashin alkiyama kanana a galibi suna rigayar tashin alkiyama da lokaci mai tsawo, daga ciki akwai wanda har ya riga ya auku ya wuce, wani kuma za a iya samun maimaituwarsa zuwansa. Daga ciki akwai wanda ya bayyana kuma ba zai gushe ba yana sake bayyana, kuma yana bibiya. Daga ciki kuma akwai wanda yanzu bai zo ba, sai dai alkawari ne zai zo kamar yadda mai gaskiya abin gaskatawa ya ba da labari (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi).

- Alamomin tashin alkiyama kanana suna da yawa, daga ciki akwai: Dauke ilimi, da yaƙuwar fituntunu, da yaƙuwar alfasha, da yawaitar kashe-kashe da girgizan kasa, da kusantowar zamani (saurin maimaituwarsa), da bayyanar masu cewa su Annabawa ne daga cikin dujalai da yawa, da gasar gina gidaje da marasa takalma masu kiwon dabbobi za su yawaita aikatawa (Ma'ana talakawa), da yadda wasu al'ummomi za su taso wa musulunci, sannan kuma da taimakon da Allah zai ba wa musulmi a kan yahudawa a karshen zamani a cikin yaƙin, dutse da itatuwa za su yi magana suna nuna wa musulmi inda Bayahude ya buya, da wasu daga cikin alamomin masu yawa, kamar yadda Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يَرْفَعَ الْعِلْمَ، وَيَكْثُرَ الْجَهْلُ، وَيَكْثُرَ الزَّانَا، وَيَكْثُرَ شَرِبُ الْخَمْرِ، وَيَقْلُ الرِّجَالُ، وَيَكْثُرُ النِّسَاءُ، حَتَّى يَكُونَ خَمْسِينَ امْرَأَةً الْقِيمِ الْوَاحِدِ » [متفق عليه]

Ma'ana: Lallai yana daga cikin alamomin tashin alkiyama: Dauke ilimi⁽¹⁾, da yawaitar jahilci, da yawaitar zina, da yawaitar shan giya, maza za su yi

(1) - Ana nufin: Ilimin shari'ah, wanda shi ne ilimin al'kur'ani da hadisi, dauke shi na kasancewa ne da mutuwar masu shi, waƙanda sune malaman shari'a Kamar yadda ya zo a cikin hadisi: "Allah (Mai girma da daukaka) ba ya karbe ilimi daga gurin bayi, sai dai yana karbe shi ta hanyar dauke malami, har in aka rasa malamai, sai mutane su riƙi jahilai a matsayin shugabanni, sai su tambaye su, su kuma su ba su fatawa ba tare da ilimi ba, sai su bata, su kuma batar" Bukhari ne ya rawaito.

ƙaranci, mata kuma su yawaita, har sai ya kai namiji ɗaya shi ne yake kula da mata hamsin⁽¹⁾" Bukhari da Muslim ne suka rawaito.

---

(1) - Shi ne wanda zai riƙa kula da al'amuransu, hakan zai iya faruwa saboda yaƙuƙuwa da kashe-kashe, ko kuma mata su fi haifar 'ya'ya mata,ko dalilin annoba...

ALAMOMIN TASHIN ALKIYAMA (2)

A wannan darasin za mu yi magana a kan alamomin tashin alkiyama manyan, su ne alamomin da suke fara aukuwa kafin tashin alkiyama, wadanda suke nuni da cewa ta kusa zuwa.

Alamomin tashin alkiyama manya kuwa: Su ne wadanda suke bayyana a gab-da tashin alkiyama, da kuma nuni a kan cewa lokaci kafan ya rage ranar ta zo.

Muslim ya ruwaito a cikin ingantaccen littafinsa daga Huzaifa dan Asid Algifari (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

اطَّلَعَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَيْنَا وَنَحْنُ نَتَذَكَّرُ فَقَالَ: مَا تَذَكَّرُونَ؟ قَالُوا: نَذْكُرُ السَّاعَةَ، قَالَ: «إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرُونَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ، فَذَكَرَ الدُّخَانَ، وَالدَّجَالَ، وَالذَّابَّةَ، وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ﷺ، وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ، وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ: خَسْفٍ بِالْمَشْرِقِ، وَخَسْفٍ بِالْمَغْرِبِ، وَخَسْفٍ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَآخِرَ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مُحْشَرِهِمْ» [رواه مسلم].

Ma'ana: Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya fito zuwa gurinmu a lokacin muna tattaunawa, sai ya ce: A kan me kuke tattaunawa? Sai suka ce: "Muna tattauna a kan tashin alkiyama ne, Sai ya ce: "Alkiyama ba za ta tsaya ba har sai kafin zuwan ta kun ga alamomi guda goma, sai ya ambaci Dujal da Dabba da Bullowar rana daga mafadarta da saukowar Annabi Isa dan Maryam (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) da zuwan Yajuju da Majuj da kisfewa guda uku, kisfewa daga Gabas, da kisfewa da Yamma da kisfewa da tsibirin Larabawa, na karshensu kuwa wuta ce da za ta fito daga Yaman ta kora mutane zuwa inda za a tashe su". Muslim ne ya rawaito.

Yana daga cikin abubuwan da ya wajaba musulmi ya yi lokacin yaduwar futina: Yawaita yin ibada, da rokon Allah tabbatuwa a kan addini, da nesantar wuraren fitina, kamar yadda ya wajaba da ya riƙa umarni da kyakyawan aiki, da hani daga mummuna, da yi wa mutane nasiha, gwargwadon ikonsa.

Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«الْعِبَادَةُ فِي الْهَرَجِ كَهَجْرَةِ إِلَيَّ» [رواه مسلم].

Ma'ana: "Ibada lokacin fitina⁽¹⁾ kamar yin hijira ne zuwa wajena" Muslim ne ya rawaito.

Sannan ya kuma cewa:

(1) - Abin nufi da fitina: Loacin fitina da dagulewar al'amura, da firgicewar mutane cikin son duniya, da dulmiyewarsu a cikin nemanta.

: « يا مُقَلَّبَ القلوبِ ثَبَّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ » [رواه الترمذي وصححه الألباني]

Ma'ana: Ya wanda yake jujjuya zukatan bayi, ka tabbatar da zuciyata a kan addininka” Tirmizi ne ya rawaito. Kuma Albani ya inganta shi.

Sannan ya kuma cewa:

« مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أضعفُ الإِيمَانِ » [رواه مسلم].

Ma'ana: “Wanda ya ga abin ki daga cikinku; to ya kautar da shi da hannunsa, in ba zai iya ba, to, ya da harshensa, in ba zai iya ba, to, da zuciyarsa, wannan shi ne mafi raunin imani”. Muslim ne ya rawaito.

Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) Ya datar damu da shiriya, Ya kuma kare mu daga sharrin fitina wacce ya bayyana da wacce ba ta bayyana ba.

IMANI DA KADDARA
ALKHAIRINTA DA SHARRINTA.

A wannan darasin za mu yi magana a kan rukuni na shida daga cikin rukunan imani, shi ne:

Imani da kaddara; alkhairinta da sharrinta: Shi ne mu yi imani da dukkan alkhairi da sharri yana zuwa ne da hukuncin Allah da kaddarawarsa, kuma Allah Ya san abin da zai kasance kafin ya kasance, Ya rubuta haka a wurinSa a lauhul Mahfuz, kuma babu wani abu da zai kasance sai da izininSa, kuma Allah Shi ne Ya halicci komai, kuma shi ne yake aikata abin da Ya so.

Allah (Mai girma da dɔukaka) Yana ba da labari game da iliminSa da ya gabaci komai da kuma rubuta shi da Ya yi:

﴿ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴾
[الحج: ٧٠]

Ma'ana: Ashe, ba ka cewa; lallai ne Allah Ya san abin da yake cikin sammai da kassai? Lallai ne wannan yana cikin littafi, lallai ne wannan mai sauKI ne a wurin Allah". (Suratul Hajji: 70)

Kuma hadisi ya zo daga Abdullahi dan Amru dan Ass (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: « كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، قَالَ: وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ » [رواه مسلم]

Ma'ana: Na ji Annabi (Tsira da amincin Allah sū tabbata a gare shi) yana cewa: Allah Ya rubuta abubuwan da za su faru ga halittu tun kafin Ya halicci sammai da kassai da shekara dubu dari biyar. Sai ya ce: kuma al'arshinSa a kan ruwa yake". (Muslim ne ya ruwaito)

Allah (Mai girma da dɔukaka) Yana cewa, a lokacin da yake bayyana cewa ikonSa ya game komai:

﴿ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴾ [التكوير: ٢٩]

Ma'ana: "Kuma ba za ku so yin wani abu ba, sai idan Allah Ubangijin halittu Ya yarda" (Suratul Takwir: 29)

Kuma Allah (Mai girma da dɔukaka) Yana cewa a lokacin da yake bayani a kan cewa Shi ne Ya halicci dukkan halittu da ayyukansu:

﴿ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴾ [الصفات: ٩٦]

Ma'ana: Allah ne Ya halicce ku, kuma Ya halicci abin da kuke aikatawa". (Suratus Saffat: 96)

- Daga cikin abubuwan da suke wajabta ingancin imani da kaddara. Shi ne ka yi imani da abubuwa kamar haka:

- Bawa yana da sonsa a kan abu da zabinsa a kai, wanda da su ne ayyukansa suke tabbatuwa, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ﴾ [التكوير: ٢٧ - ٢٨]

Ma'ana: Ga wanda ya so, daga cikinku ya shiryu". (Suratul Takwir: 28)
Ya kuma fada a wani wurin:

﴿ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا ﴾ [البقرة: ٢٨٦]

Ma'ana: Allah ba ya dora wa rai face zai iya yin". (Suratul Bakara: 286)

- Son bawa ga abu da ikonsa akan abu ba ya fita daga ikon Allah da sonSa, shi ne wanda Ya ba bawa ikon yin hakan, kuma Ya sanya shi mai iko a kan abin da yake zaba, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Yake cewa:

﴿ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴾ [التكوير: ٢٩]

Ma'ana: "Kuma ba za ku so ba, sai idan Allah Ubangijin halitta Ya yarda" (Suratul Takwir: 29)

- Kuma mu yi imani da cewa kaddara sirri ne na Allah ga halittarsa, abin da Ya bayyanar da shi a garemu sai mu san shi kuma mu yi imani da shi, wanda Ya boyu a garemu sai mu mika wuya a kansa, kuma mu yi imani. Kuma kada mu yi jayayya da Allah a cikin ayyukansa da hukunce-hukuncensa da kwakwalenmu wandanda suke da takaitaccen tunani da kuma fahimtarmu rarrauna, abin da ake so shi ne mu yi imani da adalcin Allah cikakkiya da hikimarSa da ta kai makura, kuma shi Allah (Mai girma da daukaka) ba a tambayarsa a kan me Ya aikata.

Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) da Ya kaddara mana alkhairi da ya tattalan mana sabubbansa, kuma Ya azurta mu da yarda da shi da nutsuwa a gare shi.

DADIN IMANI DA KADDARA

A darasin da ya gabata mun yi magana a kan imani da kaddara, kuma ya kunshi abubuwa kamar haka: Imani da cewa ilimin Allah ya gabaci komai. Kuma Allah (Mai girma da daukaka) Ya rubuta haka a cikin *lauhul Mahfuz*, kuma babu wani abu da zai auku sai da son Allah, kuma shi ne Ya halicci komai.

A wannan darasin za mu yi magana ne a kan dadin da yake cikin imani da kaddara, wanda daga ciki akwai:

- Shi ne mafi girman abin da yake zaburar da yin aiki da annashuwa da kai komo zuwa ga abin da Allah Ya yarda da shi a cikin wannan rayuwar. Shi mumini an umurce shi da ya riƙa yin riƙo da dalilai tare da tawakalli ga Allah (Mai girma da daukaka). Da kuma yin imani da cewa dalilai ba sa kawo nasara sai da izinin Allah; saboda Allah Shi ne Ya halicci dalilan, kuma Shi ne Ya halicci nasarar. Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« احرص على ما ينفعك، واستعن بالله ولا تعجز، وإن أصابك شيء فلا تقل: لو أني فعلت كان كذا وكذا، ولكن قل: قدر الله وما شاء فعل، فإن لو تفتح عمل الشيطان » [رواه مسلم] وقال ﷺ « اعملوا، فكل ميسر لما خلق له » [رواه البخاري]

Ma'ana: “Ka yi kwadayi a kan abin da zai amfane ka, ka nemi taimakon Allah, kada ka gajiya, idan wani abu ya same ka kada ka ce: Da na aikata kaza, da kaza ya faru, sai dai ka ce: Haka Allah Ya kaddara, abin da Ya so shi Yake aikatawa, domin kalmar dana sani tana buɗe kofar shaidan ne”. (Muslim ya ruwaito)

Kuma ya ce:

« اعملوا، فكل ميسر لما خلق له » [رواه البخاري].

Ma'ana: Ku yi aiki, domin kowa ana sauƙaƙe masa abin da aka halicce shi domin shi". Bukhari ne ya rawaito.

- Kuma yana daga cikin dadin imani da kaddara: Shi ne mumini ya gode wa Allah idan Ya yi masa ni'ima, kada ya yi butulci ko ya yi girman kai, kuma idan an jarrabe shi da wata musiba ta duniya kada ya kasa hakuri kuma ya shiga cikin kuncin rai, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Yake cewa:

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ [الحديد: ٢٢ - ٢٣]

Ma'ana: “Wata musiba ba za ta auku a cikin kasa ko a cikin rayukanku ba, face tana cikin littafi, gabanin mu halitta ta, lallai wannan mai saukey ne a wajen Allah. Domin kada ku yi bakin ciki a kan abin da ya kubuce muku, kuma kada ku yi murnar alfahari da abin da ya ba ku. Kuma Allah ba ya son mai yawan takama da alfahari”.

-Kuma yana daga cikin dadin imani da kaddara: Yana maganin mummunar dabi'ar haddasa, shi mumuni ba ya hassada kan abin da Allah Ya ba mutane daga falalarsa, saboda ya san Allah Shi ne Ya azurta su kuma Ya kaddara musu hakan. Shi mai hassada a lokacin da yake hassada ga wani, da wannan aiki da yake yi kamar yana jayayya ne da kaddarar Allah da hukucinSa.

- Kuma yana daga cikin dadin imani: Shi imani da kaddara yana samar da kwarin zuciyar a lokacin da mutum ya shiga tsanani, kuma yana karfafar duk wani yunkuri na mutum, saboda tana sanar da mutum ya san cewa ajali da arziki wani abu ne daga Allah, kuma babu abin da zai samu mutum sai abin da Allah Ya rubuta a gare shi, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ [التوبة: ٥١]

Ma'ana: Ka ce, "Babu abin da zai same mu face abin da Allah Ya rubuto mana. Shi ne majibincin lamarinmu. Kuma ga Allah mumina suke dogara". (Suratul Tauba: 51)

Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) Ya kara mana imani da yakin, kuma Ya tabbatar da mu a kan addininSa, kuma Ya kyautata karshenmu.

RUKUNNAN MUSULUNCI

**KALMAR SHAHADA:
SHAIKAWA BABU ABIN BAWTAWA DA
GASKIYA SAI ALLAH.**

A wannan darasin za mu yi magana a kan rukunan musulunci, su ne rukunai guda biyar, wanda da su ne addinin musulunci ya tsayu. Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« **بِنِي الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ، شَهَادَةَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ، وَحَجَّ الْبَيْتِ، وَصَوْمَ رَمَضَانَ** » [متفق عليه]

Ma'ana: An gina addinin musulunci a kan abubuwa guda biyar: Shaidawa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma Annabi Muhammad (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) bawanSa ne kuma manzanSa ne, da bada Zakka, da ziyartan dakin Allah, da azumin watan Ramadan". (Bukhari da Muslim suka rawaito).

-Rukuni na farko: Shi ne shahadu guda biyu: *Shaidawa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma Annabi Muhammad (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Manzon Allah ne.*

Kuma wadannan shahadun guda biyu sune mabudin musulunci, ba zai yiwu mutum ya shiga musulunci ba sai da su, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« **أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَحَسَابِهِمْ عَلَى اللَّهِ** » [رواه البخاري].

Ma'ana: An umurce ni da in yaƙi mutane har sai sun shaida cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma Annabi Muhammad (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Manzon Allah ne, kuma su tsayar da sallah, su bayar da zakka, idan suka aikata haka, jininsu da dukiyarsu sun kubuta daga gare ni sai dai da haƙƙin musulunci, hisabinsu kuma yana wurin Allah (Mai girma da daukaka)" (Bukhari ya ruwaito).

Kuma Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« **مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ** » [رواه أبو داود].

Ma'ana: Duk wanda ya kasance farshen maganarsa a duniya ita ce "La'ilaha illal-lah" zai shiga Aljanna". (Abu Dawud ya ruwaito)

- **Ma'anar "La'ilaha illal-lah":** Shi ne mutum ya furta da harshensa kuma ya kudurta a cikin zuciyarsa cewa: Babu abin bauta da gaskiya sai Allah, dukkan wasu abubuwan bauta ba shi ba karya ne, kuma an bauta musu da karya.

Ita "*La ilaha Illal-lah*" tana nufin kore Allantaka na cancanta daga kan duk wanda yake ba Allah ba, da kuma tabbatar da ita ga Allah shi kadai, Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ ﴾ [البقرة: ٢٥٦]

Ma'ana: "Duk wanda ya kafirce wa dagutu kuma ya yi imani da Allah, to, hakika ya yi riƙo da igiya mai karfi." (Suratul Bakara: 256). Ma'anar dagutu shi ne: Shaidan, da kuma dukkan abin da ake bauta wa ba Allah (Mai girma da daukaka) ba.

Mafi girman manufar aiko da Manzanni ita ce: Kadaita Allah da bauta, Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ﴾ [النحل: ٣٦]

Ma'ana:"Kuma lalle ne, Mun aika wa kowace al'umma Manzo wanda yake cewa da su: "Ku bauta wa Allah, kuma ku nisanci dagutu". (Suratul Nahl:36)

Allah Ya sa mu cikin masu kadaita Allah da bauta, masu bin shiriyar ManzonSa mai girma.

**KALMAR SHAHADA:
SHAIKAWA LALLAI MUHAMMADU
(Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi)
MANZON ALLAH NE.**

Za mu kammala abin da muka dauko daga rukuni na farko daga cikin rukunin musulunci, mun tsaya ne a wurin shaidawa lallai Muhammadu (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Manzon Allah ne.

Ma'anarsa: Shi ne shaidawa Annabi Muhammad (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) bawan Allah ne, kuma lallai Allah Ya aiko shi domin ya isar da addininSa, kuma ya shiryar da mutane gaba daya. Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Yana cewa:

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا ﴾ [سبأ: ٢٨]

Ma'ana: "Mun aiko ka zuwa ga mutane baki daya, kana mai bushara da gargadi" (Suratus Saba'i: 28)

Kuma Yana cewa:

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴾ [الأنبياء: ١٠٧]

Ma'ana: "Mun aiko ka ne domin ka zama rahama ga talikai" (Suratul Anbiya'i: 107)

- Zai shiga cikin kalmar shahada: Gasgata shi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) a kan abin da ya ba da labari, da kuma yi masa biyayya a kan abin da ya ba da umurni, da nisanta abin da ya yi hani a kai, kuma kada ya bautawa Allah sai da abin da ya shar'anta. Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِٗٓ أُوْلَٔئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴾ [الزمر: ٣٣]

Ma'ana: "Lallai wanda ya zo da gaskiya, kuma ya yi imani da ita, to wadannan sune musu tsoron Allah". (Suratul Zumar:)

Kuma Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ ﴾ [النساء: ٦٤]

Ma'ana: "Kuma ba Mu aiko Manzanni ba, face sai domin a yi mu su biyayya da izinin Allah" (Suratul Nisa'i: 64).

Ya kuma cewa:

﴿ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِن هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴾ [النجم: ٣-٤]

Ma'ana: Baya magana da son zuciyar, sai dai da wahayin da aka yi masa" (Suratul Najm: 3-4).

Ya kuma cewa:

﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ

حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾ [النساء: ٦٥]

Ma'ana: " Ina rantsuwa da Ubangijinka ba za su yi imani ba, har sai sun nemi ka yi hukunci a kan abin da ya faru a tsakaninsu, sannan ba za su ji wani kunci a cikin zukatansu ba, kan abin da ka hukunta, kuma su sallama sallamawa". (Suratul Nisa'i: 65)

- Shahadar mutum ba ta inganta da kudurcewar zuci kadai, sharafi ne duk wanda zai shigo cikin musulunci sai ya furta su, kuma ya yi aiki da abin da suka kunsu.

Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) Ya sanya mu a cikin mabiya Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi).

BIDI'A A CIKIN ADDINI

A wannan darasin za mu yi magana ne a kan zunubin da wasu sashin musulmi suke aikatawa, kuma suke tunanin aiki ne mai kyau. Ba komai ba ne wannan aikin face kirƙirar wani abu a cikin addini.

Bidi'a a cikin addini: Shi ne bauta wa Allah (Mai girma da ɗaukaka) da abin da ba shi da asali a shari'a, ko kuma a bautawa Allah da abin da ba a yi shi a zamanin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ko a zamanin halifofinsa shiryayyu (Allah ya ƙara yarda da su).

Allah (Mai girma da ɗaukaka) Ya ba da labari cewa wannan addinin an cika shi, kamar yadda Yake cewa:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ [المائدة: 3]

Ma'ana: "A yau na ciki muku addininku, kuma na cika ni'imata a gare ku, kuma na yardar muku da addinin musulunci ya zama addini". (Suratul Ma'ida: 3)

Kuma Annabinmu (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa a lokacin da yake gargadi ga al'ummarsa a kan bidi'a da kirƙirar da wani abu a cikin addini:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ» [متفق عليه]

Ma'ana: Duk wanda ya kirƙiri da wani abu a cikin wannan addininmu wanda ba ya ciki, to ba za a karɓa ba". (Bukhari da Muslim ne suka rawaito)

Kuma Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa:

«أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عِيدًا حَبَشِيًّا؛ فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ بَعْدِي فَسِيرِي اخْتِلَافًا مَا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمُهَيَّبِينَ الرَّاشِدِينَ تَمَسَّكُوا بِهَا، وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ؛ فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ، وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ» [رواه أبو داود وصححه الألباني].

Ma'ana: Ina muku wasicci da jin tseron Allah, da ji da biyayya, ko da in an ɗora muku bawa a matsayin shugaba. Domin duk wanda ya yi tsawon rayuwa a cikinku a bayana, to. zai ga sabani mai yawa, ina horon ku da ku yi riƙo da Sunnata da sunnonin halifofina masu shiryarwa, ku yi riƙo da ita, kuma ku yi riƙo da ita da fiƙoƙinku, na horeku da kirƙirarun al'amura, domin dukkan kirƙirarun abubuwa bidi'a ne, kuma dukkan bidi'a bata ce". (Abu Dawud ya ruwaito. kuma Albani ya inganta shi)

- Kuma ita bidi'a nau'ika ce daban-daban, daga ciki akwai bidi'ar aƙida: Kamar inkarin sunayen Allah da siffofinsa, ko kuma ƙudurce cewa wani

daga cikin mutane yana da kariyar da ba zai yi zunubi ko kuskure ba, kuma ba shi daga cikin Annabawa da Manzanni, ko kuma kudurce cewa wani abu yana iya amfanarwa ko cutarwa ko yana da albarka, alhalin Allah bai sanya shi ya zama hakan ba, da wasu abubuwa da ake kudurce su wanda ba su da asali a cikin shari'a.

-Kuma yana daga cikin nau'ikan bidi'a: Bidi'a ta aiki, wacce take da nau'ika ce da yawa, daga ciki:

1- Farar wata ibada wanda ba ta da asali a shari'a, kamar ya kirkiri sallah wacce ba a shar'anta ta ba, ko azumi wanda ba a shar'anta ba ko wani biki wanda shari'a ba ta san shi ba, kamar bikin ranar haihuwar Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), da wasu daga cikin bukukuwa da aka kirkira.

2- Kari a cikin ibada, kamar mutum ya kara raka'a daya a sallar Azahar da gangan, yana mai kudurce cewa yin haka daidai ne.

3- Ya yi ibada ba a irin sifar da shari'ar ta koyar ba, kamar zikirin da ake yi a cikin jama'a ana daga sauti a lokaci daya, ko kuma wanke kafafuwa kafin ya wanke hannayensa a cikin alwala, yana kudurce cewa yin haka daidai ne.

4- Kebance wani lokaci na musamman domin yin wata ibada, wacce a shari'a ba a ke bance mata lokaci ba, kamar ke bance ranar da watan sha'aban ya kai tsakiya (*Nisfu sha'aban*) da darensa da azumi ko tsayuwun dare, wanda a asali shi yin azumi ko tsayuwun dare ibada ce mai kyau, amma ke bance su da wani lokaci daga cikin lokuta yana da bukатуwan dalili.

Daga cikin dalilan da suka sa bidi'a ta bayyana a cikin al'umma akwai: Jahiltar hukunce-hukuncen addini, da kuma bin son zuciyar, da kuma bin ra'ayin wani ido rufe, da gabatar da shi a kan littafin Allah da Sunnah, da kamanceceniya da kafirai, da dogaro da hadisai raunana da waɗanda karya aka yi wa Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), daga cikin manyan dalilan bidi'a: shi ne "*Guluwwi*" wuce iyaka a addini, ta wajen kari a wajen yabo ko kushewa, da irin waɗannan, ko kuma shi ne: Wuce iyaka wajen abin da Allah Ya ce a aikata; a akida ko a magana ko a aiki.

Muna rokon Allah (Mai girma da ɗaukaka) Ya sanya mu daga cikin masu suke bin Sunnar Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), kuma Ya nisanta mu daga bidi'a da fararrun abubuwa.

SALLAH

A wannan darasi za mu yi bayani ne a kan rukuni na biyu daga cikin rukunna Musulunci, shi ne Sallah.

Ku sani ita Sallah ita ce ke raba tsakanin musulmi da kafiri, kamar yadda Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشَّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ» [رواه مسلم]

Ma'ana:“Lallai abin da ke raba tsakanin mutum da shirka da kuma kafirci shi ne barin Salla” (Muslim ya ruwaito). Kuma shi ne ginshikin musulunci kamar yadda Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ» [رواه الترمذي]

Ma'ana:“Kan al'amari shi ne Musulunci. Kuma ginshikinsa shi ne Sallah” (Tirmizi ya ruwaito).

Kuma ita ce farko abin da za a yi wa mutum hisabi a kanta, idan ta gyaru, sauran ayyukansa sun gyaru, amma idan ta baci, sauran ayyukansa sun baci. Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ صَلَاتُهُ، فَإِنْ صَلَحَتْ؛ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ، وَإِنْ فَسَدَتْ؛ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ» [رواه أبو داود والترمذي والنسائي].

Ma'ana:“Lallai abin da ake fara wa bawa hisabi dashi ranar alkiyama daga cikin ayyukansa shi ne sallarsa. Idan ta gyaru ya rabauta kuma ya tsira, amma idan ta baci hakika ya taɓe kuma ya yi hasara” (Abu Dawud, Tirmizi, da Nasa'i suka ruwaito)

Kuma ita ce mafi soyuwar abu a wurin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), a wannan duniyar, ta yadda yake cewa:

«وَجَعَلْتُ قُرَّةَ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ» [رواه النسائي]

Ma'ana:“An sanya dadin idanuwana (mafi soyuwar abu a wajena) a cikin Sallah” (Nasa'i ya ruwaito)

(Abin da ake nufi da dadin idanuwana: Shi ne abin da idanu suka fi so, kuma zuciya ta nutsu da shi)

Kuma Sallah tsani ne tsakanin bawa da Ubangijin talikai, ita ce take hana alfasha da abubuwan ki, ga wanda ya tsai da ita da ikhlasi, ya kuma ba da ita da tsoron Allah. Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ [العنكبوت: ٤٥]

Ma'ana:“Lallai Sallah tana hana alfasha da abubuwan ki” (Suratul Ankabut: 45)

-Kuma sallah ba ta ingantuwa sai an tsayar da ita a kan shiryarwar Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) kamar yadda ya ce:

«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي» [متفق عليه]،

Ma'ana: “Ku yi sallah kamar yadda ku ka ga ina yi” (Bukhāri da Muslim suka ruwaito). Lallai ya zama wajibi a kan musulmi da ya kwadaitu a kan sanin hukunce-hukuncen sallah, da kuma yadda ake yi, kamar yadda ya zo daga Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) da ya cika ta yadda ya kamata, sai ya samu lada mai yawa da ita.

TSARKI

A wannan darasi za mu yi bayani ne a kan sharadi daga cikin sharuɗan ingancin sallah, wanda shi ne tsarki:

Ma'anana tsarki a harshe: Tsarkaka daga datti, a cikin shari'a kuma shi ne: Dauke hadasi da kuma gushewar najasa.

Don haka ne tsarki ya kasu kashi biyu:

Kashi na farko: Tsarki daga Hadasi: Daga cikinsa akwai hadasi babba, wanda ake kawar da shi da yin wanka, daga cikinsa akwai hadasi karami, wanda ake kawar da shi da alwala. Kuma tsarki yana kasancewa da ruwa, ko kuma da taimama, a lokacin da aka rasa ruwa, ko kuma mutum ba zai iya amfani da shi ba.

Kashi na biyu: Tsarkaka daga Najasa: Shi ne gusar da najasa daga jiki, kaya da gurin sallah, an yi sauƙi kan abin da ya ragu na kala ko wari da ba za a iya gusar da shi ba, idan har asalin najasar ta gushe.

Daga cikin najasar da ya wajaba a gusar da ita daga jiki, da kaya, da kuma wuri: Fitsarin ɗan adam da kashinsa, da jini (an yi sauƙi a kan ɗan kaɗan) da fitsari da kashin dabbar da cin namanta haramun ne (amma dabbar da cinsa ya halatta, kuma fitsarinsu da kashinsu masu tsarki ne), yana daga cikin najasa: Mushe, alade, kare, maziyyi, da kuma wadiyyi.

Idan Musulmi ya yi nufin gusar da abin da ya fito masa daga mafita guda biyu na daga fitsari ko kashi, to zai yi tsarki ne da ruwa ko da duwatsu ko hankici da makamarcin su. Ba ya zama wajibi yin tsarki a duk lokacin da za a yi alwala, sai dai zai yi tsarki ne da wanke al'aurarsa idan ya yi fitsari da makamarcinsa, da wanke dubura idan ya yi kashi, amma tusa ba a yi ma ta tsarki.

Allah ya tsarkake zukanmu daga datti na fili da na boye.

SIFFAR ALWALA

A wannan darasi za mu yi magana a kan tsarki daga karamin hadasi, wanda ake kawar da shi da alwala: Kamar yadda Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yaƙe cewa:

« لَا تَقْبَلُ صَلَاةً مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَتَوَضَّأَ » [رواه البخاري].

Ma'ana: Ba a karɓar sallar wanda ya yi hadasi, har sai ya yi alwala” Bukhari ne ya rawaito.

-Yana zama sharadin tsarki yin alwala da ruwa mai tsarki, idan kalarsa ko dandanonsa ko kamshinsa ya canza da najasa, baya inganta kuma baya yiwuwa a yi alwala ko wanka da shi.

-A alwala an shar'anta: Gusar da abin da zai hana ruwa isa zuwa ga gabobbin alwala kai tsaye, kamar kasa ko kulli ko kakin zuma ko farcen roba, wanda mata suke sa wa ko makamancin haka.

-Ya zo a cikin Bukhari da Muslim daga Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يَحْدُثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غُفِرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ »

Ma'ana: “Duk wanda ya yi alwala irin yadda nake yi, sai ya yi salla raka'a biyu, bai kawo wani tunani a cikin ransa ba, Allah ya gafarta masa zunubansa da suka gabata.”

SIFFAR ALWALAR DA YA DACE DA KOYARWAN ANNABI
(Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi)

-Ya daura niyyar yin alwala a cikin zuciyarsa, ba a shar'anta yin lafazi da ita ba.

-Sannan ya ce “Da sunan Allah” (بِسْمِ اللَّهِ) sannan ya wanke hannayensa sau uku.

-Sannan ya kuskure bakinsa ya shaƙa ruwa sau uku, da kamfata uku, sannan ya wanke fuskarsa sau uku, iyakar faɗin fuska shi ne daga kunnen bangaren hagu ne zuwa na dama, ta tsawo kuma: tun daga farkon goshi zuwa gemu, amma in ya kasance gemunsa kaɗan ne ana ganin alamun fata, ya wajaba a wanke wajensa da cikinsa, in ya kasance mai kauri ne da zai rufe fatar jiki, ya wadatu da wanke wajensa, amma an so a tsefe gemun.

-Sannan ya wanke hannunsa tun daga kan yan yatsu har zuwa gwuiwar hannu, yana farawa da dama sannan ya koma hagu.

-Sannan ya shafi kansa da kunnuwansa da wani ruwan, yadda ake yin sa shine: Yana tafiyar da hannuwansa daga mafarin kansa zuwa keyarsa, sannan ya dawo da su zuwa wurin da ya fara, ma'ana ya tafi da hannayensa daga mafarin kansa zuwa keyarsa, sannan ya sanya yatsunsa

yar manuniya a cikin kunnuwansa, ya kuma shafi bayan kunnuwansa da manyan yatsunsa sau ɗaya.

-Sannan ya wanke kafafunsa tare da idon sahu sau uku, yana farawa da dama sannan hagu, abin da ake kira idon sahu: Shi ne: Kasusuwan da suke bayyana tsakanin kƙwauri da kafa.

- **Yana daga cikin farallan alwala:** Jerantawa a tsakanin wanke gaɓoɓin alwala, kada ya raba tsakanin gaba da wanda ke biye masa da lokaci mai tsaho.

-Sannan sunna ce mutum bayan ya gama alwala ya ce:

« أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ » [رواه مسلم].

Ma'ana:“Na Shaida babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma Annabi Muhammad bawan Allah ne, kuma ManzonSa ne” (Muslim ya ruwaito).

Ya Allah ka sanya mu a cikin masu yawan tuba, kuma ka sanya mu a cikin baynKa tsarkaka.

KURA-KURAN CIKIN ALWALA

Mun yi bayani a darasin da ya gabata a kan alwala da yadda ake yin ta, a wannan darasi kuma za mu yi bayani ne a kan kura-kuran da wasu daga cikin mutane suke yi a wajen yin alwalansu. Daga ciki akwai:

-Barin kuskurar baki da shaka ruwa: Kwamitin dundunudan fatawa sun ce: “Kuskuran baki da shaka ruwa ya tabbata a cikin alwala daga aikin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) da kuma zancensa, duka biyun sun shiga cikin wanke fuska, alwala ba ta inganta idan aka bar su ko aka bar daya daga cikinsu”.

- Rashin wanke tafin hannu tare da hannaye, da wadatuwa da wankesu a farkon alwala. A bin da yake daidai shi ne, ya wanke tafin hannunsa tare da hannayensa, ko da ko ya wanke su a farkon alwala, saboda wankewar farko mustahabbi ne, amma wanke su tare da hannaye wajibi ne.

-Barin wanke gwuiwar hannu ko sakaci a wurin wanke gwuiwar hannun ko idonsa sawu, ko kuma duga-dugai. Akwai narkon azaba da ya zo a kan haka, kamar yadda ya zo a cikin Hadisin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« وَيَلُّ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ، أَسْبَغُوا الْوُضُوءَ » [رواه مسلم]

Ma’ana:“Tsananin azabar wuta ya tabbata ga wasu duga-dugai, saboda haka ku cika alwala.”(Muslim ya ruwaito). Duga-dugai : Su ne karshen kafa. Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ga wani mutum ya bar kwatankwacin farce a duga-dugansa bai wanke ba, sai ya ce masa:

« ارْجِعْ، فَأَحْسِنْ وَضُوءَكَ » [رواه مسلم]

Ma’ana:“Ka koma ka kyautata alwalarka” (Muslim ya ruwaito). Ya zo a cikin Hadisi:

« أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى رَجُلًا يُصَلِّي، وَفِي ظَهْرِهِ قَدَمَةٌ لُمَعَةٌ قَدَرِ الدَّرْهِمِ لَمْ يُصِبْهَا الْمَاءُ، فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُعِيدَ الْوُضُوءَ وَالصَّلَاةَ » [رواه أبو داود وصححه الألباني]

Ma’ana:“Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ga wani mutum yana sallah, a bayan kafarsa akwai lum’a da ya kai gwargwadon girman kwabo, ruwa bai taɓa wurin ba, sai Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya umurce shi da ya sake alwala da sallah” (Abu Dawud Ya ruwaito, kuma Albani ya ingantashi).

-Kari wurin wanke gabofin alwala ko wanke su sama da sau uku, wannan ya saba wa sunnah.

-Almubazaranci a lokacin amfani da ruwa, Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

« وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ » [الأعراف: ٣١].

Ma'ana:“Kada ku yi almubazaranci, domin Shi (Allah) baya son masu almubazaranci.”(A'araf:31).

Allah Ya datar da mu bin hanya AnnabinSa (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), da koyi da tafarkinsa.

SHAFI AKA HUFFI DA SAFA
DA MAKAMANTANSU

Za mu yi magana a kan abin da muka fara a kansa na hukuncen hukuncen tsarki. Za mu yi bayani a kan shafi a kan huffi da safa da makamantansu⁽¹⁾.

Wannan wani sauki ne daga Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ga bayinsa, yana daga cikin abubuwan saukakawa a cikin wannan shari'ar.

AN SHAR'ANTA SHAFI A KAN HUFFI IDAN YA CIKA SHARUDAI GUDA HUDU:

- 1- Ya kasance huffin mai tsarki ne, bai halatta a yi shafi a kan huffi mai najasa ba.
- 2- Ya kasance an sanya shi a cikin tsarki.
- 3- Ya kasance shafar an yi ne a kan hadasi karami, amma in ya kasance hadasi babba ne, ya wajaba ya cire shi sannan ya yi wanka.
- 4- Shafar ya kasance a cikin tsawon lokacin da shari'a ta iyakance, shi ne: Dare da rana, ma'ana: awa (24), da kuma kwanaki uku da dararensu ga matafiyi, ma'ana awa (72). Kuma shi lokacin da ake iyakance na shafi a kan huffi yana farawa ne: Daga farkon lokacin da aka yi shafar bayan warwarewan alwala:

SIFFAR SHAFI A KAN HUFFI

Shi ne ya shafi saman huffin, ya sanya yan yatsun hannayensa wadanda ya jika da ruwa a saman yatsun kafarsa, sannan ya tafi da su zuwa ga mafarin kafarsa (Dunduniyarsa), kuma ba sai ya maimaita shafar ba, ba kuma zai shafi kasan kafarsa ba, saboda fadin Aliyu dan Abu Dalib (Amincin Allah ya tabbata a gare shi): "Da ana addini da ra'ayi da sai a ce kasan huffi ya kama a shafi. Lallai na ga Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana shafar saman huffinsa" (Tirmizi ne ya rawaito. Kuma albani ya inganta shi)

Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) Ya fahimtar da mu addini, Ya ba mu ikon bin Sunnar Shugaban Manzanni (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi).

---

(1) - Shi Huffi: Wani abu ne da mutum kan sa a kafarsa, wanda ake yi daga fata. Amma ita Safa: Ita ce abin da mutum ke sawa a kafarsa, wanda ake yin sa daga auduga ko zare ko yadi, ko waninsu..

ABUBUWAN DA SUKE WARWARE ALWALA

A cikin wannan darasin za mu yi magana a kan abubuwan da suke warware alwala, da kuma abubuwan da ke kan wanda alwalansa ta karye.

ABUBUWAN DA SUKE WARWARE ALWALA SU NE:

1- **Wani abu yake fita daga wurare guda biyu,** (Fitsari da kashi), dukkansu suna warware alwala.

2- **Gushewar hankali ko rufewarsa** da hauka ko suma ko maye⁽¹⁾ ko bacci, domin yana iya sa fitar hadasi, amma bacci kafan mara tsawo mara nauyi ba ya karya alwala (shi ne irin wanda mutum zai ji hadasi idan ya yi hadasi, kamar tusa).

3- **Cin naman rakumi.** Saboda hadisin da Jabir dan Samura ya ce:

“أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتَوْضَأُ مِنَ لُحُومِ الْإِبِلِ؟ قَالَ: نَعَمْ» [رواه

مسلم]

Ma'ana:”Wani mutum ya tambayi Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:”Zan sake alwala idan na ci naman rakumi? Sai ya ce “E”. Muslim ne ya rawaito.

-**Malamai sun yi sabani a kan:** Shafar al- aura kai tsaye ba tare da kyalle⁽²⁾ ba, sai dai abin da ya fi yin alwala in an taba.

- **Ya haramta ga wanda alwalarsa ta warware da daya daga cikin abubuwan da suke karya alwala:** Da ya yi salla, ko ya shafi Alkur'ani sai bayan ya yi alwala.

-Wanda ya yi alwala sannan ya yi shakkar shin ya yi hadasi ko bai yi ba, to ba zai sake alwala ba, saboda abin da yake mafi yakini shi ne alwalar da take tare da shi, ba ta warwarewa da shakka.

Allah ya datar da mu da ilimi mai amfani da aiki nagari.

(1) - Kuma lallai shan giya da duk abin da yake sa maye haramun ne, kuma yana cikin manyan zunubai da Allah (Mai girma da daukaka) ya haramta.

(2) –Al'aura ko wurin fitar kashi, namiji ko mace, ko al'aurar wani; yaro ko babba.

ABUBUWAN DA SUKE WAJABTA WANKA

A darasin da ya gabata mun yi magana a kan hukunce-hukuncen tsarkin karamin hadasi, a wannan darasin za mu yi bayani ne a kan:

Abubuwan da suke wajabta wanka, su ne:

- 1- Fitar maniyyi ta hanyar jin dadi a farke, haka nan idan aka yi mafarki har maniyyi ya fito.
- 2- Shigar azzakari a cikin farji, ko da ko bai fitar da maniyyi ba, saboda abin da ya zo daga Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِذَا قَعَدَ بَيْنَ شُعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ، ثُمَّ مَسَّ الْخِتَانُ الْخِتَانَ؛ فَقَدْ وَجِبَ الْغُسْلُ » [رواه مسلم].

Ma'ana: “Idan ya zauna tsakanin gaƙoƙinta guda huɗu, sannan kaciya ta shafi kaciya, to wajibi ne a yi wanka.”

Abin da ake nufi da shafar kaciya da kaciya: Shi ne shigar kan azzakari cikin farji.

Da mutum zai sadu da matarsa, to ya wajaba kowannensu ya yi wanka, ko da maniyyi bai fito ba.

- 3- Daukewar jinin haila da na haihuwa –Ga mata-.

Wanda yake dauke da hadasi babba: Ba zai aikata abubuwan da aka hana mai karamin hadasi ba, kamar: Sallah da taƙa Alkur’ani.

Haka nan ba ya halatta a gare shi ya karanta Alkur’ani, sai dai mace mai jinin haila da jinin haihuwa, ya halatta a garesu su karanta abin da bai kai cikakken Alkur’ani ba, haka nan ba ya halatta ga mai hadasi babba da ya zauna a cikin masallaci⁽¹⁾, kamar yadda ba ya halatta ya sadu da mai haila da mai jinin haihuwa ba, haka nan sakinta ba ya halatta, kuma azumi ya haramta a gare ta da sallah, amma za ta rama azumin da ta sha, ba za ta rama sallah ba.

Allah ka sanya mu daga cikin masu sauraron zance kuma suke bin mafi kyawunsa.

(1) –Ya halatta ga mai babban kari wucewa ta cikin masallaci, saboda Allah (Mai girma da daukaka) Ya ba su damar hakan a Suratun Nisa’i : 34.

SIFFAR WANKAN JANABA

A wannan darasin za mu yi bayani a kan siffar wankan janaba, kamar yadda ya zo daga Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) sune kamar haka:

- 1- Ya yi niyyar wanka a cikin zuciyarsa.
- 2- Sannan ya ambaci sunan Allah, sannan ya wanke hannayensa sau uku, sannan ya wanke al'aurarsa.
- 3- Sannan ya yi alwala cikakkiya.
- 4- Sannan ya sa (ya kamfata) ruwa a kansa sau uku, ya kai har tushen gashinsa.
- 5- Sannan ya zuba ruwa a jikinsa ta bangaren dama, sannan hagu, sannan kuma ya game jikinsa da ruwa ya game tushen gashin jikinsa, an so (mustahabi ne) ya cuccudfa hannayensa a jikinsa, domin ya tabbatar da ruwa ya game dukkan jikinsa.

Wannan ita ce siffar wanka cikakke wanda ya zo daga Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) kamar yadda ya zo a cikin Bukhari da Muslim daga Aisha (Amincin Allah ya tabbata a gare ta) ta ce:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ غَسَلَ يَدَيْهِ، وَتَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ اغْتَسَلَ، ثُمَّ يَحْلِلُ بِيَدِهِ شَعْرَهُ حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ أَرَوَى بَشِيرَتَهُ أَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ جَسَدِهِ، وَقَالَتْ: كُنْتُ أُغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، نَغْرَفُ مِنْهُ جَمِيعًا»

Ma'ana:“Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya kasance idan zai yi wankan janaba, yana wanke hannayensa, sai ya yi alwala irin ta sallah, sannan sai ya yi wanka, sannan ya tsefe (cudfa) gashinsa da hannunsa har sai ya yi tabbatar cewa ruwan ya shiga tushen gashinsa, sai ya zuba ruwa a jikinsa sau uku, sannan sai ya wanke dukkan jikinsa, sannan ta ce: Mun kasance muna wanka tare da Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) a kwarya d'aya, muna d'ibar ruwar tare.”

Amma siffar wanka da in aka yi ya yi kuwa: Yana kasancewa ne da al-amura guda biyu kamar haka:

- 1- Mutum ya yi niyyar wanka a cikin zuciyarsa.
- 2- Sannan ya game dukkannin jikinsa da ruwa, tare da kuskurar baki da shaka ruwa. Kuma ruwa ya tabo tushen gashinsa

Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka)da Ya tsarkake zukatanmu da jikinmu, Ya kuma tsaftace mu daga dukkan dauda.

TAIMAMA

A wannan darasin za mu yi bayani a kan taimama:

Taimama wani sauƙi ne daga Allah (Mai girma da ɗaukaka) ga bayinSa, yana daga cikin abubuwan sauƙaƙewa a cikin wannan shari'ar.

Taimama: Canji ne na tsarkin da ake yi da ruwa (Alwala da wanka), a lokacin da aka rasa ruwa ⁽¹⁾, kuma ana farkashin hukuncin rashinsa, kamar wanda ba zai iya amfani da ruwa ba saboda ciwo, ko ya kasance ruwan kaɗan ne, yana da buƙatuwansa domin sha, ko kuma jin tsoron in an yi amfani da shi za a cutu, kamar ya kasance ruwan mai sanyi ne, da idan ya yi amfani da shi zai cutar da lafiyarsa, kuma a tare da shi ba shi da abin da zai ɗumama shi.

Taimama: ta halatta da duk abin da yake bayan ƙasa, da nau'inta na daga turbaya da yumbu da dutse da rairayi da ƙonanniyar ƙasa, saboda faɗin Allah (Mai girma da ɗaukaka):

﴿ قَتِيْمُوْا صَعِيْدًا ﴾ [النساء: ٤٣]

Ma'ana: “Ku yi taimama da ƙasa mai kyau “(Nisa'i:43)

Abin da ake nufi da ƙasa: Shi ne dukkannin abin da yake saman ƙasa.

Abin da ake nufi da mai kyau: Ita ce, tsarkakakkiya, kuma mutum zai iya sa ƙasa ko rairayi a cikin kwano yana taimama da ita.

SIFFAR YADDA AKE YIN TAIMAMA:

Da farko ya ce: *Bismillahi* “Da sunan Allah” yana mai niyyar yin taimama, sannan ya bugi ƙasa da tafikan hannayensa sau ɗaya, sannan ya shafi fuskarsa da tafin hannayensa, sannan sai ya shafi tafin hannunsa, sannan bayan ya gama taimama sai ya fadi dukkan abin da ake faɗa na addu'o'i bayan gama alwala.

Wajibi ne a jeranta ayyukan taimama, shi ne kada ya wuce lokaci mai tsawo a tsakanin shafar fuska da tafin hannu.

YANA DAGA CIKIN HUKUNCE-HUKUNCEN TAIMAMA:

-Ita taimama tana ɓaci da duk abin da yake bata tsarkin ruwa, shi ne abubuwan da suke karya alwala, da kuma abubuwan da suke wajabta wanka.

-Kamar yadda wanda ya yi taimama domin janaba ko hadasi, idan uzurin da ya ba shi damar yin ya gushe, wanda a dalilinsa ne aka halatta masa taimama, to ba zai rama abin da ya sallata.

(1) – Dole sai ya fara neman ruwan, a kusa da shi, sai idan bai samu ba, ko kuma ya tabbatar ba zai samu ba, sannan zai yi taimama.

KAYATA GURAREN ZAMA

-Wanda ya samu ruwan da zai ishe shi ya wanke wasu sassan jikinsa, to ya yi tsarki da shi, sannan sai ya yi taimama ga sauran gabansa.

Allah (Mai girma da daukaka) Ya amfanar da mu daga abin da muka ji, kuma Ya shiryar da mu za mu.

TSARKIN MACE

A cikin wannan darasin za mu yi bayani kan hukunce-hukuncen da suka shafi tsarkin mace. Kafin mu shiga cikin wannan darasin za mu fara da cewa: Lallai wajibi ne a kan mace musulma ta san hukunce-hukuncen da suka ke bance ta. Kuma ya zama wajibi a gare mu baki daya, da mu kula sosai wurin koyar da iyalanmu da makusantanmu da kuma muna musu abin da zai amfane su cikin al'amuran addininsu da rayuwarsu, a cikin akidarsu da tsarkinsu da sallarsu da dabi'unsu da makamartansu.

DAGA CIKIN HUKUNCE-HUKUNCEN DA SUKA KEBANCI MACE AKWAI HAILA DA JININ NIFASI

- **Shi jinin haila:** Jini ne na dabi'a da halitta, yana fitowa ne daga mahaifar mace baliga, a wani lokaci sananne.

- **Kuma ba shi da iyaka na lokacin fara zuwa ko kuma farshensa,** ba shi da iyaka ta fuskar mafi karancin kwanakinsa ko mafi yawancinsa. A duk lokacin da aka sami jini da irin sifarsa, to jinin haila ne.

-**Shi kuma nifasi (Jinin haihuwa):** Shi ne jinin da yake fitowa mace a lokacin haihuwa ko kuma kafin haihuwar da kwana biyu ko kwana uku tare da nakuda, babu iyaka a kan mafi karancin kwanakin nifasi, mafi yawan kwanakinsa kwana arba'in ne.

- **Mai jinin haila da jinin haihuwa:** Haramun ne su yi sallah da azumi, kuma wajibi ne su rama azumi ban da sallah, kuma haramun ne mijinsu ya sadu da su ko kuma ya sake su, kamar yadda yake haramun ne a kansu su zauna cikin masallaci, duk abin da ya haramta ga mai hadasi karami, su ma ya haramta a gare su, kuma wanka wajibi ne a kansu idan suka yi tsarki.

- Idan jinin haila ko haihuwaya zo wa mace a lokacin sallah kafin ta yi ta, to ba ya wajaba a kanta ta biya wannan sallar, sai dai idan ta jinkirta sallar ne ba ta yi ta ba har lokaci ya kure ba ta yi ba, to sai ta rama ta.

- Idan kuma ta sami tsarki daga jinin haila ko na haihuwa kafin fitar lokacin sallah, to ya zama wajibi ta biya wannan sallar da sallar da take bayanta, idan ana iya haɗa ta da ita.

Da za ta sami tsarki lokacin La'asar, to, ya wajaba ta rama Azahar da La'asa, da kuma za ta sami tsarki lokacin Isha'i, to, ya wajaba ta rama Magriba da Isha'i, amma da za ta sami tsarki lokacin Asuba, ko Azahar ko Magriba, to, ba za ta sallaci wata tare da ita ba, za ta yi daya ne kawai, ita ce wacce ta sami tsarki a lokacinta kafai.

- **Yana daga cikin abin da yake bijirowa wasu mata :Fitar jinin istihada (Jinin ciwo):** Shi ne jinin da yake fita daga cikin mahaifar mace, ba a lokutanta na al'ada ba.

Hukunce- hukuncen jinin istihada kamar hukuncin haila ne, sai dai abubuwa da suka wajaba a kanta kamar haka:

1- Ta rinka yin alwala ga ko wace salah, saboda fadīn Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) da yake cewa:

«ثُمَّ تَوَضَّئِي لِكُلِّ صَلَاةٍ وَصَلَّيْ» [رواه البخاري]

Ma'ana: “Sannan ki yi alwala ga ko wace salah, sannan ki yi salah” (Bukhari ya ruwaito). Ma'ana: Shi ne kada ta yi alwala ga ko wace salah sai dai idan lokacin sallar ya shiga, amma sallar da ba ta da lokaci, shi za ta yi alwala ne a lokacin da ta nufaci yin sallar.

2- Idan kuma ta zo yin alwalar za ta wanke jinin da ya fito, sannan ta rufe al'aurarta da kyalle ko auduga wanda zai tsane jinin, kamar ta yi amfani da audugar mata (Sanitary pads) wanda mata ke anfani da ita a wannan zamanin.

Allah Ya azurta mu da tsarki na bayyane da boye.

SHARUDAN SALLAH (1)

Abin da za mu yi magana a darasi mai zuwa shi ne hukuncen hukuncen sallah. Lallai sallah tana da sharudai wanda ya wajaba a cika suk kafin a fara ta, kuma tana da rukunnai waɗanda wajibi ne a zo da su, kuma sallah tana baci idan ba a zo da su ba, kuma sallah tana da wajibai da ya wajaba a yi su.

-Sharuɗɗan inganci sallah: Akwai: Musulunci, hankali, da banbance abubuwa. Ita sallah ba ta inganta daga kafiri, ko mara hankali, ko kuma wanda hankalinsa ya juye ta hanyar maye da makanantansu, da kuma wanda bai kai shekarun bambance abubuwa ba, shi ne shekara bakwai.

- Daga cikin sharuɗɗan sallah akwai: Shigar lokaci: Saboda faɗin Allah (Mai girma da daukaka) da Ya ce:

﴿ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴾ [النساء: ١٠٣]

Ma'ana: “Lallai ita sallah ta kasance tana da wasu lokuta kayyadaddu a kan muminaɗi”.

LOKUTAN SALLAH SU NE KAMAR HAKA:

Lokacin sallah Azahar: Yana farawa ne daga lokacin da rana ta yi zawali, ma'ana: Shine ta karkata ta kalli yamma, bayan ta tsayu a tsakiyar sama, Ana gane haka ne daga lokacin da inuwar mutun ta zama tana ɓangaren gabas bayan ta dade a ɓangaren yamma, kuma lokacin sallah Azahar yana karewa ne idan inuwar mutun ya zama daidai tsawonsa (amma banda inuwar da take kasancewa a lokacin zawali).

Lokacin sallah La'asar: Yana farawa ne daga karshen lokacin sallah azahar, zuwa lokacin da rana ta yi fatsi-fatsi, kuma lokacin lalurinta yana kaiwa har zuwa faduwar rana.

Lokacin sallah Mangriba: Yana farawa ne daga lokacin da rana ta fadi, shi ne faduwar kwallon ranar gaba-ki-daya.

Lokacin sallah Isha'i: Yana farawa ne daga karshen lokacin sallah mangariba Shi ne bacewar shafakin nan ja), zuwa rabin dare, lokacin larurinta kuwa shi ne har zuwa bullowar alfijir.

Lokacin sallah ar lfijir (Asubahi): Yana farawa ne daga lokacin da alfijir na biyu ya bullo, kuma yana karewa ne daga lokacin da rana ta bullo.

Alfijir na biyu (shi ake kira da alfijir na gaskiya), shi ne wanda haskensa yake ketowa daga sararin sama daga ɓangaren gabas sai ya bazu daga Arewa zuwa Kudu.

Hakifanin bayani a kan lokutan sallah ya zo filla- filla a cikin hadisin Abdullah ɗan Amru (RA) lallai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« وَفَتْ الطُّهْرُ إِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ، وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطَوْلِهِ، مَا لَمْ يَحْضُرِ الْعَصْرُ، وَوَقْتُ الْعَصْرِ، مَا لَمْ
تَصْفُرْ الشَّمْسُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ، مَا لَمْ يَغِبِ الشَّفَقُ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ
الْأَوْسَطِ، وَوَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ، مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ، مَا لَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ » [رَوَاهُ مُسْلِمٌ].

Ma'ana:“Lokacin sallah Azahar shi ne idan rana ta yi zawali, kuma inuwar mutum ta zama kamar tsawonsa, matuƙar sallar la'asar ba ta gabato ba, lokacin sallar mangariba shi ne idan har shafaki bai face ba, lokacin sallah isha'i shi ne daga lokacin da alfijir ya bullo matuƙar rana bata fito ba. (Muslim ne ya riwaito)

-In fi so mutum ya gabatar da sallah a farkon lokacinta, sai dai sallar isha'i, ita ana so mutun ya jinkirta ta matuƙar mutane ba za su kuntata ba, haka ita ma sallar Azuhur, mustahabbi ne a jinkirta ta a lokacin da ake cikin tsananin zafin rana har sai zafin sa saukaƙa.

-Duk wanda sallah ta kubuce masa, to wajibi ne ya rama ta da gaggawa kuma a jere, idan mutun ya manta bai jera ta ba, ko bai san wajibi ne a jera sallar ba, to babu komai a kansa, ko ya ji tsoron fitar lokacin wanda ake cikinta, to jeratawar ta faɗi a tsakaninta da ta ramuwar.

Allah Ya sanya mu da iyalanmu daga cikin wanda suke tsayar da sallah a kan lokacinta, kuma suke yin ta cikakkiya.

SHARUDAN SALLAH (2)

A darasin da ya gabata mun yi magana a kan sharuɗɗan sallah, kuma daga ciki muka ambaci Musuluci, hankali, banbance abubuwa da shigar lokacin sallah, daga cikin sharuɗɗan ingancin sallah akwai:

- **Suturta al'aura:** da tufafi wanda ba ya bayyana jiki. Kuma ita al'aurar namiji ita ce tsakanin cibiya zuwa gwuiwarsa, amma ita mace dukkan jikinta al'aura ce a cikin sallah, sai dai fuska da tafukan hannayenta, idan ta kuwa kasance a wajen mazajen da ba mahramanta ba ne, sai ta rufe dukkanin jikinta.

Wani abu da yake da kyau mu fadakar a kansa: Shi ne wasu mutane suna sa kaya ko kuma wando wanda yake bayyana wani ɓangare na cinyoyinsu ko ƙasan bayansu a waje, wanda shi ma yana cikin al'aura, saboda haka wanda ya yi sallah da shi, sallar ba ta inganta ba, haka kuma da wanda ya sa tufafin da ke nuna abin da ke cikin jikinsa, sai ka ga har kana ganin kalar fatarsa ta cikin tufafi, shi ma sallarsa ba ta inganta ba.

- **Tsarki daga hadasi ƙarami da babba**, bayani ya gabata a kan haka filla-
filla.

- **Gusar da najasa**, daga jiki, da tufafinsa, da kuma wurin da zai yi sallah. Duk wanda ya ga najasa a jikinsa bayan ya gama sallah, kuma bai san kuma lokacin da ya same ta ba, ko kuma ya manta, to sallarsa ta yi. Idan kuma ya ga najasan a lokacin da yake cikin sallar, kuma yana iya gusar da ita ba tare da ya yaye al'aurarsa ga mutane ba, sai ya gusar da ita, kuma ya cika sallarsa.

-**Fuskantar alkibila**⁽¹⁾, Ka'aba ita ce alkibilar musulmai.

-**Kulla niyya**, muhallinta shi ne zuciya, ba a bayyana ta.

-**Baya halatta a yi sallah a cikin maƙabarta**, sai dai idan sallah ce ga mamaci, kamar yadda ba ya inganta mutun ya yi sallah a wajen da ake ɗaure rafuma, inda suke kwana ko suke kwanciya bayan sun dawo daga kiwo, ko suke jiran a kawo musu abinci.

Allah yYa sanya mu daga cikin wandanda suke tsayar da sallah kamar yadda Allah Yake so.

---

(1) – Amma ya halatta a yi sallar nafila a kan abin hawa, (Kamar mota ko jirgin sama, da wasunsu), lokacin tafiya, kuma zai yi sallar ne zuwa duk ɓangaren da yake fuskanta.

RUKUNNAN SALLAH

A darasin da ya gabata mun yi bayani a kan sharuɗan sallah, a wannan darasin kuma za mu yi magana a kan rukunan sallah.

-Su rukunan sallah ba sa faduwa da gangan ko kuma a bisa rafkannuwa, su ne kamar haka:

Rukuni na farko: Tsayuwa tare da iko: Saboda faɗin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) da yake cewa:

« صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ » [رواه البخاري]

Ma'ana: “Ka yi sallah a tsaye, idan ba za ka iya ba, to kayi a zauƙe, idan ba za ka iya ba to ka yi to gefen jikinka” (Buhari ya ruwaito). Wannan kawai a kan sallar farilla ne, amma a sallar nafila ya za a iyayin ta a zaune ba tare da wani uzuri ba, kuma yana da rabin ladan wanda ya yi ta tsaye, saboda abin da ya zo a cikin hadisi:

« وَمَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ » [رواه البخاري]

Ma'ana: “Duk wanda ya yi sallah a zaune, to, yanada rabin ladan wanda ya yi ta a tsaye” (Buhari ya ruwaito)

Rukuni na biyu: Kabbarar harama, a farkon sallah, saboda faɗinsa (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« ثُمَّ اسْتَقْبَلِ الْقِبْلَةَ، فَكَبِّرْ » [رواه البخاري]

Ma'ana: “Sannan ka fuskanci al-kibla, sai ka yi kabbara.” (Buhari ya ruwaito)

Rukuni na uku: Karata Fatiha a cikin kowacce raka'a, saboda faɗinsa (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) da ya ce:

« لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ » [متفق عليه]

Ma'ana: “Babu sallah ga wanda bai karanta fatiha ba” (Buhari da Muslim suka ruwaito), Shi karatun fatiha yana faduwa daga kan wanda ya zo ya sami liman ya yi ruku'u ko kafin ruku'u kuma bai sami damar karanta ta ba.

Rukuni na hudu: Ruku'u.

Rukuni na biyar: Dagowa daga ruku'u

Rukuni na shida: Daidatuwa a tsaye, kamar yadda yake kafin ruku'u.

Rukuni na bakwai: Sujada a kan gaɓoɓi guda bakwai, sune: Goshi, hanci, hannaye, gwuiwowi, da gefen yan yatsun kafafu.

Rukuni na takwas: Dagowa daga sujada.

Rukuni na tara: Zama tsakanin sujada guda biyu

Rukuni na goma da na sha ɗaya, tahiyar karshe, da kuma zaman tahiyar, shi ne faɗin addu'ar da ta zo:

« التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ... »

Ma'ana “Gaisuwa masu yawa sun tabbata ga Allah, da salati,.....”

Rukuni na goma sha biyu: Sallama

Rukuni na sha uku: Nutsuwa, shi ne nutsuwa a cikin kowanne rukuni na aiki komai kankantarsa.

Rukuni na goma sha huɗu: Jerantawa tsakanin rukunai

Ya Allah Ka datar da mu a cikin addini, Ka sanar da mu abin da zai amfane mu a duniya da lahira

HUKUNCI WANDA YA MANTA
KO YA BAR WANI RUKUNI
DAGA CIKIN RUKUNAN SALLAH

A darasin da ya gabata mun yi magana ne a kan rukunnan shallah guda goma sha hudu, a wannan darasin kuma za mu yi magana a kan hukuncin wanda ya manta ko ya bar wani abu a cikin rukunan shallah, daga cikin akwai:

- **Idan mutum ya manta ko ya bar kabbarar harama**, to shallarsa ba ta kullu ba, ma'ana kamar bai fara shallar ba.

- **Idan kuma ya kasance wanin kabbarar harama ne**, to, idan ya bar shi ne da gangan, shallarsa ta baci, idan kuma ya bar shi ne da mantuwa, to bayaninsa zai zo:

A-Idan har ya tuna shi kafin ya wuce zuwa ga rukuni irinsa a raka'a ta gaba, to sai ya koma ya kawo abin da ya manta din, kuma ya cika shallarsa, sannan ya yi sujudar rafkanuwa.

Misalinsa: Da zai manta ruku'u, sannan ya tuna shi a lokacin da yake cikin sujada daga raka'a ko a cikin karatun raka'a ta gaba, to zai bar sujudar ne ko karatun, sai ya yi ruku'u, sannan sai ya cika shallarsa, kuma ya yi sujudar rafkanuwa.

B-Idan kuma ya tuna shi ne bayan ya wuce zuwa raka'a ta gaba, to sai ya jefar da wannan raka'ar tauyayyiya, sai ya sanya wata a muhallinta, ya kuma cika shallarsa, sai ya yi sujudar rafkanuwa.

Misalinsa: Da a ce zai manta ruku'un farko sai ya tuna a ruku'u na biyu, to zai yi jifa da raka'a ta farkon, sai ya kasance ta biyu ita ce na farkon a gare shi, sai ya cika shallarsa kuma ya yi sujada ta rafkanuwa.

C-Idan kuma bai tuna rukunin ba sai bayan ya yi sallama: to, idan ya kasance abin da aka barin a raka'ar karshe ne, to zai zo da shi cikakke, matuƙar bai dauki lokaci mai tsawo tsakanin shallamarsa da tunawarsa ba, amma idan ya dauki lokaci mai tsawo ko alwalansa ma ta karye, to zai sake shallar.

Allah Ka sanya mu daga cikin masu cika shallarsu da kuma ba da ita ta fuska cikakkiya.

WAJIBAN SALLAH

A darasin da ya gabata mun yi bayani a kan rukunna sallah da hukunce-hukuncen da suka ratayu da ita, a wannan darasin kuma za mu yi magana ne a kan wajiban sallah, su ne kamar haka:

1: **Dukkan kabbarori**, amma ban da kabbarar harama.

2: **Fadin** سمع الله لم حمده Shi ne “Allah Ya ji wanda yake gode masa” ga limami da wanda yake shi kadai, amma mamu shi ba zai faɗa ba.

3: **Fadin** ربنا ولك الحمد Shi ne “Ya Ubangijinmu gareKa godiya take “ ga limami da wanda yake shi kadai, da kuma mamu.

4: **Fadin** سبحان ربي العظيم Shi ne “Tsarki ya tabbata ga Ubangijina Mai girma” a cikin ruku’u, kuma an so mutun ya maimaita ta har sau uku ko fiye da haka.

5: **Fadin** سبحان ربي الأعلى Shi ne “Tsarki ya tabbata ga Ubangijina Madaukaki” a cikin sujada ,an so mutun ya maimaita ta sau uku ko fiye da haka.

6: **Tahiyar farko**, shine mutun yace:

« التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ » [متفق عليه]

Ma’ana”Dukkan gaisuwoyi masu yawa sun tabbata ga Allāh da kuma sallatai da kyawawan kalmomi, aminci ya tabbata gare ka ya wannan Annabin, da rahamar Allah da albarkakinsa. Aminci ya tabbata gare mu da kuma bayin Allah salihai. Ina shaidawa cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma Ina shaidawa Annabi Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne”. (Bukhari da Muslim ne suka ruwaito).

7: **Zama domin tahiyar farko.**

- Duk wanda ya bar wani wajibi daga cikin wajiban da gangan, sallarsa ta baci.

- Duk wanda ya bari, da rafkanuwa ko ya jahilta; to zai gyara shi da sujadar rafkanuwa.

Muna rokon Allah Mai girman albarka da daukaka da Ya azurta mu da ilimi mai amfani da aiki na kwarai karɓaɓɓe.

LADUBBAN TAFIYA ZUWA SALLAH

A darasin da ya gabata mun yi bayani a kan sharuɗɗan sallah da rukunansa da kuma wajibanta, a wannan darasin za mu yi magana ne a kan ladubban tafiya zuwa sallah.

-Wajibi ne a kan namiji musulmi da ya yi sallah a cikin jama'a, saboda Allah (Mai girma da ɗaukaka) Ya ce:

﴿وَأَذْكُرُوا مَعَ الرَّكْعَيْنِ﴾ [البقرة: ٤٣]

Ma'ana: "Kuyi ruku'u tare da masu ruku'u" (Suratul Bakara:34).

Da kuma abin da Muslim ya ruwaito a cikin littafinsa, Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ بِالصَّلَاةِ فَتُقَامَ ، ثُمَّ أَمُرَ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ ، ثُمَّ أَنْطَلِقَ مَعِيَ بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حِزْمٌ مِّنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فَأُحْرَقَ عَلَيْهِمْ بَيْوتُهُم بِالنَّارِ»

Ma'ana: Hakiƙa na hirmantu wurin umartar mutane da yin sallah, sai a tsayar da ita sannan in umarci wani mutum da ya yi limanci sallar, sannan ni kuma in tafi da mutanen tare masu ɗauke da kiraren itace zuwa ga mutanen da ba sa zuwa sallah, in kona gidajensu da wuta".

-An so ga wanda zai tafi zuwa sallah da ya tafi da alwalarsa yana tafiya cikin nutsuwa kuma a hankali, saboda Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَأْتَوْهَا وَأَنْتُمْ تَسْعَوْنَ ، وَلَكِنْ ائْتَوْهَا وَأَنْتُمْ تَمْشُونَ وَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ ، فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا ، وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتُّوا» [متفق عليه]

Ma'ana: Idan aka tsayar da sallah kada ku zo kuna sauri, sai dai ku zo kuna masu tafiya, cikin nutsuwa, duk abin da kuka riska to ku sallata, duk kuma abin da ya kubuce muku to ku cikata. (Bukhari da Muslim suka ruwaito)

-Idan mutum ya zai shiga masallaci to ya gabatar da kafarsa ta dama, kuma yace:

«اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» [رواه مسلم].

Ma'ana: "Allah ka buɗe mini ƙofofin rahamarKa" (Muslim ne ya ruwaito)

-Idan mutun zai fita daga masallaci: To sai ya gabatar da kafar hagunsa kuma ya ce:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ» [رواه مسلم].

Ma'ana: "Allah ina rokon Ka daga falalarKa" (Muslim ne ya ruwaito).

-An so mutum ya yi sammakon zuwa ga salah, da kuma kwadayin riskar kabbarar harama, da sahan farko, da kusantar liman, da kuma daidaita sahu da toshe duk wasu kafafen da suke cikin sahu.

-An so ga wanda ya shiga masallaci cewa kada ya zauna har sai ya yi salah raka'o'i guda biyu, na gaisuwar masallaci, saboda fadinsa (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) da yake cewa:

« إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلَا يُجْلِسَ حَتَّى يَصَلِّيَ رَكْعَتَيْنِ » [متفق عليه].

Ma'ana: Idan dayanku ya shiga masallaci, kada ya zauna har sai ya yi salah raka'a biyu. (Bukhari da Muslim suka ruwaito).

Ya Allah ka sanya mu cikin rahamanKa, da gafararKa, Ka hada mu da afuwarKa da karamcinKa.

SIFFAR YADDA AKE SALLAH

A wannan darasin za mu yi bayani a kan: Siffar sallah kamar yadda ya zo a cikin Sunnah. ga shi kamar haka:

- Idan mai sallah ya tashi zai yi sallah zai fuskanci alkibila ne, yana mai cewa: "الله أكبر" shi ne: "Allah mai girma" yana mai daga hannayensa zuwa kafadunsa ko zuwa kusa da kunnensa, sannan ya kalli wurin da zai yi sujada.

-Sannan ya dora hannun dama a kan na hagu sai ya dora su a kan kirjinsa, ko saman cibiyarsa, ko kasan kirjinsa, ko kuma kasan cibiya. A cikin siffan yadda mutun zai dora akwai:

1: Ko dai ya dora tafin hannunsa na dama a kan bayan hannunsa na hagu da tsintsiyar hannu.

2: Ko kuma ya dora tafin hannunsa na dama a kan sandar hannunsa na hagu.

-Sannan sai ya yi addu'ar buɗe sallah

"سبحانك اللهم وبمحمدك وتبارك اسمك وتعالى جدك ولا اله غيرك"

Ma'ana: Tsarki ya tabbata gareKa, da godiya gare Ka, kuma albarkatun sunanKa sun yawaita mulkinKa da girmanKa sun daukaka, babu abin bautawa da gaskiya bayan Kai". Ko kuma watan wannan addu'ar daga waɗanda aka rawaito. Sannan sai ya ce:

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم

Ma'ana: "Allah ina neman tsarinKa daga shaidan jefaffe, da sunan Allah mai rahama mai Jin kai, sai kuma mutun ya karanta fatiha, a karshenta kuma ya ce "Ameen". A bayyane a sallar da ake bayyanawa, a sirrance a sallar da ake sirrantawa.

-Sannan sa ya karanta abin da ya sauwaka na alkur'ani a raka'o'in farko bayan ya karanta fatiha.

-Sannan yayi kabbara domin zuwa ruku'u yana mai daga hannayensa zuwa kafadunsa ko zuwa wurin kunnensa, sai ya dora hannayensa a kan gwuiwar kafarsa, yana mai rarrabe yan yatsun hannunsa a kan gwuiwar, ya sa kansa yadda zai yi daidai da bayansa, kuma ya miƙar da bayansa, kuma ya nutsu a ruku'unsa, sai ya ce:

"سبحان ربي العظيم"

Ma'ana: Tsarki ya tabbata ga Ubangijina mai girma" sau ukuko kuma fiye da haka.

-Sannan ya daga kansa ya ce:

"سمع الله لمن حمده"

Ma'ana: "Allah Ya ji wanda yake gobe masa" yana mai daga hannayensa, ya ce: "Allah Ya ji wanda yake gode masa" wanna ga wanda yake liman ko mai yin sallah shi kadai ne, amma shi Mamu ba zai fada ba.

-Idan kuma ya daidaita a tsaye sai yace:

"ربنا ولك الحمد" أو "ربنا لك الحمد" أو "اللهم ربنا ولك الحمد" أو "اللهم ربنا لك الحمد"

Ma'ana "Ya Ubangijinmu gare ka muke godewa" ko "ya Ubangijinmu gare ka muke godewa" ko "ya Allah ya Ubangijinmu gare ka muke godiya" ko kuma "ya Allah ya Ubangijinmu gare ka muke dodiya". idan kuma mutun ya kara da wasu zikrorin to ya kyauta.

-Sannan daga nan sai ya yi kabbara, ya sunkuya zuwa sujudar, ba zai daga hannayensa ba, sai ya yi sujada a kan gabobinsa guda bakwai (Goshi da hanci da hannaye da gwuiwowi da gefen'yan yatsu kafansa), sannan ya fuskantar da yan yatsun hannayensa da yan yatsun kafarsa su kalli al-kibla, sai ya sa hannayensa zuwa wurin kafadunsa ko zuwa wurin kunnensa, ya kasance goshinsa da hancinsa a kasa, kuma ya daga sandunan hannayensa a kan kasa, sai ya raba tsakanin cinyoyinsa ya kuma daga cikinsa da cinyoyinsa. Zai aikata haka daidai gwargwadon ikonsa ba tare da ya cutar da na kusa da shi ba, sannan ya ce a cikin sujadarsa.

"سبحان ربنا الأعلى"

Ma'ana: Tsarki ya tabbata ga Ubangiji Madaukaki" sau uku ko fiye da haka zai yawaita yin addu'o'i, saboda fadinsa (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثَرُوا الدُّعَاءَ» [رواه مسلم]

Ma'ana: "Lokacin da bawa yake zama kuša da UbangijinSa, shi ne a lokacin yake sujada, ku yawaita yin addu'a" (Muslim ya ruwaito).

-Sannan ya dago yana mai kabbara, ya zauna yana mai shimfida kafarsa ta dama ya zauna a kanta, sai ya kafe kafarsa ta hagu, sai ya sanya hannunsa na hagu a kan cinyarsa, da hannunsa na dama a kan ciyarsa na dama a kusa da gwuiwarsa, ko kuma a kan gwuiwar, sai ya nutsu a zaune, yana mai cewa:

"رب اغفر لي"

Ma'ana: "Ubangiji Ka gafarta min" zai fadi haka sau uku ko fiye da haka.

-Sannan ya yi kabbara ya yi sujada, haka zai aikata a raka'a ta biyu, kamar yadda ya aikata a cikin sujudar ta farko.

-Sannan ya dago kansa yana mai kabbara, sai ya sunkuya a tsaye zuwa ga raka'a ta biyu, kuma zai aikata haka a raka'a ta biyu kamar yadda ya aikata a raka'a ta farko.

-Sannan sai ya zauna domin yin tahiyar farko a cikin sallah mai raka'a uku ko huɗu, yana mai shimfida kafarsa, kamar yada yake zama a tsakanin sajadodi guda biyu, kuma ya dora hannayensa a kan ciyoyinsa,

kuma yana mai nafe babban yatsansa tare da yatsan tsakiya, kuma ya dunkule sauran yatsun, yana mai motsa manuniyarsa, ko kuma ya dunkule yatsunsa gabaki daya, sai ya rinka motsa yatsansa manuniya, kuma yana kallon sa, yana cewa:

« التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ » [متفق عليه]

Ma'ana”Dukkan gaisuwoyi masu yawa sun tabbata ga Allāh da kumā sallatai da kyawawan kalmomi, aminci ya tabbata gare Ka ya wannan Annabin, da rahamar Allah da albarkakinsa. Aminci ya tabbata gare mu da kuma bayin Allah salihai. Ina shaidawa cewa babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, kuma Ina shaidawa Annabi Muhammad BawanSa ne kuma ManzonSa ne”. (Bukhari da Muslim ne suka ruwaito).

-Sannan sai ya mika yana mai kabbara zuwa raka'a ta uku, yana mai daga hannayensa, sai ya yi raka'a ta uku da ta huɗu, kuma ya karanta Fatiha.

-Sannan ya zauna a tahiyaƙarshe, yana mai zama kamar haka: Ya shimfiɗa kafarsa ta hagu, sai ya fito da ita ta gefen hagu, kuma ya kafe kafarsa ta hagu, sai ya zauna a kan mazaunansa, sannan ya yi tahiya ta ƙarshe, irin tahiyaƙarshe da ya yi a farko, a cikin tahiyaƙarshe sai ya ƙara:

« اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ » [رواه البخاري]

Ma'anan: “Allah ka yi salati ga Muhammad, da alayensa, kamar yadda Ka yi salati ga Ibrahim da alayensa iyalansa, lallai Kai abin godewa ne mai girma. Ya Allah ka yi albarka ga Muhammad da iyalan gidansa. Kamar yadda ka yi albarka ga Ibrahim da iyalansa, lallai Kai abin gode wa ne, kuma mai girma”. (Bukhari ya ruwaito). Sannan ya nemi tsarin Allah daga abubuwa guda huɗu, sai ya ce:

« اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ » (رواه مسلم)

Ma'ana:"Allah ne ina neman tsarinKa daga azabar wutar jahannama, da azabar kabari da fitinar rayuwa da ta mutuwa da sharin fitinar dajjal mai shafaffiyar albarka”. Daga nan sai ya roki Allah abin da yake so.

Sannan sa ya yi sallama ta gefen damarsa dana hagu, yana mai cewa:

« السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ .. السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ »

Ma'ana:"Amincin Allah su tabbata a gareku.....Amincin Allah su tabbata a gareku”.

-Idan ya yi sallama, sai ya ce:

«أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ» ثلاثاً

Ma'ana: “ina neman gafaran Allah” sau uku, sannan ya ce:

« اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ »

Ma'ana: Ya Allah kai ne aminci, kuma aminci na gareKa, Ya ma'abocin girma da daukaka”

-Sannan sa ya ambaci Allah da zikirorin da aka samo a sunnah wadanda ake yi bayan sallamewa daga sallah.

DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (1)

A darasin da ya gabata mun yi magana a kan yadda ake yin sallah. A wannan darasin kuma za mu yi magana a kan kura-kuran da wasu masallata suke aikatawa a cikin sallah. za mu ambace su ne a takaice, domin mu nisanse su kuma mu fadakar da mutane daga wadannan aikata su:

- **Bayyanar da niyya yayin fara sallah**, bidi'a ce, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) bai aikata haka ba, haka kuma Sahabbansa ba su aikata haka ba, ita niyya mahallinta shi ne zuciya, ba a shar'anta furta ta ba.
- **Wasu daga cikin mutane:** Idan suka shigo masallaci alhalin liman ya yi ruku'u, sai ya yi kabbarar harama yana mai sunkuyawa zuwa ga ruku'u, hakan yana bata sallah. Domin ita kabbarar harama wajibi ne a yi ta ana tsaye, sannan a yi kabbara domin yin ruku'u, sai ya yi ruku'u. Amma idan ya yi gaggawa, ya bar kabbarar yin ruku'u, sai ya wadatu da kabbarar harama yana tsaye, sallarsa ta yi.
- **Yin sauri lokacin da aka ji ana ta da ikama:** ko jin tsoron kada raka'a ta ku buce masa, haƙiƙa Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِذَا سَمِعْتُمُ الْإِقَامَةَ، فَاَمْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ، وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ، وَلَا تُسْرِعُوا، فَمَا أَدْرَكْتُمْ، فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتُّوا » [رواه البخاري]

- **Ma'ana:**“Idan ku ka ji ana ta da ikama, to ku tafi zuwa ga sallah a hankali, kuna masu nutsuwa, kada ku yi gaggawa, duk abin da kuka riska to ku sallata, abin da kuka rasa kuma, ku cika shi.”(Bukhari ya ruwaito shi).

Abin da yake a sunnah shi ne ya tafi a hankali, kamar irin tafiyar da ya saba yi.

- **Rashin daidaita sahu:** Haƙiƙa Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« سَوُّوا صُفُوفَكُمْ، فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ إِقَامَةِ الصَّلَاةِ » [رواه البخاري ومسلم]

- **Ma'ana:**“Ku daidaita sahunku, domin daidaita sahu yana daga cikin cikas sallah” (Bukhari da Muslim suka ruwaito). Abin lura a wurin daidaita sahu shi ne: Daidaita kafadu wanda yake saman jiki, da kuma diga-digai wadanda suke kasan kafa.

- **Zuwa masallaci bayananci tafarnuwa ko albasa:** Domin fadin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا، فَلْيَعْتَزِلْنَا، أَوْ قَالَ: فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا، وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ » [متفق عليه]

- **Ma'ana:**“Duk wanda ya ci tafarnuwa ko albasa, to ya nisan ce mu, ko kuma ya ce: To ya nisanci masallatanmu, ya zauna a gidansa” (bukhari da muslim).

Ya hada da dukkan wani abu wanda warinsa zai iya cutar da masu sallah kamar: **Taba sigari**, kuma karankansa munkari ne ga mai sallah da warinsa mara dafi.

- **Motsa yan yatsu a cikin sallah**, ko a lokacin da zai fita zuwa masallaci, wannan aiki makaruhi ne, saboda fafin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ وُضُوئَهُ، ثُمَّ خَرَجَ عَامِدًا إِلَى الْمَسْجِدِ، فَلَا يَشْبِكَنَّ يَدَيْهِ، فَإِنَّهُ فِي صَلَاةٍ »
[رواه أبو داود وصححه الألباني]

Ma'ana:“Idan dayanku ya yi alwala kuma ya kyautata alwalarsa, sannan ya fita yana zuwa masallaci, to kada ya motsa yan yatsunsa, domin a lokacin yana cikin sallah ne. (Abu Dawud ne ya ruwaito, kuma Albani ya inganta shi.)

Allah Ya kare mu daga aikata kura-kurai, kuma Ya gafarta mana wafanda muka yi.

DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (2)

Za mu cigaba da bayani a kan abin da muka fara bayani a darasin da ya gabata, game da **kura-kuran wasu daga cikin masallata**, daga ciki akwai:

- **Kin yin kwalliya (ado) domin sallah**, wasu daga cikin mutane suna zuwa sallah, musamman sallar Asubahi da kayan bacci ko kuma kaya marasa kyau, wanda ba zasu iya sawa su je wurin aikinsu ko wasu harkokinsu da shi ba, hakika Allah (Mai girma da daukaka) ya ce:

﴿يَبْنِيْءَ آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ [الأعراف: ٣١].

Ma'ana:“Ya ku ‘yan Adam ku rika ado a kowane Masallaci...” (A’araf: 31).

- **Yana daga kurakuran:** Dogara ko jingina da garu ko wani ginshiki a lokacin sallar farilla ba tare da wani uzuri ba, yin hakan yana bata sallah, dalili kuwa shi ne, tsayuwa tare da iko, rukuni ne daga cikin rukunan sallah.
- **Daga idanu zuwa sama a cikin sallah**, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya hana yin hakan. Daga Anas (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce Manzo Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاتِهِمْ - فَاشْتَدَّ قَوْلُهُ فِي ذَلِكَ حَتَّى قَالَ - : لِيَنْتَهِنَ عَنِ ذَلِكَ أَوْ لِيُخَطَفْنَ أَبْصَارُهُمْ » [رواه البخاري]

Ma'ana: “Me ya sa mutane suke daga idanuwar su zuwa sama a cikin sallolinsu. Ya yi ta maimaita maganarsa a kan haka, har sai da ya ce: “ Ko dai su daina haka ko kuma a shafe ganinsu” (Bukhari ya ruwaito).

- **Fadin wasu daga cikin mamu** a lokacin da liman yake karanta:

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾

Ma'ana: “Kai ka dai muke bautama wa, kuma Kai kadai muke neman taimakonKa” **domin neman taimakon Allah**, hakan ya saba wa Sunnah, kuma Imamu Nawawi (Allah Ya yi masa rahama ya sanya shi a cikin bidi’o,i.

- **Daga muryar mamu** a karutun Alku’ani ko addu’a, a cikin sallar farilla, sai ya sanya wasiwasi ga wanda yake gefensa, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ، فَإِنَّمَا يَنْجِي رَبَّهُ فَلَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ بِالْقُرْآنِ فَتُؤْذُوا الْمُؤْمِنِينَ » [صححه الألباني]

Ma'ana:“Lallai idan ɗayanku yana Sallah, to yana ganawa ne da Ubangijinsa ne, kada ku ɗaga sautinsa wurin karatun Alkur’ani, ku sai ya cutar da Muminai” (Albani ya ingantashi)

- **Rashin faɗin “Ameen” da wasu mamu ba sa yi tare da liman:** Hakifa Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا؛ فَإِنَّهُ مِنْ وَاقِفٍ تَأْمِينُهُ تَأْمِينُ الْمَلَائِكَةِ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ». وَقَالَ ابْنُ شَهَابٍ: وَكَانَ الرَّسُولُ ﷺ يَقُولُ: «آمِينَ» [رواه البخاري].

Ma'ana: “Idan liman ya ce “Ameen”, kuma ku faɗa, domin duk wanda “Ameen” ɗinsa ta yi dai-dai da “Ameen” ɗin Mala’iku, to, an gafarta masa abin da ya gabata na zunubansa”. Ibn Shihaab ya ce: “Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya kasance yana cewa: “Ameen” (Bukhari ya ruwaito)..

Allah Ya azurtamu fahimtar addini da bin Sunnar Shugaban Manzanni SAW . Za mu tsaya a nan, za mu cigaba d bayani a darasi na gaba.

DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (3)

Za mu kammala bayaninmu a kan kurakuran masallata:

- **Yana daga cikin kura-kuran masallata:** Masbuƙi (Wanda ya riski ana sallah) ya jira liman, in yana sujjada ko yana zaune har sai ya mife tsaye, Abin da yake a shari'a shi ne ka yi komai tare da liman a cikin ko wane rukuni, saboda gamewar faɗin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«فَمَا أَدْرَكْتُمْ، فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتُّوا» [رواه البخاري].

Ma'ana: “Ku bi abin da ku ka riska ku Sallata, wanda ko ya kufuce muku ku cika” (Bukhari ya ruwaito).

- **Rashin yin sujjada a kan gabobi guda bakwai,** lallai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: عَلَى الْجَبْهَةِ وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ - وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ» [متفق عليه].

Ma'ana: “An umurce ni da in yi sujjada a kan gabobi guda bakwai: A kan goshi, sai ya yi nuni da hannunsa zuwa ga hancinsa, da hannaye, da gwiwoyi, da gefen yatsun kafa” (Bukhari da Muslim). Wasu daga cikin mutane idan suka yi sujada sai su daga kafansu daga kasa kaɗan, ko su dora kafa ɗaya a kan ɗaya, wasu kuma ba su sanya hancinsu ko goshinsu a kan kasa, yin hakan yana bata sallah.

- **Mutum ya kwantar da hannunshi a kasa,** haƙiƙa Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya hana haka, nana cewa:

«اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ، وَلَا يَبْسُطْ أَحَدُكُمْ ذِرَاعِيَهُ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ» [متفق عليه]

Ma'ana: “Ku daidaita a cikin sujadá kada ɗayanku ya shimfiɗa hannayen shi irin yadda kare yake kwanciya” (Bukhari da Muslim).

Abin da ake nufi da daidaituwa a cikin sujada shi ne: Tsakaitawa tsakanin kwanciya da dunkulewa da gwamewa. Kuma an Sunnanta nesantawa da ba da tazara a cikin sujjada. Siffarsa ita ce ya ɗan daga sandar hannunsa, kuma ya buɗe kafadar hannayensa daga gefen jikinsa, ya kuma dago da cikinsa daga cinyoyinsa, da kuma cinyoyinsa da sandar kafafuwansa, zai aikata haka ne gwargwadon yadda ya samu iko, ba tare da ya wuce iyaka ba, ko kuma ya zama a ciki babu cutarwa ga wanda yake ɓangarensa ba.

- **Rashin bin liman a cikin ayyukan sallah,** kamar wanda yake rigayar limami ko wanda yake tarayye da shi ko kuma wanda yake jinkirtawa. Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِذَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا » [متفق عليه]

Ma'ana: “An sanya limami ne domin a yi koyi da shi, idan ya yi kabbara ku yi kabbara, idan ya yi sujada ku yi sujada, idan ya dāgo kuma ku dāgo.” (Bukhari da Muslim).

Ya kuma cewa:

وقال ﷺ: «أما يخشى أحدكم إذا رفع رأسه قبل الإمام أن يجعل الله رأسه رأس حمار، أو يجعل الله صورته صورة حمار» [رواه البخاري]

Ma'ana:“Shin dāyanku baya jin tsoro idan ya dāgo da kansa kafin liman ya dāgo da Allah Ya maiyar da kansa irin kan jaki? ko kuma Allah Ya mayar da surarsa irin ta jaki”. (Bukhari ya ruwaito).

Allah ya sanya mu cikin masu neman ilimi mai amfani da haskakuwa da haskensa.

DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (4)

Za mu karasa bayani a kan kura-kuran wasu daga cikin masallata, domin tunatar da kawunanmu da kuma wasunmu:

- **Yana daga cikin kura-kuran da suke bata sallah:** Rashin samun cikakkiyar nutsuwa a cikin sallah, an karbo daga Abu Huraira (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

«أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى، فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَرَدَّ، وَقَالَ: «ارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تَصَلِّ» فَرَجَعَ يَصَلِّي كَمَا صَلَّيْتُ، ثُمَّ جَاءَ، فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تَصَلِّ» حَتَّى فَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ: «وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، مَا أَحْسَنَ غَيْرَهُ، فَعَلِمَنِي؟» فَقَالَ: «إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدَلَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ جَالِسًا، وَافْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا» [رواه البخاري]

Ma'ana:“Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya shiga masallaci sai wani mutumi ya shigo ya yi sallah, sai ya yi wa Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) sallama, sai ya amsa masa, sai ya ce: “Ka koma ka yi sallah domin kai ba ka yi sallah ba” sai ya koma ya yi sallah kamar yadda ya yi, sannan ya zo ya yi sake yi masa sallama, sai ya ce: “Ka koma ka yi sallah domin kai ba ka yi sallah ba” har sai da ya aikata haka sau uku. Sai ya ce: “Na rantse da wanda ya aiko ka da gaskiya, ba zan iya aikata wata sallar da tafi wannan ba, ka koya min. Sai ya ce: “Idan ka tashi za ka yi sallah to ka yi kabbara, sannan ka karanta abin da ya sauwaka a gareka na Alkur’ani, sannan ka yi ruku’u har sai ka nutsu a cikin ruku’un, sannan ka dago har sai ka daidaitu a tsaye, sannan ka yi sujada har sai ka nutsu a zaune, ka aikata hakan a cikin sallarka gabaki daya” (Bukhari ya ruwaito), ana samun nutsuwa ne da mife gabobin da sakinsu a cikin dukkan rukunin na ruku’u da sujada da tsayuwa da zama.

- **Rashin furtawa da kuma motsa harshe wurin yin adduo’in sallah,** sai ya karata fatiha da kuma waninsa daga addu’o’i kamar tasbihi da kabbara yana mai karantawa a zuciyanshi ba tare da ya ambace ta a kan harshensa ba (Yana karantawa a cikin zuciyarsa), wannan kuskure ne wanda yake bata sallah, abin da yake wajibi shi ne a furta hakan, kuma a yi motsi da harshe, amma wanda ba ya motsa harshensa to wannan tunani yake ba karatu ba.
- **Daga kai da saukewa a tsakanin sallamomi guda biyu,** ba a samo hakan a hadisi ba, haka nan ba a samu irin wannan daga wajen ma’abota ilimi ba (Malamai).

- Dawwama wurin gaisawa da wadanda suke kusa da shi bayan sallame salah. Da faɗin: “تَقَبَّلَ اللهُ”
- Ma'ana: “Allah ya karɓa ” wannan ba abin da aka shar'anta bane yana daga cikin fararrun abubuwa.
- Masbuki (wanda ya riska ana salah) ya miƙe domin rama abin da ya kubuce masa, kafin liman ya yi sallama ta biyu.
- Tsaida allar jam'i na biyu a cikin masallaci, alhali liman bai gushe yana jagorancin salla ba, lallai malamai sun yi hani a kan hakan, kuma suna daga cikin abubuwan da suke raba kan musulmi, da kawo ruɗani gare su.

Allah Ya sanya mu daga cikin wadanda idan sun ji magana suke bin mafi kyawunta.

DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (5)

Za mu cigaba da bayani a kan wasu daga cikin kura-kuran masallata:

- **Yana daga cikin kura-kuran:** Yin sallah da tufafin da suka ba su rufe al'aurar mutum ba, kamar baya ko fasansa, wannan yana bata sallah, Ta al'aurar namiji ita ce: Tsakanin gwiwowinsa da cibiyarsa, ita kuma mace dukkan jikinta al'aura ne a wurin yin sallah, sai dai fuskanta da tafukan hannayenta, amma idan ya kasance a wurin da akwai maza wadanda ba muharramanta ba to sai ta rufe dukkan jikinta”.
- **Wasu daga cikin marasa lafiya** suna yin kasala a wurin yin sallah, wasu za su iya yin sallah a tsaye sai dai ba za su iya tsayuwa har zuwa ruku'u ba, to abin da yake a kansu, shi ne ya yi sallah a tsaye gwargwadon yadda zai iya, idan ya kasa sai ya zauna, haka nan wanda zai iya yin sujjada, amma ba zai iya yin ruku'u ba, to ya wajaba ya zo da sujjada a bisa siffarta na shari'a, amma kuma ruku'u ya yi shi a zaune ko kuma gwargwadon yadda zai iya, saboda fadin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فِقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ» [رواه البخاري]. وقوله ﷺ: «وما أمرتكم به فأتوا منه ما استطعتم» [متفق عليه]

Ma'ana:“Ku yi sallah a tsaye idan ba za ku iya ba, ku yi ta a zaune, idan kuma ba za ku iya ba, ku yi ta gefen jikinku”. Da kuma fadinsa:”Abin da na umarce ku da shi, ku zo da shi gwargwadon iko” (Bukhari da Muslim ne suka rawaito).

- **Kin gabatar da wanda yafi iya karatun Alkur'ani**, domin ya yi limanci, idan ya kasance yaro ne, ko wanda ba shi da daraja a idon mutane, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«يَوْمَ الْقَوْمِ أَقْرَهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً، فَأَعْلَمَهُمْ بِالسُّنَّةِ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً، فَأَقْدَمَهُمْ هَجْرَةَ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهَجْرَةِ سَوَاءً، فَأَقْدَمَهُمْ سَلْمًا»، وَفِي رِوَايَةٍ: «فَأَكْبَرَهُمْ سَلْمًا..» [رواه مسلم]

Ma'ana:“Wanda ya fi iya karatun Alkur'ani shi ne zai yi limanci, idan ya kasance a Alkur'ani suna daidai, to a duba wanda ya fi sanin Sunnah, idan sun kasance a Sunnah suna daidai to a duba wanda ya riga yin hijira, idan sun yi daidai hijira, to wanda ya riga musulunta.” a wata ruwayar kuma: “wanda ya fi yawan shekaru.” (Muslim ne ya ruwaito).

- **Fita daga masallaci bayan an gama kiran sallah**, ba tare da wani uzuri ba, saboda abin da Muslim ya ruwaito a cikin sahihin littafinsa, daga

Abi Sha'asa ya ce: Mun kasance muna zaune da Abu Huraira(Amincin Allah ya tabbata a gare shi) a cikin masallaci, sai mai kiran sallah ya kira sallah, sai wani mutum ya mife a masallaci yana tafiya, sai Abu Huraira ya bi shi da kallo har sai da ya fita daga masallacin, sai Abu Huraira ya ce: "Amma wannan lallai ya saba wa Baban Kasim (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi)". Amma an yi togaciya a kan wanda ya fita domin ya yi alwala, ko ya fita da niyyar ya dawo, kuma akwai sauran lokaci, kamar wanda ya fita don ya tayar da iyalinsa sannan ya dawo, haka nan wanda ya fita ya yi sallah a wani masallacin, idan ya san zai samu jama'a a cikinsa. Allah Ya kara mana ilimi da fahimtar addini.

HUKUNCE-HUKUNCEN SUJADAR RAFKANUWA (1)

A cikin wannan darasin za mu yi magana ne a kan **sujadar rafkanuwa** da wasu matsaloli da suka shafi rafkanuwa a cikin sallah.

Ita sujadar rafkanuwa: Tana nufin yin sujadodi guda biyu wanda mai sallah zai yi saboda gyara abin da auka a cikin sallah, na rafkanuwa ko mantuwa.

Dalilan da suke sa a yi sujudar rafkanuwa guda uku ne: Kari ko ragi ko kuma shakka a cikin sallah:

Dalili na farko: Yin kari a sallah:

- Idan mai sallah ya manta ya yi karin tsayuwa ko ruku'u ko makamartansu daga cikin ayyukan sallah na rafkanuwa ko mantuwa, kuma bai tuna da su ba har sai da ya gama sallah, to babu abin dake gare shi sai dai sujadar rafkanuwa.

Misalin hakan: Mutum ne ya yi sallar azahar raka'a biyar, kuma bai tuna da wannan karin ba har sai da yake cikin yin tahiya, to ya karasa sallah, ya yi sallama, sannan ya yi sujada domin mantuwar da ya yi, sannan ya yi sallama, idan ya yi sujada kafin sallama ba laifi ⁽¹⁾.

- Amma idan ya tuna da karin, yana cikin tsakiyar sallah, to ya wajaba ya koma kansa, kuma ya cika sallah, sannan ya yi sujudar rafkanuwa bayan sallama, idan ya yi sujada kafin sallama babu laifi, dalili kan haka shi ne: Hadisin Abdullahi dan Mas'ud (Amincin Allah ya tabbata a gare shi), ya ce: "Lallai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya yi sallar azahar raka'a biyar sai aka ce da shi: "shin an yi kari ne a sallah? Sai ya ce: "Me kuke nufi? Sai aka: "Ka yi sallah raka'a biyar", sai ya yi sujada guda biyu bayan ya yi sallama". A wata ruwayar kuma: "Sai ya juyar da kafafuwansa ya fuskanci al-kibla sai ya yi sujada guda biyu, sannan ya yi sallama (Bukhari da Muslim).
- Idan mai Sallah ya yi sallama da mantuwa kafin ya gama sallah, idan ya tuna bayan wani lokaci mai tsawo ko kuma alwalarsa ta warware to sallah ta baci, kuma sai ya sake sallar, idan kuma ya tuna bayan lokaci kafan, to zai cika sallah, sannan sai ya yi sujudar rafkanuwa bayan sallama, idan ya yi sujada kafin sallama ba bu laifi a kan haka:

Dalili a kan haka: Hadisin Imrana dan Husaini (Amincin Allah ya tabbata a gare shi), ya ce: "Lallai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) : "Ya yi sallar la'asar sai ya yi sallama a raka'a ta

(1) – An ba da damar yin sujudar rafkanuwa, idan an aikata abin da yake wajabta ta; ya halatta ya yi ta kafin ko bayan sallama.

uku, sannan ya shiga gidansa, sai wani mutum wanda ake kira da Khirbak wanda ya kasance yana da dogon hannu ya mife, ya ce: “Ya Manzon Allah! Sai ya fada masa abin da ya aikata, sai ya fito cikin fushi yana jan mayafinsa har sai da ya zo wurin mutane sai ya ce: Shin wannan da gaske yake? Sai suka ce: Eh! sai ya yi sallah raka’ a daya, sannan ya yi sallama.” (Muslim ya ruwaito)

HUKUNCE-HUKUNCEN SUJADAR RAFKANUWA (2)

Za mu cigaba da bayani a kan hukunce-hukuncen sujudar rafkanuwa, kuma za mu gabatar da wannan darasin da bayani a kan dalili na biyu daga cikin dalilan sujudar rafkanuwa, shi ne ragi a cikin sallah, kuma ya danganta da irin abin da aka rage; shin rukuni ko wajibi.

Na farko: Idan abin da aka rage ya kasance kan rukuni ne (Kamar ruku'u ko sujada ko karatun Fatiha ko waninta).

Idan ya tuna rukunin kafin ya zuwa irinsa a raka'a ta gaba, to, ya koma ya zo da shi, sai ya cika sallarsa, sannan ya yi sujudar rafkanuwa.

Misalin: Da zai manta da ruku'u, sai ya tuna shi a sujudar wannan raka'ar, ko a cikin karatun raka'ar da take bin ta, to, sai ya bar sujudar ko karatun, ya yi ruku'u, sannan ya cika sallarsa, sai ya yi sujudar rafkanuwa bayan sallama, idan ya yi sujada kafin sallama babu laifi.

Idan kuma ya tuna rukunin bayan ya jezuwa irinsa a raka'a ta gaba, to, ya jefar da wannan raka'ar, ya yi wata a maimakonta, sai ya cika sallarsa, sannan ya yi sujudar rafkanuwa.

Misalin: Idan ya bar ruku'u a raka'a ta farko, sannan ya tuna a ruku'un raka'a ta biyu, to ya jefar da raka'a ta farko, sai raka'a ta biyu ta zama ita ce ta farko a wajensa.

- Idan bai tuna da rukunin ba sai bayan da ya yi sallama, to, idan ya kasance abin da ya bari yana daga cikin raka'ar farko ne, ya zo da shi da abin da yake bayansa, sannan ya yi sujudar rafkanuwa. Idan kuma abin da ya rage a cikin raka'ar da take kafin ita ne, zai zo da raka'a cikakkiya matuƙar bai wuce lokaci mai tsawo ba tsakanin sallamar da tunawar. Idan lokacin ya wuce da tsawo ko kuma alwalar shi ta karye, to sai ya sake sallar.
- Idan ya kasance rukunin da ya manta da shi kabbarar harama ce, to sallarsa ba ta kullu ba, sai ya sake ta.

Dalili a kan haka: Hadisin Imrana dan Husaini (Amincin Allah ya tabbata a gare shi), ya ce: "Lallai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi): "Ya yi sallar la'asar sai ya yi sallam a raka'a ta uku, sannan ya shiga gidansa, sai wani mutum wanda ake kira da Khirbak wanda ya kasance yana da dogon hannu ya miƙe, ya ce: "Ya Manzon Allah, sai ya fada masa abin da ya aikata, sai ya fito cikin fushi yana jan mayafinsa har sai da ya zo wurin mutane sai ya ce: Shin wannan da gaske yake? Sai suka ce: Eh! Sai ya yi sallah raka'a ɗaya, sannan ya yi sallama." (Muslim ya ruwaito)

Na biyu: Idan abin da ya rage wajibi ne (Kamar kabbarorin ɗagowa ko kuma tahiyar farko, ko kuma zikirin ruku'u ko waninsa):

- Idan ya tuna kafin ya rabu da gurin da ake yin sa, to, wajibi ne ya zo da shi, kuma babu komai a kansa, kuma ba zai yi sujudar rafkanuwa ba.
- Idan ya tuna bayan ya rabu da gurin da ake yin sa, kuma kafin ya je zuwa ga rukunin da ke biye, to zai dawo ya aikata shi, sai ya cika sallarsa, sannan ya yi sujada bayan sallama. Idan kuma ya yi sujada kafin sallama babu laifi.
- Idan ya tuna bayan ya tafi zuwa ga rukunin da yake biye, to, ya fadi daga kansa, kuma ba zai komo zuwa gare shi ba, zai cika sallarsa, sai ya yi sujudar rafkanuwa kafin sallama.

Dalilin haka shi ne: Abin da Bukhari da Muslim suka ruwaito daga Abdullahi dan Buhaina (Amincin Allah ya tabbata a gare shi): “Lallai Manzoni Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya yi musu sallar azahar sai ya tashi bayan raka’o’i biyun farko bai zauna ba, sai mutane suka tashi tare da shi, har sai da ya gama sallar, mutane suna jiran ya yi sallama, sai ya yi kabbara yana daga zaune, sai ya yi sujada guda biyu kafin sallama, sannan ya yi sallama.

Allah Ya kara mana ilimi mai amfani, kuma Ya datar da mu.

HUKUNCE-HUKUNCEN SUJADAR RAFKANUWA (3)

Za mu cigaba da magana a kan abubuwan da muka fara magana a kai na sujudar rafkanuwa.

A wannan darasin za mu yi magana ne a kan: dalili na uku daga cikin dalilan da suke jawo sujjadar rafkanuwa, su ne: Shakka ko kokwanto tsakanin abubuwa guda biyu.

- Idan zato ya rinjayi ɗaya daga cikinsu, to ya yi aiki da shi, sai ya yi sujudar rafkanuwa bayan sallama, idan ya yi sujada kafin sallama babu laifi.

Saboda abin da aka ruwaito daga Abdullahi ɗan Mas'ud (Amincin Allah ya tabbata a gare shi), daga Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَتَحَرَّ الصَّوَابَ، فَلْيَتَمَّ عَلَيْهِ، ثُمَّ يَسَلِّمْ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ » [متفق عليه]

Ma'ana: "Idan ɗayanku ya yi shakka a cikin sallarsa, to ya kirdaji abin da yake daidai, sai ya yi gini a kansa, sannan ya yi sallama, sannan ya yi sujada guda biyu" (Bukhari da Muslim).

- Idan kuma ɗaya bai rinjayi ɗaya ba, abin da yake a kansa shi ne: Ya yi aiki da yakini, shi ne kaɗan, sai ya gina sallarsa a kansa, sai ya yi sujudar rafkanuwa kafin sallama.

Dalili a kan haka, abin da Abu Sa'id Al-khudri (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ruwaito: lallai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِذَا شَكَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَدْرِ كَمْ صَلَّى؟ ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا؟ فَلْيُطْرَحِ الشُّكُّ، وَلْيَبْنَ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَسَلِّمْ، فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْسًا، شَفَعْنَ لَهُ صَلَاتَهُ، وَإِنْ كَانَ صَلَّى إِتْمَامًا لِأَرْبَعٍ، كَانَتْ تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ » [صححه الألباني]

Ma'ana: "Idan ɗayanku ya yi shakka cikin sallarsa bai san raka'a nawa ya sallata ba? Uku ko huɗu? To ya jefar da shakkar ya yi gini a kan abinda yake da yakini a kansa, sannan ya yi sujada guda biyu kafin ya yi sallama, idan ya kasance abinda ya sallata biyar ce, ta zamar masa shafa'i (Cikon ta shida). Idan kuma abinda ya sallata cikon ta huɗu ce, sun kasance Allah wadai ne ga Shaidan" (Albani ya inganta shi).

• **Ita hakka a cikin sallah ba sauraron ta a cikin yanayi guda biyu:**

- 1- Idan ya zama bayan gama ibada ne, ba zai koma gare shi ba, sai dai idan ya samu yakini kan al'amarin, to sai ya yi aiki da yakini.
- 2- Idan shakka ta yawaita ga mutum ta yadda ba zai iya yin ibada, sai ya sami kansa a cikin shakka, to ba zai koma ga shakkar tasa ba. Allah ya kara mana ilimi da shiriya da dacewa.

HUKUNCE-HUKUNCEN SALLAR MASU UZURI

Za mu gabatar da wannan darasin ne a kan mas'alolin da suka shafi sallar masu uzuri, su ne kamar haka: (Mara lafiya da matafiya da wanda yake halin tsoro).

Mara lafiya:

- Idan rashin lafiyar ya zama akwai cutarwa da wahala idan ya yi sallah a jam'i, ko kuma yana jin tsoron idan ya je zai kamu da wani ciwo ko ciwon zai faru, ko kuma zai jinkirin warkewa ciwon, to ya halatta a ya yi sallar a gidansa.
- Zai yi sallar ne gwargwadon yadda ya samu iko, saboda fadin Allah Madaukakin Sarki:

﴿ فَأَتَقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ ﴾ [التغابن: ١٦]

Ma'ana: "Ku ji tsoron Allah gwargwadon iko" (Tagabun:16), da Hadisin Imran dan Husain (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

كانت بي بواسير، فسألت النبي ﷺ عن الصلاة، فقال: «صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فِقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ» [رواه البخاري]

Ma'ana: "Na kasance ina fama da cutar basir, sai na tambayi Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) game da sallah, sai ya ce: "Ka yi sallah a tsaye, idan ba za ka iya ba, ka yi a zaune, idan ba za ka iya ba ka yi a kwance a gefen jikinka" (Bukhari ne ya ruwaito).

- Idan ya kasance zai iya yin sallah a tsaye, sai dai ba zai iya gama sallar a tsaye zuwa ruku'u ba, to abin da yake a kansa, shi ne ya yi sallar a tsaye gwargwadon yadda zai iya, idan ya gaji ya zauna. Haka nan wanda zai iya yin sujada, amma ba zai iya yin ruku'u ba, wajibi ne ya yi sujada a bisa sifar da aka shar'anta, amma ruku'u ya yi shi a zaune ko kuma gwargwadon yadda zai iya, saboda Hadisin da ya gabata da fadin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ » [متفق عليه]

Ma'ana: "Duk abin da na umurce ku, ku aikata shi gwargwadon iko" (Bukhari da Muslim).

- Idan kuma ba zai iya yin kowacce sallah a lokacinta ba, ya halatta a gare shi da ya hada sallar azahar da la'asar, kuma ya hada tsakanin magriba da isha'i, a lokacin daya daga cikinsu.

Matafiyi (1):

- Shi matafiyi zai taƙaita salloli masu raka'o'i huɗu zuwa raka'o'i guda biyu (Azahar da La'asar da Isha'i) saboda Hadisin Aisha (Amincin Allah ya tabbata a gare ta) ta ce:

«فُرِضَتِ الصَّلَاةُ رَكْعَتَيْنِ رُكْعَتَيْنِ فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ، فَأَقْرَبَتْ صَلَاةُ السَّفَرِ، وَزَيْدٌ فِي صَلَاةِ الْحَضَرِ»
[متفق عليه]

Ma'ana:“An farlanta salloli raka'o'i biyu-biyu a halin zaman gida dana tafiya, sai aka tabbatar da sallar tafiya, sai aka kara a sallar zaman gida” (Bukhari da Muslim).

- Ya halatta ga matafiyi ya haɗa salloli (Tsakanin Azahar da La'asar da tsakanin Magriba da Isha'i a lokacin ɗaya daga cikinsu). Daga Sa'id dan Jubair daga Dan Abbas (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

«أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ جَمَعَ بَيْنَ الصَّلَاةِ فِي سَفَرَةٍ سَافَرَهَا فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ، فَجَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ قَالَ سَعِيدٌ: فَقُلْتُ: لَابْنِ عَبَّاسٍ: مَا حَمَلَهُ عَلَى ذَلِكَ؟ قَالَ: أَرَادَ أَلَّا يَجْرَحَ أُمَّتَهُ»
[رواه مسلم]

Ma'ana:”Lallai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya haɗa sallah a halin tafiya a lokacin tafiya yaƙin Tabuka, sai ya haɗa sallar Azahar da La'asar, da kuma Magriba da Isha'i, sai ya ce: “Yana nufin kar ya tsananta wa al'ummarsa ne” (Muslim ya ruwaito shi). Ma'ana: Saboda kada su shiga cikin tsanani da takura.

- **Wandanda suke jin tsoro:** Kamar waɗanda suke yin jihadi saboda Allah, idan sun kasance suna filin yaƙi, kuma suna gudun kada kafirai su afka musu:
- Ya halatta a gare su su yi sallar tsoro a bisa kowace siffa da Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya yi, idan tsoron ya tsananta, to su sallace ta a kafafunsu ko kuma a kan abin hawa, abin nufi shi ne a tsaye da kafafunsu ko kuma mahaya dabbobin, shin suna masu fuskantar alkibla ko waninta, suna masu nuni a wurin ruku'u da sujada, saboda faɗin Allah (Mai girma da ɗaukaka):

﴿ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا ﴾ [البقرة: ٢٣٩]

Ma'ana:“Idan kun ji tsoro, to, ku yi sallah a kan kafafuwanku ko kan dabbobi” (Bakara:239).

Allah muke roko Ya ba mu fahimtar addininSa.

(1) – An sa sharadɗi kafin matafiyi ya fara sallar kasar, sai ya futa da gidajen gari.

HUKUNCE-HUKUNCEN DA LADUBAN JUMA'A

A wannan darasin za mu yi magana a kan **hukunce-hukunce da laduban sallar juma'a**:

- Sallar Juma'a tana daga cikin manyan alamomin addinin Musulunci masu girma, Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ

حَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [الجمعة: ٩]

Ma'ana:“Ya ku muminai! Idan a ka yi kiran Sallah daga ranar Juma'a, ku tafi zuwa ga ambaton Allah, kuma ku bar ciniki, wancan din shi ne mafi alheri a gare ku, idan kun kasance kun san hakan” (Juma'a:9),

- Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya yi alkawari ga wafanda suke barin sallar Juma'a ba tare da wani uzuri na shari'a ba, da an rufe zukatansu. Sai ya ce:

«لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وُدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ، أَوْ لَيَخْتَمَنَّ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ، ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ» [رواه مسلم]

Ma'ana:”Ko dai mutane su daina wulakanta sallar juma'a, ko kuma Allah Ya toshe zukatansu, sannan kuma za su zama daga cikin rafkanannu” (Muslim ya ruwaito).

- Ita sallar juma'a wajibi ce a kan Maza da 'Ya'ya, Baligai da mazauna gida da babu uzuri a tare dasu.
- Ana so ga wanda z a tafi sallar Juma'a da ya yi wanka ya sa turare, ya sanya kyawawan tufafi, kuma ya yi sammakon fita, idan ya je sai ya yi sallah raka'a biyu a cikin Masallaci, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ، وَيُدْهِنُ مِنْ دُهْنِهِ أَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ فَلَا يَفْرُقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ، ثُمَّ يَصَلِّي مَا كُتِبَ لَهُ، ثُمَّ يَنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ إِلَّا غَفَرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَىٰ» [رواه البخاري]

Ma'ana:“Babu wani mutum da zai yi wanka ranar Juma'a kuma ya yi tsarki gwargwadon iko, ya shafa mai, ko ya shafa turaren da yake da shi a gidansa, sannan ya fito zuwa masallaci ba tare da ya raba tsakanin mutum biyu ba, sannan ya sallaci abin aka wajabta masa, sannan ya yi shiru a lokacin da liman yake huduba, to, an gafarta masa abin yake tsakanin wannan Juma'ar da wata juma'ar daban” (Bukhari ya ruwaito)

- Ana so a dare ko kuma ranar Juma'a da a yawaita yin Salatin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), saboda fadinsa:

« إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ، وَفِيهِ قُبُضَ، وَفِيهِ التَّفْخَةُ، وَفِيهِ الصَّعْقَةُ، فَأَكْتَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ؛ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ » [رواه أبو داود وصححه الألباني]

Ma'ana: “Lallai mafi alkhairin ranaku ita ce ranar Juma’a, a cikintá ne aka hallicci Annabi Adam, kuma a ranar aka karbi ransa, kuma a ranar ne za a busa kaho, kuma a cikinta ne za a tashi mutane. Ku yawaita yi min salati a cikinta, domin salatin ku yana isowa zuwa gare ni” (Abu Dawud ya ruwaito, kuma Albani ya inganta shi)

- Ya wajaba ga wanda ya je sallar Juma’a da ya saurari huduba, kuma kada ya shagala da wani abu kamar wasa da dardumarsa ko wayarsa ko wani abu, saboda fadīn Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« إِذَا قُلْتَ لِمَا حَبَبَكَ أَنْصِتْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ؛ فَقَدْ لَغَوْتَ » [متفق عليه]، وقوله ﷺ: «وَمَنْ مَسَّ الْحَصَا فَقَدْ لَغَا» [رواه مسلم].

Ma'ana:“Idan ka ce ma abokinka ya yi shiru a ranar Juma’a lokacin da liman yace huduba, to ka yi wasa” (Bukhari da Muslim), da fadīnsa (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) : “Duk wanda ta taɓa tsakuwa to ya yi wasa” (Muslim ya ruwaito)

- Ana samun cikakkiyar sallar Juma’a ne idan aka samu raka’a ɗaya tare da liman, saboda fadīn Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ؛ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ » [متفق عليه]

Ma'ana:“Duk wanda ya samu raka’a ɗaya a sallar Jam’i, to ya sami ladan sallar” wanda ya riski ruku’u tare da liman, to, ya riski jam’i, amma idan ya rasa ta, to, ya yi raka’a huɗu da niyyan sallar azahar.

Allah ya sa mu dace da falalolin ranar Juma’a.

HUKUNCE-HUKUNCEN SALLAR IDI

A cikin wannan darasin za mu yi magana ne a kan mas'alolin da suka shafi sallolin idi guda biyu.

- **Sallar idi na ɗaya daga cikin alalomin addinin Musulunci na zahiri,** a lokacin da Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya isa garin Madina, sai ya tarar da mutanen Madina suna wasa suna farin ciki a cikin kwanaki biyu a shekara, sai ya ce:

« قَدْ أَبَدَلَكُمْ اللهُ تَعَالَى بَهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا؛ يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى » [رواه أبو داود وصححه الألباني]

Ma'ana: "Allah (Mai girma da ɗaukaka) ya musanya muku da waɗanda suka fi su alkhairi, ranar idin ƙaramar sallar da na babba" (Abu Dawud ne ya ruwaito, kuma Albani ya inganta shi.)

- **An kira ta da suna sallar idi;** Saboda yana dawowa kuma yana maimaituwa a duk shekara, kuma ana murna saboda zagayowarsa, ranaku ne na farin ciki da murna ba tare da sabon Allah ba.
- **Sallar idi raka'a biyu ce babu kiran sallah, kuma babu ikama,** liman yana bayyanar da karatun a lokacin yin su, ana yin kabbarori a raka'a ta farko kafin a fara karatu, kabbarori guda shida ban da kabbarar harama, a raka'a ta biyu kuma kabbarori guda biyar, ban da kabbarar ɗagowa daga sujada, yana mai ɗaga hannayensa a tare da kowace kabbara. Idan ya yi sallama sai ya mife ya yi wa mutane huduba, huduba guda biyu kamar hudubobin Juma'a.
- **Kuma ana so Musulmi ya yi tsafta kuma ya sanya turare ranar juma'a,** kuma ya sanya kyakkyawan tufafinsa, idan ya tafi ta wata hanyar, sai a dawo ya biyo ta wata hanyar.
- **Ana son mutum ya ci dabino kafin ya fita zuwa idin ƙaramar Sallah,** ya ci mara (Kamar ɗaya ko uku ko biyar ko bakwai) kafin ya fita zuwa sallah idi. Amma ranar idin babbar sallah ana so daka ya ci abinci, har sai an idar da sallar idi, kuma ya ci daga cikin abin da layyarsa.
- **Sunnah ne ga mata da su halacci sallar idi ba tare da sun bayyanar da adonsu ba,** daga Ummu Adiyya (Amincin Allah ya tabbata a gare ta) ta ce:

«أَمَرْنَا - تَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ - أَنْ نُخْرِجَ فِي الْعَبِيدِ: الْعَوَاتِقَ وَذَوَاتِ الْخُدُورِ، وَأَمَرَ الْحَيْضَ أَنْ يَعْتَرِلْنَ مُصَلِّي الْمُسْلِمِينَ» [متفق عليه]

Ma'ana: "An umurce mu -tana nufin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) da mu fita zuwa ga sallar idi: 'Yan mata da mata baligai, kuma an umarci umurci mata masu hailsa da su nisanci wajen sallar idin Musulmi" (Bukhari da Muslim). ('Yammata: su ne waɗanda basu balaga ba, ko kuma suka kusa balaga).

- **Ana so a riƙa yin kabbara**, ana yin haka ne tun daga faɗuwar ranar gobe idi har lokacin da ake idar da sallar⁽¹⁾.
- **Yana daga cikin abin da aka shar'anta a ranar idi**: Yin farin ciki tare da cika ibada da gode wa (Mai girma da ɗaukaka) a bisa shiriyarSa da dacewarSa, kuma an shar'anta shigar da farin ciki a zukan mutane bakidaya a ranar, da sadar da zumunci tare da kyautata masu.
- Kuma an haramta yin azumi a ranar idi, kamar yadda ware ranakun idi da ziyarar maƙabarta, bidi'a ce ƙirƙirariya.

Allah ya sanya idinnunmu su zamo masu farin ciki, ayyukanmu kuma su zamo karɓaɓɓu, zunubanmu su zamo abin gafartawa, darajarmu kuma ta zamo ɗaukakakkiya.

---

(1) – Amma kabbarorin sallar idi layya: za a ci gaba da yin ta a kowanne lokaci, har zuwa faɗuwar rana rana ta goma sha uku ga watan zul-hajji. Amm kabbarorin da aka sa musu lokacin yi kuwa; ana fara yin su daga alfijir ɗin ranar Arfa, zuwa faɗuwar ranar rana ta goma sha uku ga watan zul-hajji.

HUKUNCE-HUKUNCEN JANA'IZA (1)

A cikin wannan darasin za mu yi magana ne a kan mas'aloli da hukunce-hukuncen sallar jana'iza:

Kafin mu fara bayani filla-filla a kan mas'alolin da suka shafi wannan darasin, wajibi ne mu yi tanadin zuwan wannan ranar wacce a cikin ta ne ajali yake saukar wa kowa a wannan duniya, a cikin ta ne alkiyamarsa take tsayawa, saboda haka sai mu yi gaggawa wurin tuba da mayar da kayan aka yi zaluncinsu zuwa ga masu shi, da komawa zuwa ga biyayya ga Allah. Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا﴾ [الكهف: ١١٠]،

Ma'ana:“Saboda haka duk wanda ya kasance yana fatan haduwa da Ubangijinsa, sai ya yi aikin kwarai”. (Suratul Kahfi: 110). Saboda haka mutum mai hankali mai tunani shi ne wanda yake dawwama cikin tunanin wannan lokaci ayyukansa suke karewa, ake yake yi masa hisabin ayyukansa, Allah (Mai girma da daukaka) Ya kiyaye.

- **Ya kamata ga wanda ya ziyarci mara lafiya**, da ya yi masa addu'ar samun sauƙi, kuma ya isar masa da bushara da kyautata zato ga Allah, kamar yadda Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya kasance yana cewa idan ya ziyarci mara lafiya:

"لا بأس طهور ان شاء الله" [رواه البخاري]،

Ma'ana:“Babu komai za a sami sauƙi da yardar Allah” (Bukhari ya ruwaito)

- Idan alamun ajalin mara lafiya suka bayyana a gare shi, to, ana so a laƙƙana masa ko kuma kwadaitar da shi a kan faɗin kalmomin tauhidi da mabuɗin aljanna “*LA ILAHA ILLAL LAH*”“ Babu abin abutawa da gaskiya sai Allah” da hikima da salo mai kyau. Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«لَقِنُوا مَوْتَكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» [رواه مسلم]،

Ma'ana:“Ku laƙƙana wa mamatanku *LA ILAHA ILLAL LAH* “babu abin bautawa da gaskiya sai Allah”, idan kun ji tsoron zai kuntata, to, kada ku laƙƙana masa a bayyane, kawai sai a rinƙa maimaita kalmar shahada a kusa da shi. Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«مَنْ كَانَ آخِرَ كَلَامِهِ مِنَ الدُّنْيَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ» [رواه أبو داود وحسنه الألباني]

Ma'ana:“Duk wanda maganar shi ta karshe a duniya ta kasance *LA ILAHA ILLAL LAH* (babu abin bautawa da gaskiya sai Allah) zai shiga aljanna”. (Abu Dauda ya ruwaito. Kuma Albani ya hassana shi).

- **Idan musulmi ya mutu**, ana so a rufe masa idanunsa, da yin masa addu'ar neman rahama da gafara, da gaggauta yi masa jana'iza da taimakon iyalinsa, da tausaya musu, saboda fadin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ، فَإِنَّ تَكُ صَالِحَةً فَخَيْرٌ تَقْدُمُونَهَا إِلَيْهِ، وَإِنْ تَكُ سُوءٍ فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ » [متفق عليه]

Ma'ana:“Ku gaggauta yin jana'iza. Idan ta kasance ta gari ce, to alkhairi ne kuke gaggawar kai shi, idan kuwa ta kasance sabanin haka to sharri ne kuke dauka a kan kafadunku” (Bukhari da Muslim). Kuma Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

بعدهما استشهد جعفر بن أبي طالب رضي الله عنه: «اصنعوا لآل جعفر طعاما، فقد أتاهم ما يشغلهم» [رواه أبو داود وحسنه الألباني].

Ma'ana:“Bayan Ja'afar dan Abi Dalib (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya yi shahada: “Ku dafa abinci ga iyalan Ja'afar, domin abin da zai shagaltar da su ya same su” (Abu Dauda ya ruwaito. kuma Albani ya hassana shi).

Muna rokon Allah da Ya kyautata ayyukanmu da farshenmu, kuma ya tabbatar da mu a kan hanya madaidaiciya.

HUKUNCE-HUKUNCEN JANA'IZA (2)

A darasin da ya gabata mun yi magana a kan wasu daga cikin hukunce-hukuncen jana'iza, a cikin wannan darasin za mu yi magana a kan: **Wanke mamaci da sanya masa likafani da yadda ake yi masa sallah:**

- **Bayan musulmi ya mutu**, wajibi ne a yi masa wanka, a suturta masa al'aurarsa, sannan mai wanka ya fara da gusar da duk wata kazanta daga jikin mamacin, sannan ya yi masa alwala irin ta shari'a, sannan ya wanke shi da ruwa da magarya wanka guda uku, sannan ya kwarara ruwa a jikinsa sau uku, za fara daga gefen jikinsa na dama zuwa na hagu, idan akwai bukatar karawa akan ukun sai ya kara, mara (witiri), kuma ya sanya kafur a cikin ruwan wankan karshe, wannan ita ce siffa wacce ake so. **Kuma ya wadatar:** Da a gusar da kazanta daga gare shi, sai a kwarara ruwa a jikinsa. Mace kuma 'yar uwarta mace ita ce za ta wanke ta, ko mijinta.
- Ana yi wa namiji likafani da falle uku na farin yadi, sai a sanya turare a duk wasu kafafe na mamaci da guraben yin sujada da tsakanin tafukansa, ita kuma mace ana yi mata likkafani da zani da riga da mayafi da fallelayen likkafani guda biyu. Amma abin da yake wajibi wanda in an yi, ya wadatar shi ne a samu tufafi wanda zai suturce dukkan jikin mamaci.
- **Sannan sai gabatar da mamaci domin a yi masa sallah**, liman zai tsaya ne a daidai kusa da kan namiji, ita kuma mace a daidai tsakiyarta, sai ya yi kabbarori guda huɗu: Bayan ya yi kabbara ta farko sai ya karanta Suratul Fatiha a sirrance, sannan ya yi kabbara ya yi salati ga Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), sannan ya yi kabbara ya yi wa mamacin addu'a, sannan ya yi kabbara, sai ya yi sallama a gefen damarsa sallama ɗaya.

Wanda wani yanki na sallar ya kubuce masa, ya rama bayan liman ya yi sallama, idan kuma ya ji tsoron kar a ɗauke mamacin, to ya yi kabbarorin ya yi sallama. Wanda kuma ya rasa sallar, to ya yi masa sallah kafin a binne shi, kuma ya halatta a yi masa sallar bayan an binne shi.

- **Daga cikin falalar sallar zana'iza:** Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa:

« مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِيْرَاطٌ، وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ فَلَهُ قِيْرَاطَانِ، قِيلَ: وَمَا الْقِيْرَاطَانُ؟ قَالَ: مِثْلُ الْجِبَلَيْنِ الْعَظِيْمَيْنِ » [متفق عليه]

Ma'ana:“Duk wanda ya halarci sallar jana'izá har sai da aka yi salláh da shi, to yana da kiradí guda ɗaya, wanda kuma ya halarta har sai da aka rufe ta to yana da kiradí guda biyu, sai na ce: Mene ne kiradí? Sai ya ce: Misalin manyan duwatsu guda biyu” (Bukhari da Muslim).

Kuma Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa:

« مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا لَا يَشْرِكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ فِيهِ » [رواه مسلم].

Ma'ana:“Babu wani mutum musulmi da zai mutu, mutane arba'in wadanda basu taba yin Shirka ba, su sallace shi, har sai Allah Ya ba su cetonsa a cikinsa.” (Muslim ya ruwaito).

Allah Ka sanya mafi alkhairin ayyukanmu ya zama shi ne karshensa, Ka sanya alkhairi a rayuwarmu da karshenta, kuma Ka sanya ranar da za mu haɗu da Kai ta zamo mafi alkhairi a gare mu, kuma mu haɗu da kai alhali kana mai yarda da mu.

HUKUNCE-HUKUNCEN JANA'IZA (3)

A darasin daya gabata mun yi magana a kan hukunce-hukuncen jana'iza da yadda ake yi wa mamaci sallah, a wannan darasin kuma za mu yi magana a kan wasu daga cikin kura-kurai da munanan abubuwan abubuwan da wasu daga cikin mutane suke yi bayan mutuwar musulmi.

- Sheikh Abdul-aziz bin Baz (Allah ya yi masa rahma) ya ce: “Abin da yake wajibi ga musulmi a kan wannan al'amari shi ne hakuri, da neman lada da kuma kin yin kururuwa, da rashin yaga tufafi, da marin fuska da makamarcin haka, saboda fadin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi): “Wanda yake marin fuskarsa ba ya daga cikinmu, yake yaga tufafinsa, ko yake kira da irin kiran jahiliyya”, da kuma fadinsa: A cikin Hadisi ingantacce: “Abubuwa huɗu a cikin al'ummata suna daga cikin al'amuran jahiliyya, ba za su taba barinsu ba; Alfahari da dangi, da suka ga nasaba (tsatso), da neman ruwa ta hanyar taurari, da kururuwa, sai ya ce; Mai kururuwa idan bata tuba kafin ta mutu ba, za ta tashi ranar alkiyama tana sanye da rigar farar wuta da mayafi na cutar kanzuwa” (Muslim ya ruwaito).
- **Jinkirtawa wajen biya wa mamaci bashi** ko kuma kin cika wasiyyar da ya bari, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدِينِهِ؛ حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ » [رواه ابن ماجه وصححه الألباني]

Ma'ana: “Ana rataye ran mumini saboda bashin da ake bin sa, har sai an biya masa” (Ibn Majah ya ruwaito. kuma Albani ya inganta shi).

- **Daukar makabarta a matsayin wurin yin sallah**, ko kuma gina masallaci a kan kabari, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، إِنِّي أَنهَاكُمُ عَنْ ذَلِكَ » [رواه مسلم]

Ma'ana: “Ku saurara! Lallai wadanda suka kasance gabanin ku sun kasance suna rikar kaburburan Annabawansu da mutanen kirkin cikinsu a matsayin masallaci, ku saurara! Kada ku riki makabarta a matsayin wurin bauta, lallai na hane ku yin hakan” (Muslim ya ruwaito shi)

Kuma Muslim ya ruwaito a cikin Sahihinsa, daga Jabir (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

« نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُجْصَّصَ الْقَبْرُ وَأَنْ يُقْعَدَ عَلَيْهِ وَأَنْ يُبْنَى عَلَيْهِ، وَزَادَ التِّرْمِذِيُّ (وَأَنْ يَكْتَبَ عَلَيْهِ). »

Ma'ana: “Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya hana yin siminti a kan kabari, ko kuma a zauna a kansa, ko kuma a yi gini a kansa” Tirmizi ya kara:”Ko a yi rubutu a kansa”.

- **Sanya abin da yake kwalliya ne a kabari (furanni)**

Allah Ka sanya mu daga cikin masu koyi da Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) masu koyi da gurabunsa, masu riƙo da Sunnarsa.

HUKUNCE-HUKUNCEN ZAKKA (1)

Za mu yi magana a kan rukuni na uku daga cikin rukunna musulunci wato **zakka**: Ita ce wajibi na dukiya wacce Allah (Mai girma da daukaka) ya wajabta ta, a kan musulmin da yake da wadata, domin tsarkake dukiyarsa da kuma yalwatawa ga ‘yan uwansa talakawa da miskinai da wasunsu, daga cikin wadanda suka cancanci a ba su zakka.

Allah (Mai girma da daukaka) ya ce:

﴿ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ﴾ [البقرة: ٤٣] ، وَقَالَ سُبْحَانَهُ: ﴿ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا ﴾ [التوبة: ١٠٣].

Ma’ana: “Kuma ku tsayar da sallah, kuma ku ba da zakka” (Bakara:43) kuma ya ce: “Ka karbi sadaka daga dukiyoyinsu wacce za ta tsarkake su, kuma ka tsarkake su da ita” (Tauba:103)

- **Kuma Allah (Mai girma da daukaka) Ya iyakance wadanda ya wajaba a ba su zakka, da fadinsa:**

﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَةَ فَلُوئِهِمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ [التوبة: ٦٠].

Ma’ana: “Lallai dukiyoyin sadaka na talakawa ne da miskinai da masu aikin fitar da ita, da wadanda ake lallashin zukatarsu zuwa musulunci, da kuma cikin fansar wuyayu da wadanda ake bin bashi, da kuma cikin hanyar Allah, da kuma matafiyi, farilla ce ta dole ce daga Allah, kuma Allah ne masani, mai hikima” (Tauba:60)

- **Talaka:** Shi ne wanda bai da komai, ko kuma wanda yake da kasa da rabin abin zai ishe shi.
- **Miskini:** Shi ne wanda yake da rabin abin da zai ishe shi da farin kadan, sai dai ba zai ishe shi duka ba.
- **Masu aikin fitar da zakka:** Wato wadanda aka dora wa nauyin tara ta, da kiyaye ta da rarraba ta gwargwadon aikinsu.
- **Wadanda ake rarrashin zuciyoyinsu:** Wato wadanda ake da kwadayin musuluntar su ko kuma a kare wasu daga sharrinsu, daga kafirai, ko wanda ake fatan tausasar zuciyoyinsu da karuwar imaninsu daga wadanda suka damu da sha’anin musulunci, daga cikin musulmai.
- **Fansar wuyaye:** Yanta baiwa, da kyale bayi daga cikin musulmi su koma wurin ‘yan uwansu.
- **Wanda ake bi bashi:** Wanda ya kasance ana bin sa bashi, amma ba shi da farfin da zai iya biya, ko kuma bashin da yake kansa domin daidaita wasu ne.
- **A cikin hanyar Allah:** Sune wadanda suke jihadi saboda Allah.

- **Matafiyi:** Shi ne matafiyin da guzurinsa ya yanke masa a hanya, sai a ba shi abin da zai ishe shi har ya koma garinsa.
- **Baya halatta a bada zakka** ga kafiri, ban da wanda ake rainon zuciyarsa, ko kuma ga wanda ciyar da shi ya zama wajibi a kansa, kamar: Mata da Uwa da Uba, da ‘Ya’ya, ko kuma ya ba wasu daga cikin Bani Hashim su ne iyalan Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi).
- **Ita zakka ba ta wajaba sai idan ta kai nisabi**, ba ya wajaba ga mutum da ya bayar da zakka daga abin da yake amfani da shi, kamar gidan da yake zaune a ciki, ko mota ko kaya. (Malamai sun yi sabani a kan wajabcin zakkar abin ado na zinari ko azurfa wanda aka aje domin amfanin da ya halatta, ba domin kasuwanci ba, da yawansu suna ganin ba a yi musu zakka).

Muna roƙon Allah (Mai girma da ɗaukaka) da Ya sanya mu daga cikin waɗanda suke ciyar da dukiyoyinsu a inda ya dace.

HUKUNCE-HUKUNCEN ZAKKA (2)

A darasin daya gabata mun yi magana a kan yadda ake yifitar da zakka da daga wasu hukunce-hukuncenta. A wannan darasin kuma za mu yi magana ne a kan abubuwan da suka wajaba a ba da zakka a ciknsu:

1- **Kashi na farko:** Kayan karau, su ne zinare, nisabinsu wanda yake wajabta a fitar da zakka a ciknsu shi ne giram 85. Ita kuma azurfa, nisabinta giram 595 ne. Su kuma takardun kudi, kamar Naira ko makamartanta, nisabinsa shi ne kimar nisabin zinari ko azurfa, Idan dukiya ta kai nisabi, kuma ta cika shekara cikakkiya tana a matsayin mallakarsa. To wajibi ne a fitar da kashi huɗu na ɗaya cikin goma, shi ne abin da ya yi daidai da kashi Biyu da rabi cikin Ɗari (2.5) .

Hanya mafi sauƙi ta lissafin zakkar abin da aka mallaka ita ce: Ya kasa dukiyar zuwa gida (40), wanda shi ne zai fitar da gwargwadon abin da yake wajibi ka fitar.

2- **Kashi na biyu:** Dabbobin ni’ima kamar: (Rakumi, Tumakai da Shanu): an shardanta abin da za a bayar ya kasance na kiwo ne, wanne ya wuce shekara (Ba wanda mai ita yake ciyar da ita a gida ba) da kuma wacce aka ajeje ta domin tatsar nono (Ba wacce aka aje domin aikin gona ba, ko jan da ruwa ba). Nisabinsu: Shi ne: Rakumi guda (5).Shanu kuma guda (30). Tumakai kuma guda (40). Bayanai filla- filla a kan dabbobin ni’ima yana cikin hadisai ingantattu, da kuma sharhinsu a litattafan fikihi.

3- **Kashi na uku:** Abubuwan da suke fitowa daga kasa na daga tsirrai da kayan marmari da kuma hatsi. Zakkarsu ba ta wajaba sai a cikin kayan marmari waɗanda za a iya aunawa da kwanon awo ko waninsa kuma zai yiwu a aje shi, kamar: Alkama da dabino da zabibi da gero, amma wanda ba zai yiwu a aje shi ba, kamar goji, ruman, ko ayaba, waɗannan babu zakka a cikinsu.

Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya yi bayanin nisabi abubuwan da suke fitowa daga kasa a cikin faɗinsai:

«وَلَيْسَ فِيْمَا دُونَ خُمْسَةِ أُوسُقٍ مِنَ التَّمْرِ صَدَقَةٌ» [متفق عليه]

Ma’ana:“Abin da bai kai ausuki biyar ba na dabiɗo babu zakka a kansa” (Bukhari da Muslim).

Abin da ake nufi da *ausuki* shi ne: Wani awon ma’auni ne da ake yi ta hanyar lura da yawansa, ba nauyin awo ba. Ya yi daidai da kwano dari uku, awonsa nauyinsa a yau ya kai giram 612.

- **Yana wajaba a fitar da zakka a bin da ya fito daga kasa** lokacin daya nuna, Saboda faɗin Allah (Mai girma da ɗaukaka):

﴿وَأَنْتَوُا حَقَّهُ، يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ [الأَنْعَامُ: ١٤١].

Ma'ana:“Ku bayar da haƙƙinsa a ranar da kuka girbe shi” (An'am:141).

- **Gwargwadon abin da za a fitar na zakka**, za a fitar da ushirin (10%) abin da aka shayar da shi ruwa ba tare da wahala ba a lokacin noma, wato ɗaya cikin goma, kamar ruwan sama ko ruwan rafi. Za a fitar da rabin ushiri (0.5%), wato ɗaya cikin Ashirin, ga wanda aka yi wahala wurin noman shi, kamar wanda aka sha wahala wajen shayar da shi, kamar wanda aka shayar shi da injin ban ruwa.

4- **Kashi na huɗu:** Shi ne kayan kasuwanci, shi ne dukkan wani abin da aka tattala domin siyarwa a samun riba. Duka ana game su a matsayin kimar kuɗi, sannan sai ya fitar musu da zakka na ɗaya cikin huɗun ɗaya bisa goma. Sai a raba arba'in a bayar da kashi ɗaya, shi ne kashi Biyu da rabi cikin Dari (2.5).

Allah Ka sanya mana taƙawa a zukanmu, Ka tsarkake ta kai ne mafi alƙharin mai tsarkake ta, Kai ne majibincinta kuma kai ne jagoranta.

HUKUNCE-HUKUNCEN AZUMI (1)

A cikin wannan darasin za mu yi magana ne a kan rukuni na huɗu daga cikin rukunna musulunci, shi ne **Azumi Watan Ramadan**:

- **Azumi**: Shi ne kamewa daga barin ci da sha da sauran abubuwan da suke karya azumi da niyyar bautar Allah (Mai girma da ɗaukaka) tun daga fitowar alfijir (Shi ne lokacin kiran sallar Asuba) zuwa faɗuwar rana (Shi ne lokacin kiran sallar Magriba). Allah (Mai girma da ɗaukaka) Ya ce:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا كُمُتُمْ تَتَّقُونَ ﴾ [البقرة: ١٨٣]

Ma’ana: “Ya ku waɗanda ku ka yi imani! An wajabta azumi a kanku kamar yadda aka wajabta wa waɗanda suke gabaninku, domin ku ji tsoron Allah” (Baƙara: 183).

- **Watan Ramadan yana da falaloli masu girma**, daga ciki:
- Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

﴿ إِذَا دَخَلَ رَمَضَانَ فَتُفْتَحُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَتُغْلَقُ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ وَسُلْسِلَتِ الشَّيَاطِينُ ﴾ [متفق عليه]

Ma’ana: “Idan aka shiga watan Ramadan ana buɗe kofofin Aljanna, kuma ana rufe kofofin wuta, kuma ana ɗaɗaure Shaidanu”. (Bukhari da Muslim).

- Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:
- ﴿ مَن صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنْبِهِ، وَمَن قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنْبِهِ ﴾ [متفق عليه].

Ma’ana: “Duk wanda ya azumci watan Ramadan yana mai imani da neman dacewa, an gafarta masa abin da ya gabata na zunubansa” (Bukhari da Muslim).

- Kuma Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya fada a cikin falalar azumi:

﴿ كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ، الْحَسَنَةُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: إِلَّا الصَّوْمَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدَعُ شَهْوَتَهُ وَطَعَامَهُ مِن أَجْلِي، لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ: فَرْحَةٌ عِنْدَ فِطْرِهِ، وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ، وَخُلُوفٌ فِيهِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمَسْكِ ﴾ [رواه البخاري]

Ma’ana: “Dukkanin aikin Dan Adam ana ruɓanya masa da kyakkyawa guda goma, a ninka ta zuwa ninki dubu saba’in, Allah (Mai girma da ɗaukaka) Ya ce: “Shi ko azumi nawa ne, zan bayar da ladansa, ya bar sha’awarsa, da cin abincinsa saboda ni. Mai azumi yana da farin ciki guda biyu: Farin ciki lokacin da zai yi buɗa baki, da kuma farin ciki lokacin da

ya haɗu da Ubangijinsa, kuma warin bakin mai azumi ya fi daɗin kamshin almiski a wurin Allah). (Bukhari ya ruwaitoshi).

Kuma azumin watan Ramadhan ya wajaba a kan musulmi baligi mai hankali wanda yake da damar yin azumin. Wanda ya kasance yana rashin lafiya kuma in yin azumin zai wahalar da shi, ko kuma yana tsoron karuwan ciwon, to, ya halatta a gare shi ya ci abinci, amma zai biya wannan azumin bayan gushewar uzurin nasa, wanda ya kasance rashin lafiyarsa dauwamammiya ce, ba ya tunanin zai sami sauki, to ya ci abincinsa, kuma zai ciyar da miskini ɗaya kowacce rana, haka nan wanda bai da ikon yin azumin saboda shekarunsa sun yi yawa kamar tsoho⁽¹⁾.

- Azumi ya haramta a kan masu jinin haila da jinin haihuwa, kuma ya wajaba a kansu su rama shi bayan sun sami tsarki.
- Kuma an so ga mai azumi, ya yi sahur kuma ya jinkirta sahur ɗin, kamar yadda aka so a gareshi da ya gaggauta yin buɗa baki. Kuma ya wajaba a gare shi ya nisanci sabo daga maganarsa da aikinsa da komai nasa, idan wani ya zage ka ko ya nemi ya yi faɗa da kai sai kace: *Ni ina azumi.*

Ya Allah Ka nuna mana watan Ramadan, Ka sanya mu cikin wanda za su azumce shi kuma su tsayu a cikinsa, suna masu imani da neman lada.

---

(1) – Ya halatta ga mai ciki da mai shayarwa idan suka ji tsoron ransu ko jaririnsu su ajiye Azumi, sai dai za su rama shi bayan Azumi..

HUKUNCE-HUKUNCEN AZUMI (2)

A darasin daya gabata mun yi bayani a kan watan Ramadan da falalarsa da wasu daga cikin hukunce-hukuncensa. A wannan darasin kuma za mu yi magana ne a kan abubuwan da suke karya azumi da abubuwan da suke bata shi, daga cikin waƙannan abubuwan akwai:

- (1) Jima'i da Istimna'i
- (2) Ci da sha da gangan, duk abin da zai shiga ma'anar ci da sha, kamar allurar abinci, ko karin jini.
- (3) Kafaro amai da gangar.
- (4) Fitar jinin haila da na haihuwa daga Mace.

Malamai sun yi sabani wajen karyewar Azumi da yin kaho; Abin da ya fi ga mutum shi ne: kada ya yi shi sai da daddare.

Azumi ba ya baci da waƙannan abubuwan da suka gabata sai da sharuƙƙa guda uku: Ya kasance ya san hukunci, kuma yana sane, sannan yana so (Banda Jinin haila da na haihuwa, shi yana karya Azumi duk lokacin da ya zo)

Daga cikin al'amuran da ake yawan tambaya a kansu, kuma basa cikin abubuwan da suke karya azumi akwai:

- Diban jini, da cire haƙori, da allurar da ba ta abinci ba, da shaƙar maganin asma (inhaler), da maganin da ake sawa a dubura ko a farjin mace, haka nan da maganin dɓigawa na hanci, idan bai kai zuwa ga maƙogwaro ba, da maganin dɓigawa a ido da kunne.
- Haka nan yin asuwaki da man goge haƙora (Sai dai a kiyaye kar a haɗiye), da turaren wuta (Amma kar ya shƙe shi).
- Haka nan yin mafarkin saduwa, da haɓo, da haɗiye majina.
- Da mai jinin cuta (Istihada), da sufra (Wani ruwa ne fatsi-fatsi) da ƙudra (Dorawa-dorawa) ya yake fito wa mata, amma idan ya zama ba a cikin kwanakin aladarta ba ne.

Ya Allah Ka sanar da mu abin da zai amfane mu, kuma Ka amfanar da mu abin da ka sanar da mu, Ka kara mana ilimi.

HUKUNCE-HUKUNCEN ZAKKAR FIDDA KAI

A cikin wannan darasin za mu yi magana a kan **hukunce-hukuncen zakkar Fidda kai**:

Ita zakkar fidda kai tsarkaka ce ga mai azumi, da ciyar da miskinai, da kuma gode wa Allah a kan cikar azumin watan Ramadan.

- Yana wajaba a kan duk wanda ya kai ranar idi da darena: Ya bayar da mudu daga mafificin abincin garin da yake, bayan ya cire abin da ya zama zai biya musu bukatarsu ta ranar shi da iyalansa, daga Abdullahi dan Umar (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ» [متفق عليه]

Ma'ana: “Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya wajabta zakkan fidda kai da sa'i daya na dabino ko sa'i daya na alkama a kan Bawa da 'Ya'ya, da Maza da Mata da Yara da Manya da Karami da babba daga ciki musulmi” (Bukhari da Muslim).

- **Gwargwadon a bin da za a fitar:** Sa'i daya na galibin abincin da ake ci a garin kamar: Gero ko Sha'ir ko Dabino ko Zaitun ko Cukwui ko Shinkafa ko Dawa da Sauransu. **Shi kuma Sa'i**, abin da ake nufi da shi, shi ne ma'auni da ake awo da shi, yana sabawa da gwargwadon nau'in abincin da aka auwa da shi.

Kwamitin fatawa na Lajnatud-da'ina sun kaddara nauyin sa'i guda na shinkafa shi ne kilo uku 3kg.

Baya halatta a fitar da kimar abinci a wurin dukka ma'abota ilimi, a fitar da kimar ta hanyar kudi a matsayin zakkar fidda kai⁽¹⁾.

- **Lokacin fitar da zakkar fidda kai:** Daga faduwar ranar daren idi zuwa lokacin da liman ya shiga domin yin sallar idi, ya halatta a fitar da ita kafin ranar da kwana daya ko biyu (Abin nufi bayan faduwar rana a ranar 28), duk wanda bai fitar da ita ba a lokacinta, wajibi ne ya fitar da ita don daga baya, idan jinkirin da ya yi ba tare da wani uzurin shari'a ba ne to zai fitar da ita kuma ya hada da tuba tare da istigfari.
- **Abin da yake a asali shi ne lallai a fitar da zakkar fidda kai a garin da mai fitarwar yake da zama,** sai dai idan akwai maslahar shari'a da za ta sa a dauke ta daga garin da yake zaune, kamar rashin mabukata a garin da yake zaune, ko kuma ya bayar da ita ga wadanda suke tsananin bukata, ko kuma 'yan uwansa talakawa, to babu laifi.

(1) – Babu laifi a wakilta kungiyoyi ko mutanen da aka aminta da su, wajen fitar da zakkar, kuma ya halatta ya bayar da kuɗin ko da farkon watan Azumin ne, amma ba za a fitar ba sai lokacin fitarwar na shari'a ya zo.

HUKUNCE-HUKUNCEN AIKIN HAJJI

A wannan darasin za mu yi magana a kan rukuni na biyar daga cikin rukunna musulunci shi ne **aikin Hajji**.

- **Hajji yana daga cikin mafi girma rukunna musulunci:** Kuma ya tattaro dukkan nau'oin ibadoji na jiki da zuciya da na dukiya, a cikinsa akwai abubuwa da yawa na amfani ga Bayi, daga bayyanar da kadaita Allah (Mai girma da daukaka), da gafarar da mahajjata suke samu daga Allah, da haɗuwar kan musulmi da dunkulewarsu, da makamantan haka daga hikimomi da abubuwan da suke amfani ga Musulmi.

- **Daga cikin falalar aikin hajji, akwai: Samun lada mai yawa,** Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su *ṭabbata a gare shi*) ya ce:

«مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمٍ وُلِدَتْهُ أُمُّهُ» [متفق عليه]

Ma'ana: “Duk wanda ya yi aikin hajji bai yi batsa ba, kuma bai yi fasikanci ba⁽¹⁾, zai dawo kamar ranar da mahaifiyarsa ta haife shi” (Bukhari da Muslim ne suka ruwaito), ai zai zama ba shi da zunubai, kamar yau aka haife shi.

- **Yana wajaba a yi aikin hajji sau ɗaya a rayuwa⁽²⁾,** ga musulmi da, ba baligi, mai hankali, mai ikon yi⁽³⁾, da jiki da kuma dukiyarsa. Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ [آل

عمران: ٩٧].

Ma'ana: “Kuma akwai hajjin ɗakin Allah a kan mutane ga wanda ya sami ikon zuwa, duk wanda ya kafirce, to lallai Allah mawadaci ne ga bautar bayinsa”

- **Wanda bai da kuɗin daya ƙaru a kan buƙatunsa ta asali,** da abin da zai bar wa iyalansa, to, bai zama wajibi ya ci bashi don aikin hajji ba.

- **Wanda ya kasance** yana da ikon yin aikin hajji, da dukiyarsa ba da jikinsa ba, kamar tsohon da shekaru suka yi nisa ko mara lafiya,

(1) – **Bai yi fasikanci ba:** Ana nufin “Bai sadu da iyalinsa ba”, ko kuma “Bai yi alfashar magana ba”, **Bai yi fasikanci ba:** Ana nufin “Bai yi sabo ko laifi ba”.

(2) – Shi aikin Hajji wajibi ne lakacin da mutum ya sami dama, kuma sharudansa suka cika, kuma mutum yana samun zunubi idan ya jinkirta aikin Hajji ba tare da uzurin shari'a ba.

(3) – An shardanta tafiya da Mahrami ga macen da za ta tafi aikin Hajji, kuma kada ta kasance tana cikin iddar mutuwar mijinta.

rashin lafiyar da ba na warkewa ba ne, to zai wakilta wani ya yi masa aikin hajjin, shi kuma sai ya dauki nauyin dukkanin abubuwa ake bukata a aikin hajjin.

- **Aikin Hajji yana da sharuƙai da rukunai da wajibai da abubuwan da aka hana**, za a iya komawa zuwa gare su a cikin litattafan fikhu da rubuce-rubucen malamai.
- **Umra** wajabi ce a rayuwar mutum sau ɗaya kamar aikin hajji, Abdullahi Dan Abbas (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) yana cewa:

« إِتَّهَا لَقَرِينَتُهَا فِي كِتَابِ اللَّهِ (وَأَتَمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ) » [رواه البخاري]

Ma'ana:“Lallai ita ‘yar uwarta ce a cikin littafin Allah (*Ku cika aikin Hajji da Umra domin Allah*) (Bukhari da Muslim ne suka ruwaito)

Zuwa nan mun gama magana –Cikin iko da falalar Allah- kan rukunan imani da na musulunci.

Allah Ya ba mu ikon aiki da abubuwan da muka karanta.

ABUBUWAN
DA SUKA SHAFI
RAYUWAR MUSULMI

NASIHA

A cikin wannan darasin za mu yi bayani kan Hadisin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) mai girma, wanda malamai suka ce dukkan abubuwan da suka shafi musulunci suna cikinsa. Shi ne: wanda Abu-Rufayya Tamimu bin Aus Addari (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ruwaito:

«الدينُ النَّصِيحَةُ. قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ اللهُ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَالْأَنْمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ». [رواه مسلم]

Ma'ama:“Manzo Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce: “Addini nasiha ce, sai muka ce: ga wa? Sai ya ce: Ga Allah ga littafanSa ga ManzonSa, ga Al’umman Musulmai da Shuwagabanninsu, da sauran musulmi baki daya” (Muslim ne ya ruwaito).

Daga cikin fa’idojin hadisin akwai:-

- Lallai addini musulunci dukkaninsa ya tsayu ne a kan nasiha, ita ce: Gaskiya da ikhlasi da nufin alkhari ga wanda ake wa nasiha. Ita kuma **nasiha**: Kalma ce data tattara alkhairan duniya da na lahira, ita ce abin da aka aiko Manzanni da shi zuwa ga al’ummarsu, babu wani Annabi face mai nasiha ne ga al’ummansa.
- **NASIHA GA ALLAH**: Tana kasancewa da ka’fai Shi, da sifanta Shi da siffofin kamala da daukaka, da girmama Shi da tsarkake Shi a kan bun da zai kishiyance Shi ko ya saba masa, da nisantan saba masa, da tsayuwa wurin yi masa da’ a da son Sa, da soyayya domin Shi da ki domin Shi, da jihadi ga wanda ya kafirce wa Allah (Mai girma da daukaka), da kira zuwa ga hakan, da kwadaitarwa a kan hakan.
- **NASIHA GA LITTAFINSA**:- Yana kasance yin imani da shi da girmama shi da tsarkake shi da karanta shi matuƙar karantawa da tuntuntuni cikin ayoyinsa, da aiki da abin da ya kunsu da kira zuwa gareshi da ba shi kariya.
- **NASIHA GA MANZONSA**:- Shi ne imani da shi da abin da ya zo da shi da yi masa da’ a cikin abin da ya umurta, da girmama shi, da raya Sunnarsa, da dabi’antuwa da dabi’unsa, da son Iyalansa da Sahabbansa, da ba da kariya ga Sunnarsa da iyalansa da Sahabbansa, Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi, da waɗanda suka biyo bayansu da kyautatawa.
- **NASIHA GA JAGORORIN MUSULMI**:-Sune halifofinsu wato Shuwagabanninsu da jagororinsu, ana yin hakan ne ta hanyar taimakonsu a kan gaskiya da yi musu biyayya, da yi musu nasiha cikin taƙasawa, da yin addu’ a a garesu da rashin yi musu tawaye.

- **NASIHA GA JAMA'AR MUSULMI:-** Shi ne ka so musu abin da kake so wa kanka, kuma ka fi musu abin da kake fi wa kanka, da shiryar da su zuwa ga abubuwan da za su gyara musu addininsu da duniyarsu, da suturta al'aurarsu da taimakonsu a kan makiyansu, da ba su kariya, da nisantar kiyayya da hassada a gare su.

Muna rokon Allah Ya sanya mu cikin wadanda in suka ji magana, sai su bi mafi kyau daga cikinta.

UMURNI DA KYAKKYAWAN AIKI
DA HANI DAGA MUMMUNA

A wannan darasin za mu yi magana ne a kan daya daga cikin mafi girma cikin alamomin addinin musulunci, shi ne umurni da mai kyau da hani daga mummuna:

Umurni da mai kyau da hani daga mummuna: Yana daga cikin siffodin muminai na zahiri, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) ya ce:

﴿ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ [التوبة: ٧١]

Ma'ana:“Su muminai maza da muminai mata sashinsu masu jibintar sashi ne, suna umurni da mai kyau kuma suna hani da mummuna, kuma suna tsayar da sallah, kuma suna bayar da zakka, kuma suna da'a ga Allah da ManzonSa, waɗannan lallai Allah zai yi masu rahama, lallai Allah mabuwayi ne me hikima.” (Tauba:71)

Idan umurni da mai kyau da hani daga mummuna ya yaɗu a cikin al'umma, to jama'a za su iya bambance Sunnah daga bidi'a, kuma za su san halal da haram, kuma mutane za su san wajibai da Sunnoni, da halal da makaruhi, waɗanda suke tasowa za su taso a kan abubuwa masu kyau da masoyansu ma haka, kuma za su nisanci munanan abubuwa kuma su ki hakan.

Shi umurni da mai kyau da hani da mummuna tare da ka'idojinsa yana amintar da daidaike da dukkan mutane daga azabar Allah, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ ﴾ [هود: ١١٧]

Ma'ana:“Ubangijinka bai zamo mai halaka wata alkaryaba saboda zalunci, alhalin mutanan cikinta nagari ne” (Hudu: 118).

Duk al'ummar da mummunan aiki ya bayyana a cikinta, kuma babu wanda zai hana su aikata haka, to suna gab da su auka cikin ukuba gabaki dayansu. Ya zo a cikin Bukhari da Muslim, daga Hadisin Zainab (Amincin Allah ya tabbata a gareta) ta ce:

« يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنهَلِكُ وَفِينَا الصَّالِحُونَ؟ قَالَ: «نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْحَيْثُ».

Ma'ana:“Ya Manzon Allah! Ashe za a iya halaka mu bayan a cikinmu akwai mutanen kirki? Sai ya ce: Kwarai kuwa! Idan munanan abubuwa suka yawaita”. Kuma Allah (Mai girma da daukaka) Yana cewa:

﴿ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ
بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴾ [الأعراف: ١٦٥]

Ma'ana: “Yayin da suka mance abin da ake fadakar da su da shi sai muka tseratar da wafanda suke hani daga aikata abin ki, muka yi wa wafanda suka yi zalunci azaba mai muni saboda abin da suke aikatawa na fasiƙanci” (A’araf : 165).

Hakika ya yadu a wurin wasu mutane cewa yin hakan shiga cikin sha’anin mutane ne, hakan karancin fahimta ce da kuma tawayar imani. An karɓo daga Abubakar (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

يا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّكُمْ تَقْرَوْنَ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا أَهْتَدَيْتُمْ﴾ وَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: « إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الظَّالِمَ فَلَمْ يَأْخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ أَوْشَكَ أَنْ يَعْمَهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ مِنْهُ » [رواه أبو داود وغيره]

Ma'ana:“Ya ku mutane! Kuna karanta wannan āyaƙ kuwa “Ya ku wafanda ku ka yi imani, ku yi ta kanku, facewar wanda ya bata ba zai cutar da ku ba, idan kun shiriya” na ji Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ana cewa: “ Lallai mutane idan suka ga mai zalunci sai ba su hana shi ba, to Allah ya kusa da ya game su da azabarSa” (Abu Dawuda da waninsa suka ruwaito)

Daga Abu Sa’idul Khudri (Amincin Allah ya tabbata a gare shi):
« مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ » [رواه مسلم]

Ma'ana:“Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce: “Wanda ya ga wani abin ki a cikinku, to ya kawar da shi da hannunsa, idan ba zai iya ba, to da halshenshi, idan ba zai iya ba to da zuciyarsa ⁽¹⁾, wannan shi nemaƙi raunin imani” (Muslim ya ruwaito)

Muna roƙon Allah Ya sanya mu cikin masu umurni da alkhairi da hani daga mummuƙa.

(1) – Ana ƙin abu da zuciyar ne, wajen ƙin sa, da barin wajen da ake aikata munkarin idan za sami dama.

KYAWAWAN DABI'U A MUSULUNCI (1)

A wannan darasin za mu yi bayani ne a kan kyawawan **dabi'u a musulunci**.

Hakika Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya kwadaitar da mu a kan mu dabi'antu da dabi'u masu kyau wandanda za a yabe mu a kansu. Sai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا» [رواه الترمذي وصححه الألباني]

Ma'ana:“Lallai mafi soyuwarku a gare ni, kuma wanda zai zauna kusa da ni a cikinku ranar alkiyama, shi ne wanda ya fi kyawun dabi'a” (Tirmizi ya ruwaito. Kuma Albani ya ingantashi).

Daga cikin kyawawan dabi'un da musulunci yake kira zuwa garesu:

- **Biyayya wa iyaye**, da kyautata wa mataye, da 'ya'ya maza da mata da sada zumunci da mukusanta, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ [الإسراء: ٢٣]

Ma'ana:“Iyaye kuma a kyautata musu” (Isra;I, 23), Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي» [رواه ابن ماجه وصححه الألباني]. وقال أيضاً: «من سره أن يبسط له في رزقه أو ينسأ له في أثره فليصل رحمه» [متفق عليه]

Ma'ana: “Mafi alkhairinku shi ne mafi alkhairi ga iyalansa, kuma ni ne mafi alkairi ga iyalaina”, ya kuma cewa: “Wanda yake murnar ya ga arzikinsa ya yalwata ko a jinkirta masa ajalinsa to ya sada zumuncinsa”.

- **kyautata zance da kalmomi kyawawa**, da gaskiya da sakin fuska da murmushi da kaskantar da kai ga mumina, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حَسَنًا﴾ [البقرة: ٨٣]، وقال تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ [التوبة: ١١٩]،

Ma'ana:“Kuma ku fada wa mutane magana mai kyau” (Bakara: 83), da kuma fadinSa: “Ya ku wadanda ku ka yi imani ku ji tsoron Allah kuma ku kasance tare da masu gaskiya (Tauba: 119). Da Kuma fadin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ» [متفق عليه]، وقال ﷺ: «تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ لَكَ صَدَقَةٌ» [رواه الترمذي وصححه الألباني]، وقال ﷺ: «وما تواضع أحد لله إلا رفعه الله» [رواه مسلم]

Ma'ana:“Zance mai dafi sadaka ne” (Bukhari da Muslim ne suka rawaito), da kuma fadinsa:“Idan ka yi murmushi a fuskar dan uwarka kana da ladan sadaka” (Tirmizi ya ruwaito. Kuma Albani ya inganta shi). Da kuma fadinsa: “Babu wani bawa da zai kankantar da kansa, saboda Allah face sai Allah ya daga darajarsa” (Muslim ya ruwaito).

- **Hakika umurni ya zo kan kwadaitarwa a kan kiyaye harshe,** Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ [ق: ١٨]

Ma'ana:“Babu wani furuci da mutum zai yi face a gareshi akwai Mala'iku masu tsaron sa da rubuta ayyukansa” (Qaf:18). Kuma Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

﴿مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكَلِّمْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ﴾ [متفق عليه]

Ma'ana:“Wanda ya yi imani da Allah da Ranar Lahira, to ya yi magana mai kyau ko kuma ya yi shiru” (Bukhari da Muslim), Shi kiyaye harshe shi ne ka kiyaye furta lafuzza munana, da nisantan la'ana da zagi, da kiyaye yin gulma (Itace ka ambaci dan uwanka musulmi da abin da baya so a lokacin da baya wurin). Allah (Mai girma da daukaka) ya ce:

﴿وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا﴾ [الحجرات: ١٢]

Ma'ana:“Kuma kada wasunku su ci naman wasu” (Hujurat: 12). Kuma Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

﴿لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَانِ، وَلَا اللَّعَانِ، وَلَا الْفَاحِشِ، وَلَا الْبَذِيءِ﴾ [رواه الترمذي وصححه الألباني]

Ma'ana: “Shi mumini ba mai yawan zagi, da batanci, da alfahsha da cutarwa ba ne” (Tirmizi ya ruwaito, Kuma Albani ya inganta shi). Kuma ya kuma tsawata magana a kan girman kai, Ya ce:

﴿لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ﴾ [رواه مسلم]

Ma'ana:“ Wanda ya kasance a zuciya'rsa akwai kamar kwayar zarra ta girman, to, ba zai shiga Aljanna ba,” (Muslim ne ya ruwaito).

Allah Ka shiryar da mu ga kyawon dabi'a wanda babu mai shiryarwa ga mafi kyawunsu sai Kai, ka juyar mana da munananta wanda babu mai juyarwa sai Kai.

KYAWAWAN DABI'U A MUSULNCI (2)

A darasin da ya gabata mun yi bayani a kan wani abu daga cikin kyawawan dabi'un da musulunci ya kwadaitar da su, za mu cigaba da magana a kan haka:

- **Musulunci ya kwadaitar da girmama mai furfurar musulmi**, da ma'abota ilimi da mahaddata Alkur'ani da shugaba mai adalci, kamar yadda Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْغَالِي فِيهِ وَالْجَافِي عَنْهُ، وَإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسَطِ » [رواه أبو داود]

Ma'ana: "Yana daga cikin girmama Allah, girmaná mé furfurá musulmi, da mahaddacin Alkur'ani da bai wuce iyaka a cikinsa ba, bai kuma yi sakaci da shi ba, da girmama shugaba mai adalci" (Abu Dawud ne ya ruwaito).

- **Ya kuma kwadaitar da mu a kan girmama babba**, da tausayin karami, kamar yadda Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« لَيْسَ مَنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا » [رواه أبو داود والترمذي وأحمد وصححه الألباني]

Ma'ana: "wanda baya tausayin kanananmu, kuma bai san haƙƙin manyanmu ba, to, baya tare da mu" (Abu-Dawud da Tirmizi da Ahmad suka ruwaito, kuma Albani ya inganta shi).

- **Musulunci ya kwadaitar a kan yaye bakin ciki** dake damun musulmi da saukaƙa musu da rufa musu asiri, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« مِنْ نَفْسٍ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةٌ مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفْسِ اللَّهِ عَنْهُ كُرْبَةٌ مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسِّرْ عَلَيَّ مَعْسَرَ يَسِّرْ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ » [رواه مسلم]

Ma'ana: "Duk wanda ya yaye wa mumini wata damuwa daga cikin damuwar duniya, to, Allah (Mai girma da daukaka) zai yaye masa damuwa daga cikin damuwar ranar alkiyama. Duk wanda ya saukaƙe wa wanda yake cikin kunci, Allah zai saukaƙe masa daga cikin damuwar duniya da na lahira, wanda ya rufa wa musulmi asiri, Allah zai rufa masa asiri a duniya da lahira, Allah Yana taimakon bawa matuƙar bawan yana taimakon ɗan uwansa." (Muslim ya ruwaito).

- Kuma musulunci ya kwadaitar da mu a kan kyakkyawar mu'amala ga masu yi mana hidima da rashin dora musu abin da ya fi karkinsu, da ba su hakkinsu bayan sun kamala aiki cikin gaggawa, kamar yadda Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce

«إخوانكم خولكم - أي: خدمكم - جعلهم الله تحت أيديكم. فمن كان أخوه تحت يده فليطعمه مما يأكل، وليلبسه مما يلبس. ولا تكلفوهم ما يغلبهم، فإن كلفتموهم فأعينوهم» [متفق عليه]، وقال ﷺ: «أعطوا الأجير أجره قبل أن يجف عرقه» [رواه ابن ماجه وصححه الألباني]

Ma'ana: “Hadimanku ‘yan uwanku ne” Allah ya sanya su a karkashin, wanda ya kasance dan uwansa na karkashinsa to ya ciyar da shi daga abin da yake ci, kada ka dora musu abin da zai ya fi karkinsa, idan kuka dora musu hakan, to ku taimake su” (Bukhari da Muslim suka ruwaito), ya kuma cewa: “Ku ba dan kwadago ladansa kafin guminsa ya bushe (1)” (Ibnu Majah ya ruwaito, kuma Albani ya inganta shi)

Abin da ya haɗa ka'idar dabi'u masu kyau shi ne faɗin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه» [متفق عليه]

Ma'ana: “Imanin dayanku ba zai cika ba har sai ya so wa dan uwansa abin da yake so wa kansa” (Bukhari da Muslim suka ruwaito).

Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) da Ya azurta mu da aikata daidai, cikin ayyukanmu da maganganunmu.

(1) – Ana nufun a yi gaggawa wajen ba su hakkokinsu, bayan sun gama aiki, idan suka nema, ko da ba su yi gumin ba, ko kuma sun yi, amma ya bushe, bai halatta a yi musu jinkiri wajen ba su hakkokinsu ba.

KYAWAWAN DABI'U A MUSULNCI (3)

A darasin da ya gabata mun yi bayani a kan wani abu daga cikin kyawawan dabi'un da musulunci ya kwadaitar da su, za mu cigaba da magana a kan haka:

- **Sulhu tsakanin mutane**, kamar yadda Allah Madfaukakin Sarki Ya ce:

﴿وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾ [الأنفال: ١]،

Ma'ana:“Kuma ku gyara abin da ke tsakaninku” (Anfal: 1). Kuma Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya tsoratar game da Annamimanci (Shi ne ka nakaito wani magana a tsakanin mutane don ka bata tsakaninsu) ta yadda yake cewa:

« لا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ تَمَامًا » [متفق عليه].

Ma'ana:“Annamimi ba zai shiga Aljannah ba”.(Bukhari da Muslim suka ruwaito).

- **Karamci da kyauta da dukiya**, da tsayawa tsaka-tsaki tsakanin rowa da almubazaranci, kamar yadda Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ [الفرقان: ٦٧].

Ma'ana: “Kuma da wafanda suke, idan suna ciyarwa, ba sa yin barna, kuma ba sa yin kwauro, kuma (ciyarwarsu) sai ta kasance a tsakanin wancan suke tsayawa.” (Suratul Furkan: 67)

- **Kula da hakkin yan uwantakar musulunci:** Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ. قِيلَ: مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: إِذَا لَقَيْتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ. وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ. وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانصَحْ لَهُ. وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَشَمِّتْهُ، وَإِذَا مَرَضَ فَعُدَّهُ. وَإِذَا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ » [رواه مسلم]

Ma'ana:“Hakkoƙin musulmi a kan musulmi guda shida ne, sai aka ce: Wanne ne su ya Manzon Allah? Sai ya ce: “Idan ka haɗu da shi ka yi masa sallama, idan ya kira ka ka amsa masa, idan ya nemi ka yi masa nasiha, to ka yi masa, idan ya yi atishawa ya godewa, ka gaisar da shi (*Ka ce: Yar hamukal lah*), idan ya yi rashin lafiya ga je ka gaishe shi, idan ya mutu ka raka jana'izarsa” (Muslim ya ruwaito)

- Kamar yadda musulunci ya kwadaitar da mu a kan girmama maƙwabcin da baƙo. Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوْذِ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ » [رواه مسلم]

Ma'ana: “Wanda ya yi imani da Allah da ranar lahira kada ya cutar da maƙwabcinsa ba, wanda ya yi imani da Allah da ranar lahira ya girmama

baƙonsa, wanda ya yi imani da Allah da ranar lahira ya faɗi alkhairi ko ya yi shiru.” (Muslim ya ruwaito).

Za mu tsaya a nan, Allah ya datar da mu.

HUKUNCE-HUKUNCEN MU'AMALAR DUKIYA

A wannan darasin za mu yi magana a kan wasu daga cikin hukunce-hukuncen mu'amalar dukiya tsakanin musulmi.

Hakika Allah (Mai girma da daukaka) Ya yi umurni da yin tafiya bayan kasa don neman dukiya halal. Saboda haka abin da yake wajibi a kan musulmi shi ne ya nemi sanin yadda ake mu'amalar gwargwadon bukatarsa, har ya zamo a kan basira da hujja a kan hakan, ta yadda zai kauce wa faɗawa cikin abin da Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yake tsoratarwa a kai.

ASALI ABIN DA YAKE A CIKIN MU'AMALA DA DUKIYA HALARCI NE, SAI ABIN DA DALILI YA NUNA HARAMCINSA

- Daga cikin mu'amala da musulunci ya haramta: Riba, da caca, da algus, da yaudara a cikin cinikayyar mutane da barna da duk wani abu da yake akwai zalunci a cikinsa da cin dukiya mutane a bisa barna. Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ [البقرة: ٢٧٨]

Ma'ana: "Ya ku wafanda ku kayi imani, ku ji tsoron Allah, ku bar duk wani abu da ya yi saura na riba idan kun kasance ku muminai ne" (Suratul Bakara:278). Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

« لَا تَحَاسِدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغِضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ، وَكُنُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَكْذِبُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا - وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - بِحَسْبِ امْرَأٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمٍ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرْضُهُ » [رواه مسلم]. وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ «نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ بَيْعِ الْخِصَاةِ وَعَنِ بَيْعِ الْغُرَرِ ^(١)» [رواه مسلم]

Ma'ana: "Kada ku yi hassada, kada ku yi algus, kada ku yi kiyayya, kada ku juya baya, kada dayanku ya yi kasuwanci a kan kasuwancin wani, ku zama bayin Allah 'yan uwan juna, musulmi dan uwan musulmi ne, ba ya zaluntarsa, ba ya taɓar da shi, ba ya karya shi, ba ya raina shi, jin tsoron Allah yana nan ne, (Yana nuna kirjinsa har sau uku) ya ishi mutum sharri

(1) – **Cinikin tsakuwa:** shi ne a jefa tsakuwa a kan kaya, wanda ta faɗa a kansa, shi aka saya. **Cinikin garari:** shi ne cinikin abin da ba a san karshensa ba, ko yake a boye. Kamar cinikin Kifi a ruwa mai yawa, ko Tsuntsu a sama, ko cinikin abin da yake cikin kullallen akwati, wanda ba a san abin da yake ciki ba, da ciknikin 'ya'yan itatuwa kafin su nuna..

ya raina dan uwansa musulmi, dukka musulmi a kan dan uwansa musulmi haramun ne jininsa da dukiyarsa, da mutuncinsa. .” (Muslim ya ruwaito). An karbo daga Abu Huraira (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce: Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya hana cinikin tsakuwa da cinikin da babu tabbas a kansa.” (Muslim ya ruwaito)

- **Gaskiya da tsarkaka.** Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا» [رواه مسلم]، وَقَالَ ﷺ: «الْبَيْعَانُ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا فَإِنْ صَدَقَا وَبَيْنَا بُورِكُ لُهُمَا فِي بَيْعِهِمَا وَإِنْ كَذَبَا وَكَتَمَا مُحِقَتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا» [متفق عليه]

Ma’ana:“Wanda ya ha’ince mu ba ya cikinmu” kuma Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:“Masu kulla cinikayya guda biyu suna da zabi, matuƙar ba su rabu ba, idan suka yi gaskiya kuma suka yi bayani sai Allah Ya sa albarka a cikin kasuwancin nasu, idan kuwa suka yi karya, suka boye gaskiya, sai a shafe masu albarkar dake cikin kasuwancin.”

Ya Allah muna roƙonKa ilimi mai amfani, da dukiya mai tsarki da ayyuka masu kyau.

HUKUNCE-HUKUNCEN ABINCIN MUSULMI

A wannan darasin za mu yi magana a kan hukunce-hukuncen da suka keɓanci abincin musulmi.

KUMA ASALIN ABINCIN MUSULMI HALAR NE, SAI WANDA DALILI YA NUNA HARAMCINSA.

- **Daga cikin abincin da musulunci ya haramta akwai Mushe,** Shi ne dabbar da ba a yanka ta ba, irin yankan shari'a, amma an yi togaciya a kan kifaye da duk abin da ba ya rayuwa sai a cikin ruwa, su ba a shar'anta musu yanka ba, haka ma fari, saboda su Sunnah ta yi togaciya a kan su.

- **Naman Alade,** da jini mai kwarara, da duk abin da aka yanka domin wanin Allah, kamar a kira sunan: gumaka, ko Waliyyai, ko Aljanu, don girmama su, ko tsoron su. Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿حَرَمْتُ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَالْحَنْزِيرَ وَمَا أَهَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ﴾ [المائدة: ٣].

Ma'ana: "An haramta muku: cin mushe, da jini, da naman alade, da abin aka yanka domin wanin Allah" (Suratul Ma'ida:3).

- **Dabbobin da suke da fika,** wanda suke farauta da su kamar: Zaki da damisa da kerkeci da kare da mage da sauransu.

- **Tsuntsayen da suke da farata** da suke farauta da shi kamar: Mikiya da shirwa da hankaka da makamartansu, Abdullahi dan Abbas (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

﴿نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ، وَعَنْ كُلِّ ذِي مَخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ﴾ [رواه مسلم]

Ma'ana: Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya hana cin duk wani dabba mai fika, da kuma tsuntsaye masu farata." (Muslim ya ruwaito).

- **Duk abubuwa masu sa maye** da nau'insu da sauransu, kamar ciyawa da take sa maye, da giya (ko da an kira su da wani suna) da kuma duk wani abu da zai gusar da hankali, saboda faɗin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

﴿ مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ؛ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ ﴾ [رواه النسائي وابن ماجه وأحمد وصححه الألباني]

Ma'ana: "Duk abin da kaɗan dinsa yake sa maye, to mai yawansa haramun ne." (Nasa'i ne ya ruwaito da Ibnu Maja da Ahmad kuma Albani ya inganta shi)

- **Kuma haramun ne cin fazanta,** da duk abin da zai cutar da mutum. Daga cikin abinci da abin sha da magunguna kamar: Sigari da shisha da makamartansu, saboda faɗin Allah (Mai girma da daukaka):

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ [النساء: ٢٩].

Ma'ana: “Kuma kada ku kashe kawunanku, lallai Allah Mai jin kai ne a gare ku” (Nisa’i: 29). Da kuma fadinSa:

﴿وَيُحْرِمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ﴾ [الأعراف: ١٥٧]،

Ma'ana:“Kuma yana haramta muku aikata zunubai” (A’araf: 07) Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ» [رواه ابن ماجه وصححه الألباني].

Ma'ana:“Babu cuta babu cutarwa” (Ibn Majah ya ruwaito Albaniy ya inganta).

- **Alfadari da jakin gida** shi ne jakin da ake amfani dashi wurin hawa da daukar kaya. Hadisi ya zo daga Jabir (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

«ذَبَحْنَا يَوْمَ خَيْبَرَ الْخَيْلَ، وَالْبِغَالَ، وَالْحَمِيرَ، فَنهَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْبِغَالِ، وَالْحَمِيرِ، وَلَمْ يَنْهِنَا عَنِ الْخَيْلِ» [رواه أبو داود وصححه الألباني].

Ma'ana:”Ranar yakin Khaibar mun yanka dawakai da alfadarai da jakuna, sai Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya hana mu cin alfadari da jakin, amma bai hana mu cin doki ba.”(Abu Dawud ya ruwaito, kuma Albani ya inganta shi).

Allah ya datar da mu.

LADUBBAN CIN ABINCI

A wannan darasin za mu yi magana ne a kan ladubban cin abinci, daga ciki:

- **Yin bismillah kafin cin abinci**, da cin abinci da hannun dama, da cin abinda yake gabanka. Daga Umar Ibn Abi- Salama (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

«كُنْتُ غَلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّحْفَةِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا غَلَامُ: سَمِ اللَّهَ، وَكُلْ بِيَمِينِكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ» [متفق عليه]، وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ، فَإِنْ نَسِيَ فِي أَوَّلِهِ فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ فِي أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ» [رواه الترمذي وصححه الألباني]، وَقَالَ ﷺ: «لَا يَأْكُلَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِشِمَالِهِ، وَلَا يَشْرَبَنَّ بِهَا، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِهَا» [رواه مسلم]

Ma'ana:“Na kasance yaro a dakin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), sai hannuna ya kasance yana yawo a cikin kwanon abinci, sai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce: “Ya kai karamin Yaro! ka ambaci Allah, kuma ka ci da damarka, kuma ka ci abin da yake gabanka” (Bukhari da Muslim suka ruwaito), Daga Aisha (Allah ya kara mata yarda) “Lallai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce: “Idan dayanku zai ci abinci yace: “Da sunan Allah a farkonsa da karshesa” (Tirmizi ya ruwaito, kuma Albani ya inganta shi) Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce: “Kada daya daga cikinku ya ci abinci da hannun hagu, kuma kada ya sha da ita, domin shaidan yana ci da hannun hagunsa ne kuma yana sha da ita” (Muslim ya ruwaito)

- **Rashin aibanta abinci**, saboda abin da aka ruwaito daga Abu Huraira (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) cewa:

«مَا عَابَ النَّبِيُّ ﷺ طَعَامًا قَطُّ، إِنْ اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ، وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ» [متفق عليه]

Ma'ana:” Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) bai taɓa aibanta abinci ba sam, idan yana so sai ya ci, idan ba ya so sai ya bar shi” (Bukhari da Muslim). Imamu Nawawi ya ce:” Daga cikin aibanta abinci: Fadɓin; mai tsami ne,ko mai gishiri ne, ko mai bai ji gishiri ba, ko bai dahu ba, da makamartansu”.

- **Gusar da kanzanta daga laumar da ta fadi**, sannan ya cinye ta, saboda abin da Anas dan Malik ya ruwaito daga Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

«إِذَا سَقَطَتْ لُقْمَةٌ أَحَدِكُمْ فَلْيُمِطْ عَنْهَا الْأَدَى، وَلْيَأْكُلْهَا، وَلَا يَدْعُهَا لِلشَّيْطَانِ» [رواه مسلم]

Ma'ana:“Idan laumar waninku ta fadi ya goge kanzantaɓ, kuma ya cinye ta, kada ya bar wa shaidan ita” (Muslim ya ruwaito).

- Rashin kishingida a lokacin da ake cin abinci, saboda faɗin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« لَا أَكُلُ وَأَنَا مُتَكَيٌّ » [رواه البخاري]

Ma'ana: "Ba na cin abinci kuma ina kishingide" (Bukhari ya ruwaito)

- An so ya sha a abin sha a zaune, kuma ya sanya shi a kurba uku, kamar yadda aka ruwaito daga Anas ((Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

« كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَنَفَّسُ فِي الشَّرَابِ ثَلَاثًا، وَيَقُولُ: إِنَّهُ أَرَوَى، وَأَبْرَأُ، وَأَمْرَأُ » [رواه مسلم]

Ma'ana: "Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya kasance yana numfashi sau uku idan yana shan ruwa, yana cewa, "yafi gusar da kishirwa, yafi warkarwa, ya fi dafi" (Muslim ya ruwaito) Kada ya yi numfashi a cikin kwarya, saboda faɗin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيُنْحِ الْإِنَاءَ، ثُمَّ لِيَعُدَّ إِنْ كَانَ يَرِيدُ » [رواه ابن ماجه]

Ma'ana: "Idan dayanku zai sha abin sha, to, kada ya yi numfashi a cikin kwaryar, idan ya yi nufin numfashi ya nisanta kwaryan, sannan ya yi. sai ya dawo da shi bakinsa." (Ibnu Majah ya ruwaito)

- Allah Maɗaukakin Sarki ya yi hani a kan barna (Almubazaranci), Yana cewa:

﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴾ [الأعراف: ٣١]

Ma'ana: "Ku ci ku sha kada ku yi barna lallai Shi baya son masu barna" (A'araf:31)

- Sunnah ne ga wanda ya gama cin abincinsa, ya yi addu'a da abin da ya zo na godiya ga Allah da yabo a gare shi, Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) idan zai daga faranti sai ya ce:

« الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلَا مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ رَبَّنَا » [رواه البخاري]

Ma'ana: "Godiya mai yawa ta tabbata ga Allah, mai albaraka a cikinta, wanda yake ba mai wadatuwa ba, kuma ba zai mu iya bari ba⁽¹⁾, babu mai wadatuwa da Ubangijinmu" (Bukhari ne ya rawaito).

Allah ya datar da mu.

(1) – Ana nufin: Ba za mu iya sakanta masa akan ni'imominsa a kanmu ba, ko kuma: Ba wanda zai iya azurta bayi, sai dai shi.

HUKUNCE-HUKUNCEN TUFAFIN MUSULMAI
MAZA DA MATA (1)

A wannan darasin za mu yi bayani a kan hukunce-hukuncen sanya tufafi ga Musulmi maza da mata.

- **Daga cikin ni'imar Allah a gare mu**, ya saukar mana da tufafi wanda za su rufe mana al'aura, kuma mu yi ado da su, kuma muke samun kariya a lokacin zafi ko sanya. Kamar Yadda Allah (Mai girma da daukaka) Ya ce:

﴿ يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوَاتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ﴾ [الأعراف: ٢٦] ، وَقَالَ سُبْحَانَهُ: ﴿ وَجَعَلْ لَكُمْ سَرَائِيلَ تَقِيكُمْ الْحَرَّ وَسَرَائِيلَ تَقِيكُمْ بِأَسْكُمْ ﴾ [النحل: ٨١]

Ma'ana: "Ya ku 'yan Adam! hakika mun saukar muku da wasu tufafi, wanda yake rufe muku al'aurarku, kuma da kawa, kuma tufafin takawa wancan shi ne mafi alkhairi" (A'araf:26). Ya kuma sake cewa: "Kuma ya sanya muku wadansu riguna masu tsare muku zafi da wadansu da suke tsare ba ku kariya a wajen ya'ni" (Nahli: 81)

- **Asalin shari'a** ta halatta tufafin Musulmi da adonsa, sai abin dadalili ya zo yana haramta shi, daga cikin ka'idojin tufafin musulmai akwai:-
- **Kada ya kasance** a cikin sa akwai kamanceceniya tsakanin maza da mata ko akasin haka, saboda abin da Bukhari ya ruwaito daga Abdullahi dan Abbas (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce: "Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya tsine wa namijin da yake kamarceceniya da mata, da kuma macen da take kamaceceniya da maza".
- **kada ya kasance** a cikinsa akwai kamaceceniya da kafirai da 'yan bidi'a ko fasi'akai, saboda fadin Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ » [رواه أبو داود وصححه الألباني].

Ma'ana: "Duk wanda ya yi kamanceceniya da wasu mutane, to, yana cikinsu" (Abu Dauda ya ruwaito. kuma Albani ya inganta shi)

- **Kada ya kasance tufafi ne na shuhura ne**, shi ne abin da al'ada ke kyamarsa a cikin al'umma da kwaikwayonsu, da abinda zai saba kamarninsa ko kalarsa na abin da ba su san shi ba, kuma ba su saba da shi ba, saboda fadin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

« مَنْ لَبَسَ ثَوْبَ شُهْرَةٍ فِي الدُّنْيَا أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثَوْبَ مَذَلَّةٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » [رواه أحمد وأبو داود وابن ماجه والنسائي]

Ma'ana: "Wanda ya sanya tufafin shuhura a duniya, Allah zai sanya masa tufafin kaskanci ranar kiyama" (Ahmad ya ruwaito shi da Abu Dawud da Ibnu Maja da Nisa'i)

- Kada ya kasance tufafi da aka haramta, kamar tufafin alhariri da zinari ga namiji, saboda abin da aka ruwaito daga Aliyu dan Abi Dalib (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

«إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ أَخَذَ حَرِيرًا، فَجَعَلَهُ فِي يَمِينِهِ، وَأَخَذَ ذَهَبًا فَجَعَلَهُ فِي شِمَالِهِ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي» [رواه أبو داود وصححه الألباني].

Ma'ana:“ Lallai Manzon Allah (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya riƙe alhariri, sai ya sanya shi a haƙunsa, ya riƙe zinare ya sanya shi a haƙunsa, sannan ya ce: “Lallai waƙannan biyun haramu ne ga mazan al’ummata” (Abu Dawud ya ruwaito, kuma Albani ya inganta shi)

- **Ya kasance tufafin ya rufe al’aura,** al’aurar namiji shi ne tsakanin cibiya zuwa gwiwa, mace kuma gabaki ɗaya jikinta al’aura ne a wurin mazaje da ba muharramanta ba, amma tsakanin mata da muharramansu za ta suturarta jikinta, sai dai abin da yake bayyana a gare ta galibi, kamar fuska, da gashi da duga-dugi da makamantansu.
- **An shardanta a kan hijabin mace:** Ya suturta dukkan jikinta, kada kuma ya zama ya matse jikinta, kuma ba mai shara-shara da zai nuna jikinta ba, sannan kuma kada ya zama ya nuna tashin gaɓoɓin jikinta kuma kada ya zama mai ado ko kwalliya, kuma kada ya zamo an sa masa turare.

Ya Allah Ka sanya mana tufafin taƙawa da lafiya, Ka suturta mu da suturarKa mai kyau.

HUKUNCE-HUKUNCEN TUFAFIN MUSULMAI
MAZA DA MATA (2)

A darasin da ya gabata mun yi magana a kan wani sashi na hukunce-hukuncen tufafin musulmi da musulma, a wannan darasin za mu karasa abin da ya yi saura daga cikinsa.

- **An so a yi ado da tufafi** a bisa dokokin shari'a ba tare da barna ko girman kai ba, saboda faɗin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ» [رواه مسلم]

Ma'ana: "Allah mai kyau ne, kuma yana son abu mai kyau" (Muslim ya ruwaito). An yi toganciya game da haka a kan mace idan ta kasance a wurin maza waɗanda ba muharramanta ba, kada ta bayyana adonta, sai dai ta boye dukkan jikinta.

- **An so damantawa** a lokacin da ake sanya tufafi, saboda faɗin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«إِذَا لَبَسْتُمْ وَإِذَا تَوَضَّأْتُمْ، فَابْدءُوا بِأَيْمَانِكُمْ» [رواه أبو داود وصححه الألباني]

Ma'ana: "Idan za ku sa kaya ko kuma za ku yi alwala, ku fara da damarku" (Abu Dawud ya ruwaito, kuma Albaniy ya ingant shi.)

- **An haramta wa namiji jan tufafinsa a kasa**, a cikin dukkan abin da zai sanya, saboda faɗin Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi):

«مَا أَسْفَلَ مِنَ الْكُعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فِي النَّارِ» [رواه البخاري]

Ma'ana: "Duk abin da ya wuce idon sahu na tufafi to yana wuta" (Bukhari ya ruwaito).

- **An haramta sanya tufafin da ya akwai ayar Alkur'ani** mai girma cikinsa, ko kuma sunan Allah (Mai girma da daukaka), saboda hakan zai iya kaiwa ga wulakanta tufafin.

- **An haramta sanya tufafin da akwai hoton abu mai rai**, sai dai idan an yanke kan hoton. Saboda abin da aka ruwaito daga Abu Huraira (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya ce:

«استأذن جبرائيل عليه السلام على النبي ﷺ فقال: ادخل، فقال: كيف أدخل، وفي بيتك ستر فيه تصاوير؟ إما أن تقطع رؤوسها أو يجعل بساطاً يوطأ، فإنما معشر الملائكة لا تدخل بيتاً فيه تصاوير» [أخرجه النسائي وصححه الألباني]

Ma'ana: "Mala'ika Jibril (Amincin Allah ya tabbata a gare shi) ya nemi izini daga Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce: Ya shigo, sai Ya ce: Yaya za a yi in shigo alhali a cikin gidanka akwai labule mai hoto? Ko dai ka yanke kansa ko ka sanya shi shimfidar da ake

takawa⁽¹⁾, saboda mu Mala'iku ba ma shiga gidan da yake akwai hoto aa ciki)." (Nisa'i ya fitar da shi. Kuma Albani ya inganta shi."

- **An haramta sanya tufafin da akwai alamar addinin kafirai**, kamar gicciye (cross) da tauraron Yahudawa da makamantansu, saboda abin da aka ruwaito daga Aisha (Amincin Allah ya tabbata a gare ta) cewa:

(أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِي بَيْتِهِ شَيْئًا فِيهِ تَصَالِبٌ إِلَّا نَقَضَهُ) [رواه البخاري]

Ma'ana:“Lallai Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ba ya barin wani abu mai hoto a gidansa wanda akwai gicciye (cross) sai ya warware shi) (Bukhari ya ruwaito).

Muna rokon Allah (Mai girma da daukaka) Ya sanya mu cikin masu kwatanta musulunci a bayyane da a boye. Tsira da amincin Allah su tabbata ga annabi Muhammad, da Iyalansa da Sahabbansa baki-ɗaya.

---

(1) – Shi ne a mutsuttsuka shi ta yadda za a canja masa tsari, ko a mayar da shi tabarma, a rika takawa, yadda zai zama ba shi da kima.

BAYAN HAKA...

Godiya ta tabbata ga Allah (Mai girma da ɗaukaka) da Ya sanar da mu mas'aloli masu yawa da hukunce-hukuncen shari'a, a cikin akidarmu da ibadarmu da mu'amalarmu da ɗabi'unmu.

Lallai wajibi ne a gare mu mu yi aiki abin da aka ba mu na wannan ilimi mai amfani wanda za mu amfana da dadinsa, duniya da lahira, domin duk wanda bai yi aiki da iliminsa ba, to, zai zama hujja a kansa - Allah ya tsare mu-. yana daga cikin addu'ar Annabi (Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ» [رواه مسلم]

Ma'ana: "Ya Allah ina neman tsarinKa daga ilimin māra amfani" (Muslim ne ya ruwaito).

Malamai suna faɗa -a karkashin tafsirin faɗin Allah (Mai girma da ɗaukaka):

﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ [الفاتحة:

[٦ - ٧]

"Ka shiryar da mu hanya madaidaiciya. Hanyar waɗanda ka yi ni'ima a gare su ba waɗanda ka yi fushi da su ba, kuma ba ɓatattu ba" (Suratul Fatiha:6-7). Waɗanda aka yi ni'ima a gare su su ne: Waɗanda suka haɗa tsakanin ilimi mai amfani da aikin kwarai. Waɗanda aka yi fushi da su, su ne: Waɗanda suka nemi ilimi, kuma suka bar aiki da shi. Su kuma ɓatattu: su ne waɗanda suke aiki ba tare da ilimi ba.

Kamar yadda ya kamata mu yadda wannan ilimi, kuma mu isar da shi ga wasunmu, saboda faɗin Annabi Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi:

«بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً» [رواه البخاري].

Ma'ana: "Ku isar da abin da kuka ji daga gare ni ko da aya ɗaya ce" (Bukhari ne ya ruwaito).

Muna rokon Allah (Mai girma da ɗaukaka) ya sanya wannan ilimi ya zama hujja a gare mu, ba hujja a kanmu ba. Tsiran da amincin Allah su tabbata ga Annabinmu Muhammad, Tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi da Iyalansa da Sahabbansa baki ɗaya, godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai.

LATTATFAN DA AKA DUBA

- « البدعة تعريفها وبيان أنواعها وأحكامها » للشيخ صالح الفوزان.
- « الملخص الفقهي » للشيخ صالح الفوزان.
- « دليل المسلم الميسر » للشيخ: فهد باهمام.
- « رسالة ثلاثة الأصول وأدلتها » للإمام محمد بن عبد الوهاب.
- « سبل السلام » للشيخ: عبدالله البكري.
- « فتاوى ورسائل الشيخ محمد بن عثيمين ».
- « فتاوى ورسائل سماحة الشيخ عبد العزيز بن باز ».
- « ما لا يسع المسلم جهله » للشيخ: عبدالله المصلح، والشيخ: صلاح الصاوي.
- « مختصر مخالفات الطهارة والصلاة » للشيخ: عبد العزيز السدحان، اختصار: عبدالله العجلان.
- « معجم التوحيد » للشيخ إبراهيم أباحسين.
- « ملخص فقه العبادات » القسم العلمي بمؤسسة الدرر السنية.
- « منهج السالكين » للشيخ عبدالرحمن بن سعدي.
- « نور السنة وظلمات البدعة » للشيخ سعيد بن علي بن وهف القحطاني.
- شبكة الألوكة.
- شبكة الدرر السنية.
- موقع الإسلام سؤال وجواب.
- موقع الشيخ عبدالعزيز بن باز.
- موقع اللجنة الدائمة للإفتاء.

ABUBUWAN DA KE CIKI

GABATARWA	1
RUKUNNAN IMANI	
SHIMFADA	5
IMANI DA ALLAH	8
ZUNUBI MAFI GIRMA DA AKA SABA WA ALLAH DA SHI	10
KARAMAR SHIRKA	12
IMANI DA MALA'IKU	14
IMANI DA LITTATTAFI	17
IMANI DA MAZANNI	19
IMANI DA RANAR LAHIRA	21
ALAMOMIN TASHIN ALKIYAMA (1)	23
ALAMOMIN TASHIN ALKIYAMA (2)	25
IMANI DA KADDARA	27
DADIN IMANI DA KADDARA	29
RUKUNNAN MUSULUNCI	
KALMAR SHAHADA (1)	32
KALMAR SHAHADA (2)	34
BIDI'A A CIKIN ADDINI	36
SALLAH	38
TSARKI	40
SIFFAR ALWALA	41
KURA-KURAN CIKIN ALWALA	43
SHAFI AKA HUFFI DA SAFA	45
ABUBUWAN DA SUKE WARWARE ALWALA	46
ABUBUWAN DA SUKE WAJABTA WANKA	47
SIFFAR WANKAN JANABA	48
TAIMAMA	49
TSARKIN MACE	51
SHARUDAN SALLAH (1)	53
SHARUDAN SALLAH (2)	55
RUKUNNAN SALLAH	56
HUKUNCI WANDA YA MANTA KO YA BAR WANI RUKUNI	58
WAJIBAN SALLAH	59
LADUBBAN TAFIYA ZUWA SALLAHI	60
SIFFAR YADDA AKE SALLAH	62
DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (1)	66
DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (2)	68
DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (3)	70
DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (4)	72

DAGA CIKIN KURA-KURAN MASALLATA (5).....	74
HUKUNCE-HUKUNCEN SUJADAR RAFKANUWA (1)	76
HUKUNCE-HUKUNCEN SUJADAR RAFKANUWA (2)	78
HUKUNCE-HUKUNCEN SUJADAR RAFKANUWA (3)	80
HUKUNCE-HUKUNCEN SALLAR MASU UZURI	81
HUKUNCE-HUKUNCEN DA LADUBAN JUMA'A	83
HUKUNCE-HUKUNCEN SALLAR IDI.....	85
HUKUNCE-HUKUNCEN JANA'IZA (1)	87
HUKUNCE-HUKUNCEN JANA'IZA (2)	89
HUKUNCE-HUKUNCEN JANA'IZA (3)	91
HUKUNCE-HUKUNCEN ZAKKA (1)	93
HUKUNCE-HUKUNCEN ZAKKA (2)	95
HUKUNCE-HUKUNCEN AZUMI (1).....	97
HUKUNCE-HUKUNCEN AZUMI (2).....	99
HUKUNCE-HUKUNCEN ZAKKAR FIDDA KAI	100
HUKUNCE-HUKUNCEN AIKIN HAJJI	101
ABUBUWAN DA SUKA SHAFI RAYUWAR MUSULMI	
NASIHA.....	104
UMURNI DA KYAKKYAWAN AIKI DA HANI DAGA MUMMUNA...	106
KYAWAWAN DABI'U A MUSULUNCI (1)	108
KYAWAWAN DABI'U A MUSULUNCI (2)	110
KYAWAWAN DABI'U A MUSULUNCI (3)	112
HUKUNCE-HUKUNCEN MU'AMALAR DUKIYA.....	114
HUKUNCE-HUKUNCEN ABINCIN MUSULMI.....	116
LADUBBAN CIN ABINCI.....	118
HUKUNCE-HUKUNCEN TUFAFIN MUSULMAI MAZA DA MATA (1)	120
HUKUNCE-HUKUNCEN TUFAFIN MUSULMAI MAZA DA MATA (2)	122
BAYAN HAKA.....	124
LATTATFAN DA AKA DUBA	125
ABUBUWAN DA KE CIKI.....	126